

Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus

LaatuVa
Laatua varhaiskasvatukseen - var-
haiskasvatussuunnitelma eläväksi
2004-2006

Seija Järvi (toim.)

Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus
Pohjois-Pohjanmaan toimintayksikkö
Oulun seudun ammattikorkeakoulu, Sosiaali- ja terveysalan yksikkö
Professorintie 5
90220 Oulu

SISÄLTÖ

ESIPUHE	3
<i>Maija Pelkonen</i>	
SUUNNITTELU VARHAISKASVATUKSESSA	4
<i>Anna-Maija Puroila</i>	
LaatuVa –HANKE 2004-2006	10
<i>Seija Järvi</i>	
KOKEMUKSIA LaatuVa –HANKKEESTA	33
Kiimingin vasu-prosessi	33
<i>Riitta Juvonen & Marjo Särkimäki</i>	
Raahen varhaiskasvatussuunnitelmatyön prosessin kuvaus	34
<i>Sirkka Kiilakoski</i>	
Varhaiskasvatussuunnitelman teko Ruukin kunnassa	39
<i>Tuula Turula</i>	
Varhaiskasvatussuunnitelman muotoutuminen Taivalkoskella	41
<i>Pirkko Väisänen</i>	
Muutama ajatus kokemuksistani ohjausryhmätyöskentelystä	43
<i>Katariina Mustonen</i>	
KONSULTAATIO KEHITTÄMISEN TUKENA	44
<i>Paula Junkkari, Seija Järvi, Hannele Karikoski, Elise Lujala, Pirjo Rautio & Aila Tiilikka</i>	
LOPUKSI	47
<i>Seija Järvi</i>	
LÄHTEET	50
KIRJOITTAJAT	56
LIITTEET	57

ESIPUHE

LaatuVa -hankkeen ajoitus ja lähtötilanne oli verkostoitumisen näkökulmasta varsin haasteellinen ja otollinen. Ensinnäkin valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet oli julkistettu 30.9.2003. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat varhaiskasvatuksen sisällöllistä kehittämistä koko maassa ja antavat pohjan kunnallisten, yksikkökohtaisten ja lapsikohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien tekemiseen. Toiseksi meneillään oleva kansallisen sosiaalialan kehittämishanke mahdollistaa ja jopa edellyttää hankerahoituksen muodossa kuntien välisen yhteistyön tehostamisen. Kolmanneksi Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen pitkäaikainen ja tavoitteellinen yhteistyö eri toimijoiden kanssa on luonut toiminta-alueellaan sosiaalista luottamusta, minkä varaan verkostomainen LaatuVa-hanke voitiin suunnitella ja lähteä toteuttamaan.

LaatuVa -hankkeen tavoitteet ovat yhteneväiset valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kanssa. Hankesuunnitelman mukaan tavoitteena on ollut laatia kunta-, yksikkö- ja lapsikohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat, kehittää varhaiskasvatuksen sisältöä ja moniammatillista sekä monitoimijaista yhteistyötä sekä luoda ylikunnallisia ja seudullisia yhteistyömalleja varhaiskasvatuksen toimintoihin. Yksi keskeinen ja mielestäni hankkeen ydinasia on ollut lasten vanhempien osallisuuden vahvistaminen varhaiskasvatuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Yhteistyö vanhempien kanssa ei sinänsä ole uutta, mutta uutta siinä on valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukainen kumppanuus eli tasavertaisuus varhaiskasvatuksen ammattilaisten kanssa.

Kumppanuus kaiken kaikkiaan on tämän hankkeen aikana osoittautunut kantavaksi voimaksi. Hankkeen toteuttamiskumppaneina on ollut mukana varhaiskasvatuksen osajia niin käytännön, hallinnon kuin myös koulutuksen ja tutkimuksen kentiltä. Kuntakohtaiset koulutuspäivät, seudullinen konsultaatio ja yhteiset seminaarit ja välitehtävät ovat hankkeessa mukanaolijoille tarjonneet mahdollisuuden hyvin monimuotoiseen ja monialaiseen tietojen vaihtoon. Nämä foorumit ovat luoneet uusia kumppanuuksia ja vahvistaneet jo olemassa olevia.

LaatuVa -hanke on tekijöilleen opettanut laaja-alaista verkostotyötä, innostanut mukanaolijoita toimimaan toisin kuin aikaisemmin ja kirkastanut varhaiskasvatuksen perusasioita. Hanketyöskentely on selkiyttänyt varhaiskasvatuksen merkitystä lapsiperheiden sosiaalipalveluna. Hankkeen yhdeksi tulokseksi haluan nostaa toimijoiden havainnon siitä, että kumppanuus ei synny itsestään. Kumppanuuden syntymiselle ja kehittymiselle on annettava aikaa ja tilaa. Kumppanuus edellyttää luottamusta ja yhteistä ymmärrystä. Hankkeessa mukana olijat ovat opetelleet konkreettisesti sen, miten ammatillinen, poikkihallinnollinen, ylikunnallinen ja monitoimijainen kumppanuus rakentuu. Tätä oppimaansa asiaa he voivat hyödyntää lasten vanhempien kanssa tehtävän kasvatuskumppanuuden rakentamisessa.

Kiitän Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskusta ja LaatuVa -hankkeessa mukana olevia toimijoita siitä, että alueen kunnissa on tehty tai parhaillaan tehdään varhaiskasvatussuunnitelmia uudella työtavalla. Tämä hanke on ollut Oulun läänissä toteutettavien sosiaalialan kehittämishankkeiden ketjussa yksi osoitus siitä, miten konkreettisesti asetut tavoitteet saavutetaan monialaisella verkostotyöskentelyllä.

Oulunsalossa 20.7.2006

Maija Pelkonen

SUUNNITTELU VARHAISKASVATUKSESSA

Anna-Maija Puroila

- 1 JOHDANTO
- 2 SUUNNITTELUN MERKITYS?
- 3 VASU – UUSI AVAUS VARHAISKASVATUKSEN SUUNNITTELUUN
- 4 MONIMUOTOINEN SUUNNITTELU
- 5 LAATUVA –HANKE VARHAISKASVATUSSUUNNITELIMATYÖN TUKENA

1 JOHDANTO

Kasvatusprosessi jäsennetään usein kolmeen vaiheeseen: suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin¹. Varhaiskasvatustutkimus on suurelta osin kohdistunut kasvatuksen toteuttamiseen ja varhaiskasvatuksen suunnittelua ilmiönä on valitettavan vähän teoreettisesti ja käsitteellisesti jäsennetty². Tarve varhaiskasvatuksen suunnittelun erittelyyn on kuitenkin ilmeinen. Varhaiskasvatuksen toimijat ovat viime vuosina olleet mukana monenlaisissa sekä palvelujärjestelmää että varhaiskasvatuksen sisältöjä koskevissa suunnitteluprosesseissa. Kunnissa on laadittu lapsipoliittisia ohjelmia ja linjaavia strategioita³. Sisällöllistä suunnittelutyötä on tehty ensin esiopetuksen opetussuunnitelmien parissa ja parin viime vuoden aikana varhaiskasvatussuunnitelmien parissa. Kuntatasolla tapahtuvaa suunnittelua ovat kehystäneet valtakunnalliset linjaukset, ohjelmat ja suunnitelmat⁴.

Hyvällä syyllä kulunutta vuosikymmentä voidaan kutsua suunnittelun renessanssiksi. Näyttää siltä, että palveluiden ja toimintojen suunnitteluun kohdistuu suuria odotuksia. Suunnitteluun panostetaan ja sen avulla uskotaan päästävän parempiin lopputuloksiin. Vallalla on suunnitteluoptimismi ja varsin vähän käydään kriittistä keskustelua suunnittelun mahdollisuuksista ja rajoista. Reunamo⁵ kuitenkin huomauttaa, että varhaiskasvatus on luonteeltaan muuttuvaa ja vaikeasti ennakoitavaa. Varhaiskasvatukseen kuuluu hänen mukaansa ”*harmoniaa, kaaosta, kehitystä, pysähtyneisyyttä ja jopa hyvin asioiden häviämistä kaikista sitkeistä yrityksistä huolimatta*”⁶. Tämä tekee varhaiskasvatuksen suunnittelusta haasteellisen tehtävän.

Tässä artikkelissa tavoitteeni on paikantaa suunnittelua osana varhaiskasvatuksen toimintakenttää. Artikkelin kirjoittamista ovat motivoineet monet kysymykset, jotka ovat nousseet esille tässä julkaisussa esiteltävän LaatuVa –hankkeen aikana. Mikä on suunnittelun merkitys osana varhaiskasvatuksen kokonaiskuvaa? Mikä on suunnittelun kohde? Kuka suunnittelee? Miten suunnitelmat elävät käytännössä? Mistä varhaiskasvatuksen suunnittelussa on kyse?

2 SUUNNITTELUN MERKITYS?

Suunnittelun merkitys ammatillisessa toiminnassa ja julkisessa varhaiskasvatuksessa on mielletty eri aikoina eri tavoin. Suomalaisen päivähoitojärjestelmän lähihistoriaankin sisältyy suunnittelun kannalta erilaisia vaihteita. 1970 –luvulla ja 1980 –luvun alussa varhaiskasvatuksen suunnittelu oli systemaattista toiminnan suunnittelua. Sen avulla pyrittiin varmistamaan käsiteltävien aihepiirien monipuolisuus (keskusaiheet) sekä eri sisältöalueiden kytkeytyminen toimintaan⁷. Suunnittelu kohdistui erityisesti toimintatuokioihin ja tähän suuntaan ohjasivat mm. valtakunnalliset suositukset⁸.

1980 –luvun loppupuolella käynnistyi kriittinen keskustelu varhaiskasvatuksen laadusta. Erityisesti kritiikkiä kohdistettiin suunnittelun ja toiminnan aikuisjohtoisuuteen. Lasten mah-

¹ esim. Karila, 2001.

² Härkönen, 2002; Parrila-Haapakoski, 1995.

³ Vierelä, 2003.

⁴ Eläköön lapset – Lapsipolitiikan suunta, 2000; Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, 2000; Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet, 2004; Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista, 2002; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2003.

⁵ 2003

⁶ Reunamo, 2003.

⁷ Kinos, 2001.

⁸ Iloiset toimintatuokiot, 1975; ks. myös Niiranen & Kinos, 2001.

dollisuuksia oman toimintansa suunnitteluun ja toteuttamiseen pidettiin kriittisimmissä puheenvuoroissa miltei olemattomina. Vallitsevien suunnittelukäytäntöjen koettiin olevan kykenemättömiä vastaaman yksittäisen lapsen ja perheen tarpeisiin. Kriittisen keskustelun tuloksena käynnistyi kehittämisen kausi, jonka aikana varhaiskasvatuksen käytäntöjä pyrittiin rakentamaan enemmän yksittäisen lapsen ja perheen tarpeita huomioon ottaviksi⁹. Tällä aikajaksolla luottamus kasvatuksen ennakoitavuuteen ja suunniteltavuuteen sekä suunnittelun oikeutukseen heikkeni.

Vuosituhanen vaihteen varhaiskasvatuksen pedagogiikassa on suunnittelun osalta eletty hämmennyksen aikaa. Omassa väitöskirjatutkimuksessani¹⁰ havaitsin, että varhaiskasvatustyössä eli rinnakkain suunnitteluperinteen eri kerrostumia. Tämä tuli esiin siinä, että työntekijöiden suunnitteluun liittyvät ajattelu- ja toimintatavat olivat keskenään ristiriitaisia. Osa työntekijöistä näki suunnittelun olevan olennainen osa tavoitteellista kasvatustyötä, osa taas painotti spontaania toimintaa ja tilanteittaista reagoimista lasten aloitteisiin. Johtopäätökseni oli, että äärimmilleen vietynä lapsilähtöisyyden korostaminen oli joissakin yksiköissä johtanut suunnittelemattomuuteen. Suunnittelu sai tällöin negatiivisia arvolatauksia: sitä pidettiin lasten toimintaa kahlitsevana aikuisjohtoisen kasvatuksen ilmentymänä. Varhaiskasvatuksen suunnittelun perinne oli kehittämistyön pyörteissä murentunut ja uudenlaista pedagogisen suunnittelun mallia ei oltu kyetty omaksumaan.

Useissa muissakin tutkimuksissa on saatu samansuuntaisia tuloksia¹¹. Vaikuttaa siltä, että suunnittelua koskevassa ristiriidassa on kyse laajemmin varhaiskasvatusta ja sen pedagogiikkaa koskevasta kysymyksestä. Alvestadin¹² mukaan varhaiskasvattajien keskuudessa vallitsee erilaisia käsityksiä siitä, missä määrin pienten lasten kasvu, kehitys ja oppiminen edellyttää institutionaalista kasvatusta ja formaaleja opetustilanteita. Hän kritisoi sitä, että varhaiskasvatuksen suunnittelu yhdistetään joskus liian kapeasti pelkästään formaaleihin opetustilanteisiin. Myös Karilan¹³ mukaan suunnittelu päivähoitossa on mielletty usein konkreettiseksi lasten toiminnan suunnitteluksi. Karila näkee suunnittelun kuitenkin laajempänä ilmiönä, ”*se on eräänlainen työn tekemisen henkinen kehikko, jonka avulla ennakoidaan ja ohjataan yhteisön toimintaa asetettujen tavoitteiden suuntaisesti.*”¹⁴

3 VASU – UUSI AVAUS VARHAISKASVATUKSEN SUUNNITTELUUN

Vuosituhanen vaihteessa OECD teki kansainvälisen arvioinnin varhaiskasvatuksen toteutumisesta kahdessatoista maassa. Suomalainen varhaiskasvatusjärjestelmä oli yhtenä arviointikohteena. Kansainvälisessä vertailussa suomalaista pienten lasten ja lapsiperheiden palvelu- ja tukijärjestelmää pidettiin korkeatasoisena palvelujen saatavuuden ja monipuolisuuden, henkilöstön koulutustason sekä vanhempien valinnan mahdollisuuksien ansiosta. Järjestelmän heikkoutena nousi esiin kattavan varhaiskasvatussuunnitelman puuttuminen.¹⁵ Moniin maihin oli vuosituhanen vaihteeseen mennessä syntynyt varhaiskasvatuksen suunnittelua kehystäviä valtakunnallisia asiakirjoja¹⁶. Kansainvälistä huomiota oli saanut mm. Uuden Seelannin kansallinen varhaiskasvatussuunnitelma, *Te Whāriki*¹⁷.

Vuonna 2002 Valtioneuvosto teki periaatepäätöksen varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. Linjauksiin sisältyvän toimenpideohjelman yhtenä kohtana oli valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen varhaiskasvatuksen sisällön ja laadun ohjauksvälineeksi. Päävastuun varhaiskasvatussuunnitelman valmisteluprosessin organisoimisesta kantoi Stakes. Eriytyisen maininnan ansaitsee asiakirjan laatimisprosessin avoimuus: asiakirjan versiot olivat julkisesti kommentoitavana Stakesin Varttua-sivuilla. Tällainen menettelytapa luo uudenlaista osallistumisen ja yhteistyön kulttuuria valtionhallinnon ja muiden varhaiskasvatuksen toimijoiden välille.

Vuonna 2003 ilmestyi *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden* ensimmäinen painos, joka sisältää tiiviissä muodossa julkisen varhaiskasvatuksen keskeiset toteuttamisen periaat-

⁹ Huttunen & Nivala, 1991; Korhonen, 1989; Lahikainen & Rusanen, 1991; Rusanen, 1991a; 1991b.

¹⁰ Puroila, 2002.

¹¹ esim. Alvestad, 2004; Tinworth, 1997.

¹² 2004; ks. myös Kinos, 2001.

¹³ 2001

¹⁴ 2001, 274

¹⁵ Varhaiskasvatus Suomessa, 2001.

¹⁶ ks. esim. Leavers, 2005; May & Carr, 1997; May & Podmore, 2000; Soler & Miller, 2003; Rautio, 2005.

¹⁷ ks. May & Carr, 1997; May & Podmore, 2000.

teet. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -asiakirja on tällä hetkellä yksi keskeisimmistä varhaiskasvatuksen informaatio-ohjauksen välineistä suomalaisessa yhteiskunnassa. Nykyisellään varhaiskasvatussuunnitelmatyötä ei ole vielä normitettu, mutta keskustelua käydään varhaiskasvatussuunnitelman lakisääteistämisestä osana päivähoitolain osittaisuudistusta.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden julkistamisen jälkeen eri puolilla Suomea on käynnistynyt laajamittainen ja monitasoinen suunnittelutyö. Stakes ja Kuntaliitto seuraavat varhaiskasvatussuunnitelmatyön etenemistä Suomen kunnissa. Kesällä 2005 koottujen tietojen mukaan melkein 80 prosenttia Suomen kunnista ilmoitti kuntatason varhaiskasvatussuunnitelman olevan joko valmis tai tekeillä¹⁸. Suunnittelu tulee painottumaan myös tulevaisuudessa varhaiskasvatuksen toimintaympäristöissä aivan eri tavalla kuin aikaisemmin. Jotkut asiantuntijat ovatkin pitäneet varhaiskasvatussuunnitelmatyötä yhtenä merkittävimmistä käännekohdista suomalaisen varhaiskasvatuksen kehityskaaressa.

4 MONIMUOTOINEN SUUNNITTELU

Valtakunnallinen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -asiakirja kehystää suunnittelua, mutta samalla se jättää monia kysymyksiä joko avoimeksi tai paikallisesti ratkaistavaksi. Omat pohdiskeluni ovat liikkuneet siinä, miten varhaiskasvatuksen suunnittelu suhteutuu seuraaviin ulottuvuuksiin:

- pedagoginen - hallinnollis-taloudellinen suunnittelu
- strateginen - operatiivinen suunnittelu
- suunnitelma produktina - suunnittelu prosessina
- ammattilaislähtöinen suunnittelu - osallistava suunnittelu
- staattinen - dynaaminen suunnitelma
- suunnittelu - suunnitelman toteutuminen käytännössä

Pedagoginen vs. hallinnollis-taloudellinen suunnittelu

Varhaiskasvatuksen alueella toteutetaan sekä sisällöllistä, pedagogista suunnittelua että hallinnollis-taloudellista suunnittelua. Käytännön työntekijöiden arkityön kannalta keskeistä on pedagoginen suunnittelu. Yksikkö- ja kuntatasolla toimivien päivähoiton johtajien työkenttään kuuluu myös hallinnollisesti ja taloudellisesti orientoitunutta suunnittelua¹⁹. Tällöin suunnittelu kohdistuu palveluihin, rakenteisiin ja resursseihin.

Mielenkiintoinen kysymys on, miten nämä erilaiset suunnittelun viitekehykset tulevat näkymään varhaiskasvatussuunnitelmatyössä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -asiakirjaa voi tulkita siten, että se ei kehystä ainoastaan sisällöllistä suunnittelua. Ainakin kuntatason suunnitelmiin suositellaan hyvinkin kokonaisvaltaista kuvausta varhaiskasvatuksen toteuttamisjärjestelmästä²⁰. Tällöin kunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan sisältyisi pedagogisten linjausten ohella myös palvelujärjestelmään ja työn puitteisiin liittyviä näkökulmia. Todennäköisesti suunnittelun pedagoginen ulottuvuus tulee painottumaan sitä enemmän, mitä lähemmäksi varhaiskasvatussuunnitelmatyössä tullaan yksikkökohtaista, ryhmäkohtaista ja lapsikohtaista varhaiskasvatussuunnitelmatyötä.

Strateginen vs. operatiivinen suunnittelu

Suunnittelussa erotetaan usein strateginen ja operatiivinen ulottuvuus. Yrity maailmassa strateginen suunnittelu viittaa toimintaa linjaavien visioiden, toiminta-ajatusten ja liikeideoiden määrittelyyn ja operatiivinen suunnittelu valittujen visioiden konkreettiseen toteuttamiseen. Aikahorisontti strategisessa ja operatiivisessa suunnittelussa on myös erilainen. Siinä missä strategisen suunnittelun painopiste on pitkän tähtäimen suunnitelmissa, operatiivinen suunnittelu kohdistuu tämän hetken tai lähitulevaisuuden toimintoihin ja kysymyksiin.

Varhaiskasvatuksen suunnittelussa näkyvät nämä molemmat ulottuvuudet. Monissa kunnissa on pohdittu varhaiskasvatuksen arvopohjaa ja toiminta-ajatusta. Pohdinnan tulokset on

¹⁸ <http://varttua.stakes.fi/FI/Ajankohtaista/PHhallinto/kuntavasu/kuntavasu.htm>

¹⁹ ks. esim. LTOL, 2005.

²⁰ ks. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2003, s. 44.

kirjattu laadunhallinnan strategioihin²¹ tai varhaiskasvatussuunnitelmiin. Operatiivisempaa suunnittelutyötä tehdään työyksiköissä niissä tilanteissa, joissa suunnitellaan käytännön kasvatustoimintaa konkreettisella tasolla.

Suunnitelma produktina vs. suunnittelu prosessina

Varhaiskasvatussuunnitelmatyössä päämäärän voi asettaa ainakin kahdella eri tavalla. Tavoitteena voi olla valmiin tuotteen, varhaiskasvatussuunnitelman, aikaansaaminen tehokkaasti, nopeasti ja mahdollisimman vähällä vaivalla. Esimerkiksi esiopetuksen opetussuunnitelmaprosessissa joissakin kunnissa kopioitiin valtakunnallisen opetussuunnitelman tekstejä varsin suoraan kuntatason suunnitelmiin²². Voi kuitenkin epäillä, että tämänkaltainen suunnitelmatyö ei johda kovinkaan merkittäviin oivalluksiin suunnitelman tekijöiden keskuudessa eikä myös kasvatustyön laadullisiin muutoksiin.

Aivan toisenlaisella vaativuustasolla lähdetään liikkeelle silloin, kun suunnitteluprosessi itsessään nähdään merkityksellisenä. Tällöin ei ole samantekevää, minkälainen suunnitelma on syntymässä tai mitä suunnitelmalle tapahtuu sen valmistumisen jälkeen. Suunnittelutyö nähdään mahdollisuutena pureutua varhaiskasvatustyön ydinkysymyksiin, reflektoida nykyisiä työkäytäntöjä ja luoda kehittämis- ja muutostavoitteita. Tavoitteena on, että suunnitteluprosessi selkiyttää eri osapuolten käsityksiä varhaiskasvatustyöstä ja suunnitelmasta tulee käytännöntyötä jäsentävä ja suuntaava työväline.

Ammattilaislähtöinen vs. osallistava suunnittelu

Yleensä ihmiset sitoutuvat suunnitelman toteuttamiseen parhaiten silloin, kun he ovat itse vaikuttaneet suunnitelman sisältöön. Esimerkiksi johdon tai suppean ryhmän tekemä suunnitelma voi jäädä etäälle käytännön työntekijöiden arjen työstä. Samoin voi käydä silloin, kun varhaiskasvatuksen suunnittelu nähdään yksinomaan ammattilaisten reviirille kuuluvana asiana. Tämä näkökulma haastaa osallistavaan suunnitteluun, suunnitteluun mahdollisimman laajalla rintamalla. On syytä pohtia, ketä varhaiskasvatussuunnitelma koskee. Kenen tulisi sitoutua varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamiseen?

Keskeinen vastuu varhaiskasvatussuunnitelmatyöstä, sen organisoimisesta ja johtamisesta on ammattilaisilla. Parhaimmillaan varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta muodostuu kuitenkin osallistava prosessi, jossa vanhemmat ja työntekijät yhdessä jäsentävät tulevaisuutta, punnitsevat vaihtoehtoja ja tekevät valintoja. Joissakin jo valmistuneissa suunnitelmissa on viehättäviä esimerkkejä myös siitä, miten lasten ääni kuuluu varhaiskasvatusta suunniteltaessa. Olisi hyvä pohtia myös sitä, miten sidosryhmät ja päättäjät ovat suunnitteluprosessissa mukana.

Staattinen vs. dynaaminen suunnitelma

Varhaiskasvatuksen suunnittelu on luonteeltaan tulevaisuuteen suuntautuvaa toimintaa. Suunnitteluun sisältyvä tulevaisuusperspektiivi nostaa esille monia kysymyksiä. Miten voimme ennakoida tulevaisuutta? Mitä tiedämme tulevien aikojen varhaiskasvatuksen mahdollisuuksista ja rajoista? Minkälaisen tiedon varassa suunnittelutyötä teemme?

Varhaiskasvatussuunnitelmatyössä tulevaisuusperspektiivi voi näkyä ainakin kahdella eri tavalla. Staattinen varhaiskasvatussuunnitelma legitimoit kunnan tai yksikön varhaiskasvatuksen nykytilan eikä se sisällä kehittämis- tai muutostavoitteita. Implisiittinen viesti tällöin on, että varhaiskasvatustoimintaa jatketaan tulevaisuudessa entisin toimintatavoin, entisillä rakenteilla. Dynaaminen, innovatiivinen varhaiskasvatussuunnitelma sen sijaan perustuu tulevaisuuden ennakointiin ja visiointiin ja se sisältää vahvan kehittämisenäköalan. Samaan aikaan on syytä kuitenkin huomioida myös kehittämis- ja muutostavoitteiden realistisuus²³. Mitä mahdollisuuksia suunnitelmalla on tulla toteutetuksi?

Suunnittelu vs. suunnitelman toteutuminen käytännössä

Suunnittelun ideologiaan sisältyy oletus siitä, että suunnitteleminen edistää työn toteuttamista. Suunnitelmien avulla voimme toimia sujuvammin, tehokkaammin ja pääsemme parempiin lopputuloksiin. Onko edellä kuvattu oletamus pätevä silloin, kun toimimme varhaiskasvatuksen kentällä? Onko toteuttamamme varhaiskasvatus suunnitteleamalla sujuvampaa, tehokkaampaa? Pääsemmekö

²¹ ks. esim. http://www.tornio.fi/maa/paivahoito/laadunhallintastrategia2004_2014.pdf

²² esim. Vakimo, 1995.

²³ ks. Jakku-Sihvonen, 1999.

suunnitelmallisen kasvatuksen avulla paremmin asettamiimme kasvatuspäämääriin? Ydinkysymyksiksi nousevat: Mikä on suunnittelun suhde käytännön toteutukseen? Miten suunnitelmat elävät käytännössä?

Toivottavasti varhaiskasvatussuunnitelmille ei käy niin kuin joillekin suunnitelma-asiakirjoille on tavannut käydä: ne ovat jääneet mappien täytteeksi, hyllylle pölyttymään, työntekijöiden ja asiakkaiden ulottumattomiin. Tällaisessa tilanteessa suunnitelma on näennäinen ja toimintaa ohjaavat suunnitelman sijaan piilo-opetussuunnitelma ja rutiininomaiset toimintarakenteet.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet –asiakirja määrittelee varhaiskasvatussuunnitelmat kunnallisen varhaiskasvatuksen ohjauksen välineeksi ja henkilöstön keskeiseksi työvälineeksi. Asiakirjan mukaan koko henkilöstön tulisi sitoutua suunnitelman tuottamiseen, toteuttamiseen, seurantaan ja arviointiin. Tämä on kuitenkin helpommin sanottu kuin tehty. Suunnittelujärjestelmän ja suunnittelukäytäntöjen kehittämistä voidaankin pitää yhtenä keskeisenä varhaiskasvatuksen haasteena tulevina vuosina.

5 LAATUVA –HANKE VARHAISKASVATUSSUUNNITELMATYÖN TUKENA

Pohjois-Pohjanmaan kunnissa seurattiin mielenkiinnolla valtakunnallista varhaiskasvatussuunnitelmaprosessia. Jo ennen valtakunnallisen asiakirjan valmistumista keskustelua käytiin suunnittelun käynnistämisestä paikallistasolla. Osassa kuntia oltiin liikkeellä niin hyvissä ajoin, että suunnitelmat tulivat valmiiksi pian Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet –asiakirjan valmistuttua. Monissa kunnissa suunnitelmatyölle kaivattiin kuitenkin koulutuksellista ja konsultatiivista tukea. Yhteydenottoja tuli Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskukseen (Poske). Poskessa haasteeseen tartuttiin ja kaikkiin Pohjois-Pohjanmaan kuntiin tarjottiin mahdollisuutta lähteä yhteistyössä valmistelemaan varhaiskasvatussuunnitelmatyön tueksi hanketta.

Hankesuunnittelu käynnistyi syksyllä 2003. Suunnitteluvaiheessa oli mukana 20 kuntaa eri puolilta maakuntaa. Myöhemmin kuntien määrä lisääntyi vielä kahdella kunnalla. Rahoitushakemus jätettiin Oulun lääninhallitukseen helmikuussa 2004 ja myönteinen rahoituspäätös tuli saman vuoden huhtikuun lopussa. Jo kevään 2004 aikana järjestettiin maakunnan alueella 3 varhaiskasvatusfoorumia yhteistyössä Oulun lääninhallituksen ja Stakesin kanssa. Foorumeihin kutsuttiin laajasti kuntien luottamusmiehiä, viranhaltijoita sekä lasten vanhempia kuulemaan ja keskustelemaan käynnistyvistä varhaiskasvatussuunnitelmatyöistä. Hankkeen suunnittelua ja toteuttamista läpäisevinä teemoina ovat olleet:

- *Paikallisuus:* Vastuu varhaiskasvatussuunnitelmatyöstä on ollut paikallistasolla, ei hankkeen koordinaattoreilla, kouluttajilla tai konsulteilla. Hanke on tarjonnut suunnitelmatyön tukirakenteen, joka on sisältänyt kaikille yhteisiä seminaareja, kuntakohtaista tai kuntien yhteistä koulutusta sekä seudullista konsultaatiota.
- *Omaleimaisuus:* Orientaatio hankkeen toteuttamisessa on ollut enemmän kysymyksiä herättävä kuin vastauksia antava. Hanke ei siis ole tarjonnut valmiita, yksiselitteisiä malleja varhaiskasvatussuunnitelmatyöhön. Sen sijaan kuntien toimijoita on rohkaistu laatimaan omaileimaisia, paikallisen kontekstin huomioivia varhaiskasvatussuunnitelmia.
- *Varhaiskasvatussuunnitelmatyön kytkytyminen muuhun suunnitteluun:* Hankkeen kuluessa on herätetty keskustelua siitä, miten varhaiskasvatussuunnitelmat kytkeytyvät muuhun kuntasuunnitteluun. Millainen jatkumo rakentuu varhaiskasvatussuunnitelmien, esiopetussuunnitelmien ja alkuopetuksen opetussuunnitelmien välille? Miten kunnan tai seutukunnan linjaukset näkyvät suunnitelmissa?
- *Prosessin merkitys:* Hankkeessa on korostettu suunnitteluprosessin merkitystä ja pyritty virittämään keskustelua monista varhaiskasvatuksen suunnittelua ja sisältöjä koskevista kysymyksistä.
- *Osallisuus:* Hankkeessa on kannustettu osallistaviin suunnittelukäytäntöihin. Eri toimijaryhmät – mukaan luettuna lasten vanhemmat, muut lasten ja lapsiperheiden parissa toimivat työntekijät ja päättäjät – ovat osallistuneet suunnittelutyöhön.

LaatuVa –hanke on nyt päättynyt ja osassa osallistujakuntia kuntatason varhaiskasvatussuunnitelmat alkavat olla valmiina. Suunnittelutyö ei kuitenkaan pääty kirjoitetun varhaiskasvatussuunnitel-

man valmistumiseen. Mikäli Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet –asiakirjan idea *todentuvasta vasusta* lähtee elämään, varhaiskasvatussuunnitelman tekeminen ei ole kertaluonteinen tapahtuma. Suunnitelmaa arvioidaan ja päivitetään säännöllisesti. Suunnittelusta tulee jatkuva prosessi.

- 1 JOHDANTO
- 2 LaatuVa –HANKKEEN YHTEISKUNNALLINEN AJANKOHTAISUUS
- 3 LaatuVa –HANKKEEN TAVOITTEET JA TOIMIJAT
- 4 HANKKEEN PROSESSI
- 5 KEHITTÄMISEN ARVIOINTIA
- 6 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

1 JOHDANTO

LaatuVa, Laatu varhaiskasvatukseen - varhaiskasvatussuunnitelma eläväksi 2004-2006 on Oulun läänin alueella 22 kunnassa toteutunut hanke, jonka tarkoituksena on ollut tukea kuntien varhaiskasvatussuunnitelmien laadintaprosessia varhaiskasvatuksen valtakunnallisten linjausten ja valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta. Hankkeessa on myös pyritty kytkemään kansallisen sosiaalialan kehittämishankkeen varhaiskasvatusta koskevat painopistealueet paikalliseen ja seudulliseen lapsipolitiikkaan ja perheiden kanssa tehtävään työhön. Kyseessä ei siten ole ollut pelkkä varhaiskasvatussuunnitelmien (vasujen) työstäminen sinänsä vaan palvelujärjestelmien ja – prosessien laajamittainen tarkastelu paikallisista lähtökohdista ja kunnan lapsiperheiden tarpeista käsin. Raportin tässä osassa kuvataan hankkeen taustaa, tavoitteita ja toimijoita sekä hankkeen prosessia. Lopuksi tarkastellaan kehittämistyötä arvioinnin perusteella.

2 LaatuVa –HANKKEEN YHTEISKUNNALLINEN AJANKOHTAISUUS

Hyvinvointipalvelujen laadun kehittäminen on ollut haaste myös lapsiperheiden palveluissa ja varhaiskasvatuksessa. Yhteiskunnallinen muutos ja siihen liittyvä kotitalouksien välinen ja alueellinen eriytymiskehitys on johtanut siihen, että kunnat ja kuntalaiset voivat olla eriarvoisessa asemassa palvelujärjestelmän toimivuuden suhteen. Laadun kehittäminen nostettiin yhdeksi tavoitealueeksi valtakunnallisessa Sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelmassa vuosille 2000-2003²⁴ ja varhaiskasvatuksen osalta myös valtakunnallisesti helmikuussa 2002 hyväksytyissä varhaiskasvatuksen valtakunnallisissa linjauksissa²⁵. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen omista varhaiskasvatusta koskevissa linjauksissa pidetään tärkeänä, että varhaiskasvatuksen kehittämistoiminnan edellytykset turvataan myös kasvukeskusten ulkopuolella ja että tätä tarkoitusta varten rakennetaan erilaisia kumppanuusverkostoja²⁶.

Valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet julkistettiin 30.9.2003²⁷. Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma (vasu) ohjaa varhaiskasvatuksen sisällöllistä kehittämistä koko maassa. Perusteiden tavoitteena on myös lisätä laadullista tasa-arvoa kuntien ja varhaiskasvatussyksiköiden välillä. Valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet toimivat pohjana, kun kunnat laativat kunnallisia, yksikkökohtaisia ja lapsikohtaisia varhaiskasvatussuunnitelmiaan. Niiden tulisi linkittyä luontevasti myös muihin kuntien lapsi- ja perhepoliittisiin ohjelmiin.

Keväällä 2004 käynnistyneen kansallisen sosiaalialan kehittämishankkeen tavoitteena on kehittää varhaiskasvatustalvelujärjestelmää monipuolisemmaksi niin, että perheet voivat valita tarpeisiinsa sopivan palvelun. Varhaiskasvatuksen kehittämisen sisällöllisiä painopistealueita ovat 1) lapsen kasvu, kehitys ja oppiminen, 2) vanhemmuuden ja perheiden kasvatustyön tukeminen sekä 3) varhainen puuttuminen lasten ongelmiin. Varhaiskasvatuksen osalta kehittämistyö toteutetaan varhaiskasvatuksen valtakunnallisten linjausten mukaisesti. Nämä kansalliset tavoitteet vaikuttivat myös LaatuVa -hankkeen päämääriin. LaatuVa -hanke pyrki kytkemään yhteen kunnissa käynnistymässä olleen varhaiskasvatussuunnitelmien laadintaprosessin ja kansallisen sosiaalialan

²⁴ STM, 1999.

²⁵ Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista, 2002.

²⁶ Puroila, 2003.

²⁷ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2004.

kehittämishankkeen varhaiskasvatusta koskevat painopistealueet ja tarjoamaan kuntien varhaiskasvatussuunnitelmatyölle tukirakenteen.

Sosiaalialan kansallisessa kehittämishankkeen hankekokonaisuuksia ovat:

I Palvelujen saamisen turvaaminen

II Palvelurakenteen ja toimintojen kehittäminen

III Henkilöstön saanti, osaaminen ja työolojen kehittäminen ja

IV Hyvinvointi 2015 –ohjelma

Kaikkien hankekokonaisuuksien huomiointi on tärkeä kontekstuaalinen tekijä myös varhaiskasvatustalvelujen kehittämistyölle. Lasten ja perheiden palvelujen sisällöllisen kehittämisen osioita valtakunnallisella hanketasolla ovat etenkin toisen hankekokonaisuuden hankkeet 8-14²⁸:

8. *Lapsiperheiden toimeentuloedellytysten kehittäminen*

9. *Tilaa lapsille ja perheille yhteiskunnassa*

10. *Varhainen puuttuminen*

11. *Varhaiskasvatuksen kehittäminen ja vanhempien osallisuuden vahvistaminen*

12. *Perhekeskustoiminnan kehittäminen - PERHE-hanke*

13. *Toimintaohjelma lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisemiseksi*

14. *Lastensuojelun kehittämisohjelma*

LaatuVa-hanke linkittyi sisällöllisesti etenkin osahankkeeseen 11. Kasvatuskumppanuuden ideologian mukaisesti vanhemmilla tulee olla mahdollisuus varhaiskasvatuksen suunnitteluun. Tämä tarkoittaa, että luodaan foorumeita ja tilaisuuksia, joissa vanhemmat voivat olla mukana oman lapsensa, päivähoitoyksikön ja koko kunnan varhaiskasvatuksen suunnittelussa²⁹. Myös Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus on omassa sosiaalialan kehittämishanketta koskevassa toimintaohjelmassaan asettanut tehtäväkseen edistää verkostomaisia, moniammatillisia ja monitoimijaisia palvelumuotoja ja työmenetelmiä sekä sitä vastaavaa kokeilutoimintaa³⁰. Näihin kansallisiin ja alueellisiin tavoitteisiin pyrittiin myös LaatuVa-hankkeessa.

3 LaatuVa –HANKKEEN TAVOITTEET JA TOIMIJAT

Hankkeen tavoitteena on ollut:

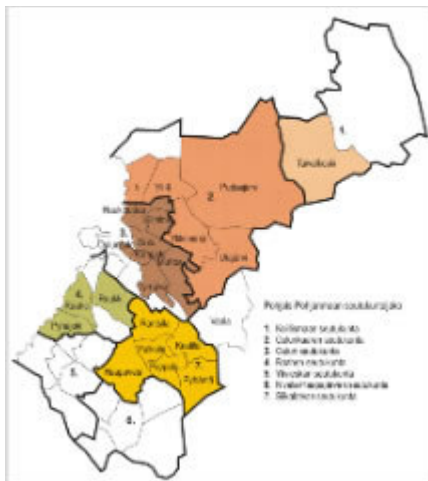
- Käynnistää keskustelua lapsista, perheistä ja varhaiskasvatuksesta Pohjois-Suomen alueella.
- Vahvistaa vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksen suunnittelussa.
- Tukea kunnallisten, yksikkökohtaisten ja lapsikohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien laatimista osallistujakunnissa.
- Kehittää varhaiskasvatusta sisällöllisesti (painopistealueina lapsen kasvu, kehitys ja oppiminen, vanhemmuuden ja perheiden kasvatus-työn tukeminen, varhainen puuttuminen).
- Kehittää moniammatillista / monitoimijaisia yhteistyötä lasten ja lapsiperheiden kanssa työskentelevien tahojen välillä.
- Kehittää ylikunnallista ja seudullista yhteistyötä varhaiskasvatuksen toimijoiden välillä.

LaatuVa-hankkeessa on ollut mukana 22 Oulun läänin kuntaa (ks. kuvio 1.) LaatuVa-hanketta on rahoittanut kuntien lisäksi Oulun lääninhallitus. Hanketta on koordinoanut Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus (Poske) ja hallinnoinut Oulun kaupunki.

²⁸ Sosiaalialan kehittämishanke, 2005.

²⁹ Kaskela & Kekkonen, 2006.

³⁰ Pohjois-Suomen sosiaalialan toimintaohjelma, 2006.

Mukana olevat kunnat olivat Haapavesi, Haukipudas, Ii, Kempele, Kestilä, Kiiminki, Oulu, Oulunsalo, Piippola, Pudasjärvi, Pulkkila, Pyhäjoki, Pyhäntä, Raahe, Rantsila, Ruukki, Taivalkoski, Tyrnävä, Utajärvi, Vaala, Ylikiiminki ja Yli-Ii.

Kartta: Pohjois-Pohjanmaan liitto

Kuvio 1. LaatuVa –hankkeeseen osallistuneet kunnat

Projektin hallinnolliseksi esimieheksi nimettiin Oulun kaupungin sosiaali- ja terveystoimen johtaja Jari Mäkirunsas, toiminnan ja sisällön esimieheksi Posken varhaiskasvatuksen kehittämispäällikkö Anna-Maija Puroila. Projektin yhteyshenkilönä toimi projektisuunnittelija Seija Järvi ja hänen sairaslomansa aikana projektisuunnittelija Pirjo Rautio. Projektisuunnittelijan tehtäväkuvan muodostivat hankkeen kokonaisuuden ja konsulttiverkoston koordinointi sekä osallistuminen konsultaation ja koulutuksen toteuttamiseen. WWW-sivujen ja WebCT:n toteutuksesta ovat vastanneet suunnittelijat Risto Korhonen ja Hannu Sääsکیlahti Lapin yliopistosta yhdessä Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen kanssa. Oulun yliopisto on ollut mukana tuottamassa koulutus- ja konsulttiopalveluita. Hankkeen ohjausryhmä on seurannut ja ohjannut hankkeen edistymistä.

4 HANKKEEN PROSESSI

Hankevalmistelusta huolehti kehittämispäällikkö Anna-Maija Puroila. Hän on vastannut LaatuVan hankesuunnitelmasta³¹, jota tarkennettiin kun mukaan halusi ennen varsinaisen hankkeen alkua vielä 2 kuntaa³². Hanketta valmisteltiin keväällä 2004 järjestetyissä seudullisissa varhaiskasvatusfoorumeissa, jotka järjestettiin yhteistyössä Stakesin kanssa (Pudasjärvellä 3.5.2004, Haapavedellä 4.5.2004 ja Tyrnävällä 4.5.2004). Tilaisuuksiin kutsuttiin virkamiehiä, lasten vanhempia sekä luottamusmiehiä ja virkamiesjohtoa. Varsinaisesti hanke toteutui 1.8.2004 - 31.5.2006 välisenä aikana.

4.1 Hankkeen rakenne, toimintamuodot ja organisoituminen

LaatuVa -hankkeen rakennetta, toimintamuotoja ja organisoitumista voidaan havainnollistaa seuraavalla sivulla olevan kaavion avulla (kuvio 2). Varsinaisen kuntakohtaisen varhaiskasvatussuunnitelmatyön prosessin organisoivat oman (seutu)kunnan suunnitteluryhmät. Vastuu kehittämistyöstä oli kunnilla itsellään mutta tuetun prosessikehittämisen ajattelutavan mukaisesti³³ hanke pyrki tarjoamaan kuntien omista lähtökohdista kumpuavalle suunnittelutyölle tukirakenteen. Tässä suunnittelutyössä oli suoraan tekemisissä kuntakoosta riippuen jopa satoja ihmisiä (ks. liite 1), välillisesti, esimerkiksi kunnan omaan verkkoympäristöön rakennetun kommentointimahdollisuuden kautta hanke tavoitti vieläkin useampia.

³¹ LaatuVa varhaiskasvatukseen – varhaiskasvatussuunnitelma eläväksi. Hankesuunnitelma 15.12.2003.

³² LaatuVa varhaiskasvatukseen – varhaiskasvatussuunnitelma eläväksi. Tarkennettu hankesuunnitelma 17.5.2004.

³³ Hiitola-Moilanen, 2005; 2004.

Kuvio 2. Hankkeen rakenne

Kunnalliset / kuntien yhteiset suunnitteluprosessit

Kunnallisten / kuntien yhteisten suunnitteluprosessien käynnistäminen oli hankkeen alkuvaiheen tärkein askel. Osa kunnista lähti työstämään yhteistä, osa kuntakohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa. Osallistujakunnissa nimettiin varhaiskasvatussuunnitelman työstämisestä vastaava suunnittelu-ryhmä ja vastuuhenkilöt. Työskentelyn alkuvaiheessa suunnitteluryhmän tuli oman kuntansa osalta päättää seuraavista asioista:

- Miten lapsiperheet osallistuvat suunnitelman laadintaan?
- Miten kunnan varhaiskasvatuksen henkilöstö osallistuu suunnitelman laadintaan (työkokouskäytännöt, lukupiirit, palautekierrokset, työnjako, vastuualueet ym.)?
- Miten muut lasten ja lapsiperheiden kanssa toimivat tahot osallistuvat suunnitelman laadintaan (muut hallinnonalat, seurakunta, järjestöt)?
- Miten luottamusmiehet ja päättäjät osallistuvat suunnitelman laadintaan?
- Miten suunnitteluprosessi aikataulutetaan?

Kuntien suunnitteluprosessien tukemiseksi järjestettiin 2 kuntakohtaista / kuntien yhteistä koulutuspäivää, seudullista konsultaatiota ja yhteisiä seminaareja välitehtävineen.

Kuntakohtaiset / kuntien yhteiset koulutuspäivät

Kuntakohtaiset koulutuspäivät toteutettiin kunnissa sillä ajatuksella, että mahdollisimman moni asianosainen voisi niihin osallistua. Kuntakohtaisen koulutuksen järjestämisestä vastasivat kunnan suunnitteluryhmä ja oma konsultti. Paikallisesti päätettäväksi jäi mm. se, miten päivästä tiedotetaan hankkeen paikallisille toimijoille, kuntalaisille ja päättäjille. Tiedottamisen menetelmät vaihtelivatkin nettisivuista ja paikallislehdistä aina henkilökohtaisiin kutsuihin saakka.

Ensimmäisen syksyllä 2004 – keväällä 2005 toteutetun kuntakohtaisen koulutuspäivän teemana oli kunta/seutuvasu ja sen merkitys. Tuolloin perehdyttiin myös valtakunnallisiin varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Monissa kunnissa näiden ensimmäisten kuntakohtaisten koulutuspäivien tavoitteena oli luoda verkostoja lapsiperheille palveluja tuottavien tahojen välille sekä kutsua päättäjiä ja lasten vanhempia mukaan vasutyöhön. Tilaisuuksien tavoitteena oli usein myös joko esitellä tai muodostaa kunnan oma suunnitteluryhmä. Useissa kunnissa suunnitteluryhmä oli tuolloin vasta muotoutumassa, varsinkin jos kuntakohtainen koulutuspäivä sattui olemaan ennen syksyn 2004 kunnallisvaaleja. Tavoitteena oli sitouttaa päättäjiä ja lautakuntien jäseniä vasutyöhön alusta alkaen. Monissa kunnissa tavoitettiin varhaiskasvatuspalvelujen henkilöstön lisäksi mm. sosiaali-, terveys-, nuoriso- ja opetustoimen henkilökuntaa sekä seurakunnan ja järjestöjen edustajia. Joissakin kunnissa tilaisuudet kiinnostivat myös kunnan johtoa, perusturva- ja sivistystoimenjohtajia sekä lautakuntien jäseniä.

Syksyn 2005 ja kevään 2006 välisenä aikana toteutetun toisen koulutuspäivän teemana olivat yksikkö- ja lapsikohtaiset vasut sekä niiden suhde kuntakohtaiseen, mahdolliseen seudulliseen ja valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Käytännössä suunnitteluryhmissä mietittiin kuitenkin yleensä kaikkia vasujen tasoja pitkin matkaa ja dialogissa kuntavasujen kanssa, olihan esimerkiksi varhaiskasvatushenkilöstön kannalta yksi keskeinen kysymys juuri se, mitä vasu tarkoittaa omassa työssä ja mitä se sille antaa.

LaatuVa-kunnat olivat kooltaan ja palvelurakenteeltaan hyvin heterogeenisiä. Osa kunnista (mm. Siikalatvan kunnat sekä Vaala ja Utajärvi) päätyivät yhteisiin koulutuspäiviin, koska kyseisissä kunnissa muutenkin etsittiin vahvuutta ylikunnallisista palveluista. Kuntakohtaisten tilaisuuksien osallistujamäärä vaihteli siten huomattavasti ollen pienimmillään alle kymmenen (mukana vain yhden kunnan vk-henkilöstö) ja suurimmillaan parisen sataa kuulijaa. Kuntakohtaisten päivien rakenteita ja työmuotoja muovattiin tämän mukaisesti. Usein kuitenkin pyrittiin siihen, että päivät olisivat samalla työverstaita, koska esimerkiksi päivähoiton henkilöstöllä ei muulloin juurikaan ollut mahdollisuutta kokoontua yhteen varhaiskasvatussuunnitelmaa työstämään.

Seudullinen konsultaatio

Yhtenä kehittämisen tukirakenteena LaatuVa -hankkeessa on ollut konsulttiverkosto. Konsultaatio- ja koulutuspalvelut kilpailutettiin ja yhteistyökumppaniksi valittiin Oulun yliopisto. Hankekunnat jaettiin viiteen konsultaatioryhmään, jotka koottiin osallistujakuntien vastuuhenkilöistä. Oulun seudun kunnat jaettiin kahteen ryhmään (taulukko 1).

Taulukko 1. Konsultaatioryhmät ja konsultit

Seudulliset konsultaatioryhmät	Konsultit
Oulu I (Kempele, Oulu, Oulunsalo)	Elise Lujala Oulun yliopisto
Oulu II (Haukipudas, Kiiminki, Tyrnävä)	Hannele Karikoski Oulun yliopisto
Oulun kaari ja Koillismaa (Ii, Pudasjärvi, Taivalkoski, Utajärvi, Vaala, Yli-Ii, Ylikiiminki)	Seija Järvi ja Pirjo Rautio Poske
Raahen seutu (Raahe, Ruukki, Pyhäjoki)	Marja Viklund ja Paula Junkkari Oulun yliopisto
Siikalatvan seutu (Haapavesi, Kestilä, Piippola, Pulkila, Pyhäntä, Rantsila)	Aila Tiilikka Oulun yliopisto

Konsultaatioryhmät kokoontuivat hankkeen aikana 6 kertaa. Hankkeessa toimivat konsultit muodostivat konsulttiverkoston, joka kokoontui säännöllisesti koko hankkeen ajan. Hankkeen alkaessa elokuussa 2004 konsultit saivat Stakesin VasuMentor –koulutuksen.

Yhteiset seminaarit ja välitehtävät

Hankkeen aikana järjestettiin 6 kahden päivän seminaaria, joiden sisällöt kattoivat varhaiskasvatussuunnitelman aihepiirit. Yhteisten seminaarien teemat ja luennoitsijat löytyvät luvussa 3.2. olevasta taulukosta ja välitehtävät liitteestä 2. Seminaaripäivien teemoja ja saatua oheismateriaalia välitehtävien työstettiin kunnallisissa suunnitteluryhmissä sekä seudullisissa konsultaatioryhmissä.

Hankkeen koordinointi ja sen työkalut

Kehittämishankkeen kannalta on tärkeää, että joku taho koordinoi sitä³⁴, luo kehittämistyölle edellytyksiä antavan tukirakenteen ja kokemusten jakamista mahdollistavan toimintaympäristön. LaatuVa -hanketta koordinoi Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus (Poske). Käytännössä hankkeen koordinoinnista vastasi projektisuunnittelija Seija Järvi ja hänen sairaslomansa aikana toukokuu – lokakuu 2005 välisenä aikana projektisuunnittelija Pirjo Rautio. Kuntatason koordinoinnista sopi paikallinen suunnitteluryhmä mutta käytännössä työ lankesi useimmiten LaatuVan yhteyshenkilöille kunnissa.

Hyvän projektin ja hyvien projektikäytäntöjen tavoitteeksi on esitetty³⁵ yhtäältä lisätä kohderyhmien ja osallistujien ”inhimillistä pääomaa” (asiakasvaikuttavuutta) ja toisaalta toimintajärjestelmiin sitoutuvaa ”sosiaalista pääomaa”. Moniammatillisen, toiminnalliset ja alueelliset sektorirajat ylittävässä hankkeessa yhteisesti jaettavan sosiaalisen pääoman merkitys on erityisen huomattava³⁶. Aiemmin kuvattujen verkostojen syntyä ja toimintaa edistämään pyrkivien työmuotojen lisäksi hankkeen toimijoiden informaation kulun tueksi ja vertaisfoorumiksi luotiin ekstranet – sivusto. Kuntien yhteyshenkilöt mm. saivat tietoa hankekokonaisuudesta ja ajankohtaisista tapahtumista, löysivät yhteisten seminaarien ohjelmat välitehtävien sekä sivuston Materiaalipankista yhteisten seminaarien luennot. He pystyivät halutessaan myös työstämään varhaiskasvatussuunnitelmiaan tässä verkkoympäristössä. Ympäristö mahdollisti myös hankkeen laajuiset ja seudulliset keskustelufoorumit.

Monissa teknologiaa hyödyntäneissä hankkeissa palveluiden systemaattinen kehittäminen sekä tähän liittyvä toimintamallien muutoksen suunnittelu ja sovellettavuus ovat jääneet vähemmälle huomiolle kuin teknologian käyttö sinänsä³⁷. LaatuVa –hankkeessa verkkoympäristö ei ollut itsetarkoituksellinen, vaan sen tavoitteena oli olla osa yhteistä kehittämistä ja oppimisprosessia. Verkkoympäristön avulla haluttiin nimenomaan tehdä näkyväksi paikallista, seudullista ja hankkeen laajuista varhaiskasvatussuunnitelmatyön prosessia. Lisäksi osa mukana olevista kunnista hyödynsi tietoteknologiaa toimimalla pilottina varhaiskasvatuksen verkkokonsultoinnissa³⁸.

³⁴ esim. Hilakivi, 2006.

³⁵ Rissanen ym., 2004.

³⁶ ks. myös Kinnunen & Vuorijärvi, 2005; Kyllönen, 2006.

³⁷ Pohjois-Suomen sosiaalialan toimintaohjelma, 2006.

³⁸ Sarvela & Uusimäki, 2004.

WebCT -ympäristö sisälsi kuntien omia ja seudullisia alaryhmiä, lukuisia linkkejä ja keskustelufuoreita. WebCT-ympäristöön pääsy vaati salasanan ja kirjautumisen. LaatuVa-hankkeella oli myös kaikille avoimet omat www-sivut Posken hankesivuilla. Projektisuunnittelija Seija Järven lisäksi www-sivujen ja WebCT:n toteutuksesta ovat vastanneet suunnittelijat Risto Korhonen ja Hannu Sääskilahti Lapin yliopistosta. WebCT:n käyttö oli mahdollista vain vuoden 2005 loppuun, mitä seikkaa kukaan meistä sen toteutuksesta vastanneista ei hankkeen alkaessa tiennyt. Tämä oli erittäin harmillista, sillä keväällä 2005 sivut todella ”löytyivät” kaikissa kunnissa ja sivuilla käyntien määrä oli huomattava. Sitä mukaa kun ympäristöä opittiin käyttämään, siitä myös innostuttiin ja se alkoi muodostua luontevaksi työkaluksi. Hankkeen loppupuolella kokonaan uuden, erilaiselle alustalle luotavan verkkoympäristön tekeminen ja käyttöönottoon opastaminen ei enää olisi ollut mahdollista saati tarkoituksenmukaista.

Hankkeen ohjausryhmä

Hankesuunnittelun tueksi ja hankkeen etenemisen seuraamiseen koottiin ohjausryhmä, johon kuului hankkeen hallinnoijan, mukana olevien seutujen, Oulun yliopiston ja Posken edustus. Hankkeen ohjausryhmä on esitelty seuraavassa taulukossa.

Taulukko 2. Hankkeen ohjausryhmä

Leila Kerola	Oulun kaupunki, hankkeen hallinnoija
Marita Korva	Oulun seutu
Sirpa Sarkkinen Helena Kontkanen	Oulun kaari ja Koillismaa
Katariina Mustonen	Raahen seutu
Rauni Siirtola	Siikalatvan seutu
Eeva Hujala Riitta-Liisa Korkeamäki	Oulun yliopisto
Anna-Maija Puroila Seija Järvi Pirjo Rautio	Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus

Ohjausryhmän puheenjohtajana on toiminut kehittämispäällikkö Anna-Maija Puroila ja sihteerinä projektisuunnittelija (Seija Järvi tai Pirjo Rautio). Lisäksi Oulun lääninhallituksen sosiaalitarkastaja Maija Pelkosella on ollut mahdollisuus osallistua ohjausryhmän kokouksiin tarvittaessa ja aikataulunsa puitteissa.

4.2. Hankkeen aikataulu ja toteutuminen

Temaattisesti hanke jäsenyi seitsemään jaksoon. Jaksojen seminaariohjelmat sekä niihin liittyvät välitehtävät pyrittiin rakentamaan siten, että hanke mahdollisimman luontevasti ja loogisesti tukisi kuntien omaa vasutyöskentelyä. Seuraavassa on koottuna jaksoittain käsitellyt aihepiirit ja seminaaripäivien luennoitsijat.

Jakso I: Orientoituminen varhaiskasvatuksen suunnitteluun, Aloitusseminaari 13.-14.9.2004

- Prosessoinnin työkaluja: Varttua ja projektin verkkoympäristö suunnittelutyön tukena
Järvi Seija, Poske ja Lindberg Päivi, Stakes
- Missä nyt mennään varhaiskasvatussuunnitelmatyössä?
Kuntien edustajat
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet
Lindberg Päivi, Stakes
- Suunnittelu varhaiskasvatuksessa
Puroila Anna-Maija, Poske
- Varhaiskasvatussuunnitelmatyö osana kunnan laadunhallintaprosessia
Rauvala Kaisa, Tornion kaupunki

Jakso II: Varhaiskasvatus osana lasten ja lapsiperheiden tuki- ja palvelujärjestelmää, seminaari 18.-19.11.2004

- Orientaatio lasten ja perheiden hyvinvoinnin muutoksiin
- LaatuVa -vorummi työkaluksi, WebCT-työskentelyä
Järvi Seija, Poske
- Kuntien erilaiset edellytykset turvata sosiaalipalvelut
Kinnunen Petri, Poske
- Kohti seudullisia varhaiskasvatuspalveluita
Lamberg Arto, Oulun kaupunki
- Perhepolitiikka työn ja perheen yhteensovittajana
Lammi-Taskula Johanna, Stakes
- Työn ja perheen yhteensovittamisen haasteita työyhteisöissä
Lammi-Taskula Johanna, Stakes
- Lääninhallitus ohjaa, suunnittelee ja valvoo – mitä tämä tarkoittaa varhaiskasvatuksen laadun kehittämisessä
Pelkonen Maija, Oulun lääninhallitus
- Ylikunnallisen erityisvarhaiskasvatuksen palvelurakenteen selvitys
Pennanen Anu, Pulkkilan kunta
- Lapsiperheiden tilanne perhetyön käsiteanalyysin tutkimusaineiston valossa
Uusimäki Mervi, Poske

Jakso III: Lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen, seminaari 14.-15.2.2005

- Välittämisen etiikka ja varhaiskasvatuksen ammatillisuuden kehittyminen
Estola Eila, Oulun yliopisto
- Yhteiskunnallisen muutoksen haasteet varhaiskasvatuksen pedagogiikalle
Järvi Seija, Poske
- Varhainen oppiminen vertaisryhmissä
Kronqvist Eeva-Liisa, Oulun yliopisto
- Perheen perehdyttäminen ja omahoitajuus päiväkodissa
Lampela Kaisa, Kiimingin kunta
- Kasvatuksen arvot varhaiskasvatussuunnitelman perustana
Puroila Anna-Maija, Poske
- Ihmisarvon ja voimaantumisen kulttuuri kasvatusyhteisössä
Siitonen Juha, Empowerment-House
- Vanhempien kasvatuskäsitteitä ja -odotuksia
Tiilikka Aila, Oulun yliopisto
- Vasu, leikki ja toiminnan kehittämisen haasteet
Vähänen Leena, Merikosken kuntoutus- ja tutkimuskeskus

Jakso IV: Vanhempien osallisuus, seminaari 11.-12.4.2005

- Vanhempien osallisuutta vahvistamassa
Artola Johanna, Suomen Vanhempainliitto
- Vanhempien osallisuus äitien osallisuutena?
Estola Eila, Oulun yliopisto
- Perheiden kumppanina; Perhetyön mahdollisuudet päivähoidossa –hankkeen kokemuksia
Hiitola-Moilanen Marja, Poske
Polojärvi Pia & Kaltio Leena, Vesteri Eila & Nummi-Heikonen Inka, Oulun kaupunki
- Lasten osallisuus – miten lapset kokevat leikin päiväkodissa ja tuleeko lasten ääni kuulluksi
Jokela Riitta & Kaarlejärvi Reija, Oulun kaupunki
- Salli osuus! Osallisuus! Osallisuuden ulottuvuuksia & Stakesin uusi Osallisuus-hanke
Järvi Seija, Poske

- Stakesin Kasvatuskumppanuushanke
Kaskela Marja & Kekkonen Marjatta, Stakes
- Osallisuushanke lasten ja nuorten asialla
Laukka Pasi & Välimaa Kaija, Oulun kaupunki
- Kotitonttu-projekti
Määttä Sari & Vehkala Marja, Lintulammen asukasyhdistys ry
- Yhteistyö vanhempien kanssa – varhaiskasvatuksen haaste
Puroila Anna-Maija, Poske
- Verkosta apua verkostoitumiseen, vahvistumiseen ja osallisuuden vahvistamiseen? – Sosiaaliportti ja verkkokonsultaatio
Rissanen Anne, Stakes
Sarvela Hannakaarina, Poske
- LaatuVa-WebCT ja sen kehittäminen
Järvi Seija, Poske
- Miehen paikka vanhempana
Säävälä Hannu, OYS / Oulun Ensi- ja turvakoti
- Pohjoisen ihmisen hyvinvointi 2015 – hyvinvointistrategiasta hyvinvointiohjelmaksi
Tapaninen Ilpo, Pohjois-Pohjanmaan liitto
- Vanhempana, osallisena – mihin ja miten?
Vanhempien puheenvuoro

Jakso V: Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa, LaatuVa – ja SYKE – hankkeiden yhteinen seminaari 26.9 – 27.9.2005

- Lapsen yksilöllinen varhaiskasvatussuunnitelma
Kovanen Päivi, Jyväskylän yliopisto
- Erityinen tuki osana varhaiskasvatusta
Pihlaja Päivi, Turun yliopisto
- Kokemuksia ruotsalaisesta Vasu-prosessista
Rautio Pirjo, Poske
- Moniammatillinen yhteistyö – haaste ammattilaisille
Veijola Arja, Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu
- Esimerkkejä yhteistyöstä erityispäivähoidossa - Terveisiä Kuusikko-kuntien erityispäivähoidotoryhmän työskentelystä
Rissanen Ulla, Oulun kaupunki
- Anna minulle pilvikiikku - Lapsen kasvun tukiryhmä
Lipponen Sirpa, Pyhäjärven kunta
- Eri kieli- ja kulttuuritaustaiset lapset varhaiskasvatuksessa
Rossi-Salow Minna, Kiimingin kunta
- Romanilasten varhaiskasvatus
Yrttiaho-Lindgren Tanja, Pohjois-Suomen romanit ry

Jakso VI: Yksikkökohtaiset ja lapsikohtaiset suunnitelmat

- Jakso toteutui kuntakohtaisesti.

Jakso VII: Suunnitelmat eläväksi - Suunnitelmasta käytäntöjen kehittämiseen, seminaari 27.-28.4.2006

- Jyvävasu 2005-2008 – Suunnitelmasta todentuvaksi vasuksi ja käytännön työkaluksi
Adenius-Jokivuori Merja, Jyväskylän kaupunki
- Vasu on peili – kaikki alkaa itsearviointista
Heinämäki Liisa, Stakes
- LaatuVa loppuu – kehittäminen jatkuu
Järvi Seija & Rautio Pirjo, Poske

- Vasutori
Kuntien edustajat esittelivät vasuprosessejaan ja vasu-luonnoksiaan sekä valmiita vasuja
- Kehittäminen – projekteista pysyviin rakenteisiin
Puroila Anna-Maija, Poske
- Kehittämisen keveys ja kovuus
Viirkorpi Paavo, Viirkorpi Oy

Yhteisten seminaaripäivien yhteyteen pyrittiin yleensä järjestämään myös ns. seutuvoorumi, jossa seuduittain oli mahdollista vapaasti pohtia paikallisia, kunnissa ja työyksiköissä ajankohtaisia asioita. LaatuVa -hankkeessa ei ollut kyse koulutushankkeesta siinä merkityksessä, että hankkeeseen osallistuminen olisi tuottanut osallistujille jonkin tutkinnon tai ammattipätevyyden. Hankkeen koulutus pyrki sen sijaan antamaan osallistujien vasutyöhön ja kehittämisosaamista korostavaan uuteen ammatillisuuteen³⁹ käyttökelpoisia aineksia. Jokaiseen jaksoon liittyi oma välitehtävä, jonka toivottiin auttavan teemojen kuntakohtaisessa prosessoinnissa, esim. suunnitteluryhmissä. Jaksojen ohjelmat sekä niihin liittyvät välitehtävät pyrittiin rakentamaan siten, että hanke mahdollisimman luontevasti ja loogisesti tukisi kuntien omaa vasutyöskentelyä.

5 KEHITTÄMISEN ARVIOINTIA

5.1 Arvioinnin viitekehys

Hanke tai projekti on eräs tapa organisoida kehittämistoimintaa⁴⁰. Kehittämisorganisaatiolla tarkoitetaan sitä oppimisverkostoa, joka syntyy kehittämishankkeen kuluessa⁴¹. Ohjelmalla tarkoitetaan yleensä suunniteltua ja organisoitua toimintaa, jonka tarkoituksena on jonkun olosuhteen tai tilan parantaminen. Esimerkiksi sosiaalinen ohjelma on suunnattu jonkin sosiaalisen ongelman ratkaisemiseksi tai vastaamaan sosiaaliseen tarpeeseen. Tämänkaltaisten ohjelmien pääperiaate on ”tehdä hyvää”; tuottaa palveluja tai ylipäätään kehittää ihmisten elinoloja. Ohjelmien tehokkuus liittyy kysymykseen sosiaalisesta hyvästä, jota projektin odotetaan tuottavan. Prosessiarvioinnissa ollaan kiinnostuneita tästä hankkeen prosessista, toimeenpanosta ja toimintatavoista⁴². Prosessievaluatation tehtävänä on tuoda esille projektin toteuttamisessa käytetyt toimintatavat ja projektin prosessinomainen polku⁴³.

Englanninkielisessä arviointikirjallisuudesta hankkeista, projekteista ja ohjelmista käytetään usein yleisnimeä ”program“. Käsitteellisenä lähtökohtana ohjelma on viitekehys, joka yhdistää joukon muutoksen aikaansaamista edistäviä toimintoja ja tähtää yleensä sellaisen asiointilan parantamiseen, jossa tarvitaan useiden toimijoiden yhteistyötä.⁴⁴ Ohjelmateoreettisessa tarkastelussa on kehittämishanketta suunniteltaessa tärkeää miettiä tavoiteltavaa vaikutusten piiriä kokonaisuutena⁴⁵. LaatuVa –hankkeeseen sovellettuna tämä tarkoittaa sitä, että hanke on antanut alue- ja paikallistasoiselle työskentelylle tietyn toimintakehyksen ja tavoitteet. Aluetasoilla on kuitenkin ollut lisäksi oma paikallisista tarpeista noussut kokoava viitekehys, ts. ne painopistealueet, jotka on valittu paikallisista lähtökohdista ja organisoitu kunnallisen suunnitteluryhmän toimesta. Nämä kehittämisen konseptit yhdessä ovat muodostaneet hankkeen ohjelmallisen kehyksen.

Ohjelmallinen kehittäminen ja toimijoiden verkostoituminen asettavat aina kysymyksen myös toimijoiden osallisuudesta⁴⁶. Siksi hankkeen prosessin arvioinnissa haluttiin hyödyntää projektitoimijoiden itsearviointia. Itsearviointi voidaan määritellä evaluaatioksi, jonka arviointikohteen subjekti itse suorittaa⁴⁷. Kuntien vasutyössä on ollut kyse ns. toimijalähtöisestä kehittämisestä, jossa varsinainen kehittämistoiminta tapahtuu paikallisesti verkostoituen toimijoiden tarpeista ja

³⁹ ks. esim. Seppänen-Järvelä, 2006.

⁴⁰ ks. esim. Vataja & Seppänen-Järvelä, 2006.

⁴¹ Arnkil, 2006.

⁴² Rossi ym., 1999.

⁴³ ks. esim. Seppänen-Järvelä, 1999b.

⁴⁴ Konttinen & Staff, 2001.

⁴⁵ Hänninen, 2006.

⁴⁶ Alasoini ym., 2000.

⁴⁷ esim. Yliruka, 2000.

lähtökohdista käsin⁴⁸. Arviointi on tässä osa palvelun kehittämistä, jolloin keskeinen kysymys prosessin kannalta on, kuinka projekti toimii⁴⁹. Valtaistavassa ja responsiivisessa arviointiotteessa pyritään tarkastelemaan myös eri osapuolten aitoa osallistumista sekä osallistumiskanavien ja dialogisten toimintamallien luomista ja käyttöä⁵⁰.

LaatuVa-hanke on ollut kehittämistyön tukirakenne, jonka avulla on pyritty tukemaan varhaiskasvatussuunnitelmatyön prosessia osallistujakunnissa. Hankesuunnitelmassa arviointia ei oltu resurssoitu erikseen, mutta se miellettiin alusta saakka luonnolliseksi osaksi projektin toteutusta ja koordinoitua. Hankesuunnitelman⁵¹ mukaisesti valmisteltiin keväällä 2006 kunkin konsultti-ryhmän alueelle arviointiseminaaripäivää, johon kutsuttaisiin edustajat eri toimijatahoilta (vanhemmat, luottamusmiehet, virkamiehet, päivähoidon työntekijät). Kyseisen päivän tehtäviksi oli hankesuunnitelmassa asetettu arvioida: 1) syntynyttä varhaiskasvatussuunnitelmaa, 2) suunnittelu-prosessia sekä 3) hankkeen merkitystä suunnitteluprosessin tukena. Prosessiarvioinnin toteuttamiseen ei ole olemassa yhtä oikeaa tapaa⁵². Kuntien prosessien erilaisesta tilanteesta mm. valmistuvien vasujen suhteen ja osin aikataulullisistakin syistä päädyttiin kuitenkin jäljempänä kuvattuun arvioinnin toteutustapaan.

Vaikka tässä kuvattu arviointitieto kerättiin summatiivisesti hankkeen lopussa, itse prosessia reflektointia ja sen organisoitumista ”arvioitiin” ja suunnattiin kunnissa koko hankkeen ajan. Hankkeessa työskenneltiin koko ajan oppivan organisaation tavoin. Hankkeen alussa kuntien yhteishenkilöt toteuttivat mm. swot-analyysin oman kuntansa varhaiskasvatuspalvelujen tilanteesta. Yhteiset seminaarit, välitehtävät, seudullinen konsultaatio ja kuntakohtaiset koulutuspäivät pyrittiin toteuttamaan niin, että ne mahdollisimman hyvin toimitivat sekä yhteisen reflektoinnin että itse- ja vertaisarvioinnin työkaluina. Niin näissä prosessin aikana toteutuneissa reflektoinneissa kuin nyt hankkeen lopulla toteutetussa intensiivisessä arviointijaksossa oli tavoitteena työyhteisöissä olevan osaamisen ja ns. hiljaisen tiedon⁵³ mutta myös toiminnan pulmakohtien näkyväksi tekeminen ja jakaminen. Seuraavassa on kuvattu hankkeen prosessia toimijoiden arvioinnin perusteella.

5.2. Arvioinnin kohteet ja menetelmät

LaatuVa –hankkeen paikallisessa toiminnassa oli monessa kunnassa mukana julkisten hyvinvointipalvelujen edustajien lisäksi seurakuntien ja järjestöjen edustajia. Siksi hankkeen kuntakohtainen organisoituminen voidaankin ymmärtää eräänlaisena toimintojen tilana tai kenttien kokonaisuutena, jonka elementit (tässä suunnitteluryhmät alatyöryhmineen sekä kunnassa syntyvä keskustelu ja varhaiskasvatussuunnitelmat) ovat myös näiden kenttien toiminnan tulosta⁵⁴. Hankkeen kehittämistä voi luonnehtia ilmiölähtöiseksi. Ilmiöön (tässä varhaiskasvatuspalvelujen tilaan ja varhaiskasvatussuunnitelmien tuottamiseen) liittyy potentiaalisesti useampia näkökulmia ja strategioita⁵⁵. Jokaisen kunnan oli sovitettava kehittämisprosessi omaan paikalliseen kontekstiinsä, jolloin sekä toimijoiden määrä että heidän käytettävissään olevat resurssit vaihtelivat. Henkilöstövaihdokset päivähoiton johdossa tai suunnitteluryhmien kokoonpanossa antoivat myös oman mausteensa.

Koska prosessia arvioitiin summatiivisesti varsin nopealla aikavälillä, oli tarkoituksenmukaista valita itsearvioinnin toteuttamistapa, joka olisi ainakin pääosin rakenteeltaan yhteinen kaikissa kunnissa. Sinällään itsearvioinnin työkalupakki on sängen laaja⁵⁶ ja joissain kunnissa oli ollut itsearvioinnin menetelmiä käytössä aiemminkin, mm. TAK-arviointi. LaatuVa –hankkeen loppuvaiheessa arvioinnin pohjana oli kuitenkin BIKVA -sovellus. BIKVA -arviointi on laadullinen arviointimalli, jossa lähtökohtana ovat asiakkaat. Mallin kehittäjä on tanskalainen Hanne Kathrine Krogstrup. Suomeen mallin on tuonut STAKES:in FinSoc -sosiaalipalvelujen arviointiryhmä⁵⁷.

LaatuVassa sovelletun arvioinnin tavoitteena oli selvittää, millä tavoin asiakkaiden näkemykset ja kokemukset välittyvät organisaatiossa eteenpäin ja miten ne kyetään huomioimaan.

⁴⁸ vrt. Seppänen-Järvelä, 1999b.

⁴⁹ ks. Robson, 2001.

⁵⁰ Haverinen, 2000.

⁵¹ LaatuVa varhaiskasvatukseen – varhaiskasvatussuunnitelma eläväksi. Hankesuunnitelma 2003.

⁵² Vataja & Seppänen-Järvelä, 2006.

⁵³ ks. Pakkala, 2006.

⁵⁴ vrt. Siisiäinen, 2002.

⁵⁵ vrt. Linnamaa & Sotarauta, 2000.

⁵⁶ ks. Yliruka, 2000.

⁵⁷ kts. tarkemmin: www.stakes.fi/finsoc/hankkeet/bikva

Joka vaiheessa pohdittiin toiminnan kehittämisen tarpeita nimenomaan varhaiskasvatuspalvelujen kehittämisen ja vasutyön prosessin näkökulmista. Osallistavan arvioinnin perinteessä⁵⁸ arviointiin osallistuvat kaikki kehitettävän toiminnan osapuolet ja arvioinnissa luotetaan siihen, että itseymmärryksen lisääntymisestä seuraa valtautuminen oman työn kehittämiseen⁵⁹. Tässäkin arvioinnissa pyrittiin tuottamaan dialogia, joka yhdistettynä konkreettisiin lomakkeisiin, toisi näkyväksi asiakkaiden varhaiskasvatuspalveluja kohtaan asettamat odotukset sekä palvelujärjestelmän kyvyn reagoida kuntalaisten tarpeisiin. BIKVA:n ideaalimalli osallistaa niin asiakkaat kuin työyhteisöt varhaiskasvatuksen pedagogiikan ja varhaiskasvatuspalvelujen kehittämiseen. Tässä tiivistetyssä toteutuksessaikin toivottiin menetelmän tuovan näkyviin sen mitä on jo tehty mutta myös sen, mihin ei oltu vielä ehditty tai huomattu paneutua.

Vasuprosessi itsessään on tapahtunut paikallisella tasolla ja siellä sitä myös arvioitiin. Tulokset koottiin seuduittain hankkeen viimeisessä seminaarissa järjestetyissä seudullisissa arviointifoorumeissa. Tuolloin arvioitiin myös prosessin tukemiseen tarkoitettua LaatuVa -hanketta. Pudasjärven kunnan varhaiskasvatuksen henkilöstön panos oli ratkaisevan tärkeä tämän arvioinnin rakenteen testaamiselle ja syntymiselle.

Arvioinnin kohteena BIKVA -sovelluksessa oli oman kunnan varhaiskasvatuspalveluiden responsiivisuus ja oman kunnan vasuprosessi. Arviointifoorumissa huhtikuun lopulla toteutui tämän sovelluksen viimeinen vaihe. Lisäksi arviointifoorumissa arvioitiin LaatuVa-hankkeen onnistumista tavoitteissaan ja kuntien prosessien tukirakenteena. Oli selvää, että intensiivisenä lyhyellä aikavälillä toteutetulla tarkastelulla ei olisi mahdollisuuksia löytää kattavia vastauksia. Tavoitteena oli paremminkin luoda areenoita prosessin tarkasteluun sekä saada koottua ja jaettua kokemuksia. Samalla tutustuttiin hankkeenlaajuisesti yhteen arvioinnin menetelmään konkreettisena työkaluna.

BIKVA -sovelluksen osalta arvioinnin kohteena oli Varhaiskasvatussuunnitelmatyön prosessi. Kunnan varhaiskasvatuspalvelujen osalta yksi arviointilomakkeiston osio nousi kysymyksestä, *mitä varhaiskasvatuspalvelujen käyttäjien tarpeista ja toiveista kunnissa prosessin aikana on selvinnyt*. Miten tietoa on kerätty ja miten tarpeisiin ja toiveisiin on voitu/voidaan vastata? Miten perheiden tärkeinä pitämät asiat huomioidaan arjessa? Miten perheet ovat olleet ja haluavat olla mukana toiminnan kehittämisessä? Mitkä ovat käytettävissä olevat resurssit ja henkilöstön osaaminen suhteessa perheiden näkemyksiin? Mihin suuntaan kunnan varhaiskasvatuspalveluja tulisi henkilöstön / suunnitteluryhmän mielestä kehittää ja mikä edistäisi palvelujen kehittämistä parhaiten? Minkälaista tukea ja osaamisen vahvistamista työntekijöille ja esimiehille tulisi järjestää?

Toisessa osiossa keskeinen kysymys oli, *miten varhaiskasvatussuunnitelmatyön prosessi on edennyt*. Tässä kysyttiin mm. minkälaisin toimintatavoin prosessi on jalkautettu päivähoidon yksiköihin ja muihin varhaiskasvatuspalveluihin ja miten tässä on onnistuttu? Mitä tahoja vasutyöhön on kutsuttu ja ketä siihen on osallistunut? Miten lasten vanhemmat ja päättäjät ovat olleet mukana? Mitä hyviksi havaittuja työmuotoja olemme löytäneet vasutyössä?

Kolmas osio koski vasun arviointia ja kehittämistä. Minkälaisia arvioinnin tapoja ja menetelmiä kunnassa/työyksiköissä on ollut käytössä? Miten kunnan varhaiskasvatuspalveluja jatkossa arvioidaan? Miten arviointi ja kehittäminen sisällytetään (kunnan /yksiköiden/ lapsen) vasuun? Miten todentuvaa vasua arvioidaan jatkossa? Arvioinnin perusajatus kiteytyy kysymykseen Mitä vasuprosessilla on saatu aikaan?

5.3. Oman kunnan vasuprosessin arviointi

LaatuVa -hankkeen jakso VII oli otsikoitu *Suunnitelmat eläväksi – Suunnitelmasta käytäntöjen kehittämiseen*. Sen teemana oli hankesuunnitelman mukaisesti kehittäminen ja arviointi. Arviointi toteutettiin siten, että viimeiseen jaksoon kytkeytyvä välitehtävä samalla tuotti yhteyshenkilöille yhteisesti jaettavan intensiivisen arviointikokemuksen sekä yhteistä merkityshorisonttia⁶⁰ viimeistä seminaaria ja sen yhteydessä toteutettavaa arviointifoorumia varten. Hankkeen viimeistä seminaaria edeltävä välitehtävä oli arviointitehtävä, jossa sovellettiin BIKVA -arviointimallia. Välitehtävässä arvioinnin ja kehittämisen teemat pyrittiin tuomaan mahdollisimman lähelle arjen käytäntöjä. Seuraavassa suora lainaus välitehtävästä:

⁵⁸ ks. esim. Fetterman, 2001.

⁵⁹ Antikainen-Juntunen, 2006.

⁶⁰ Siisiäinen, 1996.

*Kahvia vai teetä?
Ruskean jakun kanssa vaaleanvihreä vai oranssi pusero?
Pitäisikö verhot vaihtaa keväisempiin?
Tarkeneeko lapsi jo ilman villapukua?
Miten järjestän asiat niin, että ehdin käydä kaupassa, laittaa ruokaa ja hakea miehen töistä ennen kuin vien lapsen harjoituksiin?
Mitä äitienpäivälahjaksi? Mitä äiti tarvitsisi, mistä ilahtuisi?*

*Minkähänlaiset käytännöt noilla on kotona?
Miten pystyn hyödyntämään osaamistani jos koen koko ajan riittämättömyyden tunnetta?
Miksi näitä paperitöitäkin koko ajan kasautuu?
Tajuavatko päättäjät kuinka vaativaa työmme on?
Onkohan siitä vasusta oikeasti mitään hyötyä? Mitä siinä pitäisi olla?
Ketä varten sitä teemme? Miten se muuttaa tätä nykyistä käytäntöä?*

Arjen tuoksinassa meillä kaikilla on joka päivä niin yksityis- kuin työelämässäkkin lukuisia tilanteita, joissa puntaroimme asioita yrittäen löytää kulloisessakin tapauksessa siihen tilanteeseen mielekkään toimintatavan tai ainakin jonkinlaisen soveltuvan ratkaisun.

(Itse)arvioinnissa on ammatilliselta kannalta katsoen kyse juuri tämän ajattelun näkyväksi tekemisestä ja työn tekemisen kannalta olennaisten kysymysten tunnistamisesta. Kyse on oman ja työyhteisön työn reflektoinnista (miten toimimme ja miksi?) sekä siitä, minkälaisia tarpeita tai odotuksia eri perheillä/yhteistyötahoilla/päättäjillä on työmme suhteen. Miten kykenemme käytettävissä olevien resurssiemme (oman ja organisaation osaamisen sekä muiden resurssien ja reunaehtojen) puitteissa vastaamaan näihin tarpeisiin ja odotuksiin. Arviointi on yhä enemmän myös työn ohjauksen ja johtamisen väline. Mihin suuntaan olemme menossa ja osaltamme varhaiskasvatusta viemme? Työn kehittäminen ja arviointi kulkevat käsi kädessä. Arvioidaan niin ei tarvitse pelkästään arvailla.

Tässä viimeisessä välitehtävässä suunnitelman mukaisesti
-poimitaan prosessin aikana esille tulleita kehittämistarpeita ja -kohteita
-esitellään oman kunnan kehkeytyvä vasu ja sen merkitys varhaiskasvatuksen laadun kehittämisessä

Välitehtävän arviointikohteet:

-oman kunnan varhaiskasvatuspalveluiden responsiivisuus
-vasuprosessin arviointi oman ammatillisuuden, toiminnan ohjauksen sekä kehittämisen ja arvioinnin näkökulmasta
> mikä merkitys vasuprosessilla on ollut varhaiskasvatuksen laadun kehittämisessä omassa kunnassa/yksikössä?

Välitehtävän tavoitteena oli siis arvioida kunnan varhaiskasvatuspalvelujen responsiivisuutta ja varhaiskasvatussuunnitelmatyön prosessia. Tämä toteutettiin viemällä intensiivisesti läpi toimijatasolta lähtevä arviointiprosessi lyhyellä aikavälillä. Arvioinnissa sovellettiin menetelmää, jossa osallisten näkemykset valjastettiin kehittämistyön välineiksi ja välitettiin organisaation eri tasoille ja lopulta poliittisille päättäjille. Siten pyrittiin osaltaan tukemaan sellaisen organisaatiokulttuurin syntymistä, joka vahvistaa kykyä arviointiin ja yhteiseen oppimiseen, tuottaa uusia ideoita sekä auttaa löytämään ja kehittämään menetelmiä tulevallekin vasujen arvioinnille ja kehittämistyölle.

Välitehtävän toteutuksessa sovellettiin Bikva- ja Kompetenssi-arviointimalleja vaiheistettuna (taulukko 3). Vaiheen 1 toteuttivat LaatuVa -hankkeen yhteyshenkilö(t), jos asiakaskyselyt oli tehty kuntatasolla. Kooste toimitettiin yksiköille vaihetta 2 varten. Jos arviointia oli kerätty yksikötasolla, nimettiin vaiheen 1 toteuttamista varten yksikö(i)stä vastuuhenkilö(t) ja koottiin ydinviestit työntekijöille ja päivähoidon johdolle. Vaihe 2 toteutettiin jo(i)ssakin työyksikö(i)ssä ja toimitettiin kooste kunnan/alueen/yksikö(ide)n päivähoiton johdolle. Vaihe 3 suuntautui kunnan/alueen/yksikö(ide)n päivähoiton johdolle ja siitä tehtiin kooste yhteyshenkilölle. Vaiheessa 4 aiempien vaiheiden koosteet käsiteltiin kunnan suunnitteluryhmässä. Näistä edelleen kiteytettiin terveiset päättäjille. Vaiheessa 5 kiteytetyt kokemukset ja terveiset päättäjille tuotiin seudullisiin arviointifoorumeihin, joihin yhteyshenkilöiden lisäksi oli mahdollista osallistua yhden ylimääräisen henkilön jokaisesta kunnasta (esim. päättjä tai luottamushenkilö). Arviointifoorumeissa mietittiin yhdessä, miten asioita viedään jatkossa eteenpäin.

Taulukko 3. Arvioinnin vaiheet

Vaihe	Aika	Tapahtuma
vaihe 1	vko 14	Yhdyshenkilöt keräävät kuntatasolla kerättyjen asiakaskyselyjen tulokset <i>tai</i> yksiköissä nimetyt vastuuhenkilöt kokoavat yksikkötasolla kerättyjen asiakaskyselyjen arviointitiedon työntekijöiden ja päivähoidon johdon käyttöön
vaihe 2	vko 15	Työntekijöiden reflektointia asiakaspalautteen pohjalta sekä heidän koosteensa johtotasolle
vaihe 3	vko 16	Päivähoidon johdon reflektointi sekä heidän koosteensa yhdyshenkilöille
vaihe 4	vko 17	Vaiheiden 1-3 käsittely suunnitteluryhmässä sekä heidän terveisensä päättäjätasolle
vaihe 5	28.4.06	Arviointifoorumissa kiteytettyjen kokemusten ja päättäjille suunnattujen terveisten jakaminen ja pohtiminen seutukunnittain sekä LaatuVa –hankkeen arviointi

Kaikki LaatuVa -kunnat ovat erilaisia, minkä vuoksi jokaisessa kunnassa oli harkittava itse millä volyyymilla ja miten arviointiprosessi voitiin toteuttaa. Ohjeistuksen mukaan esimerkiksi suurissa kunnissa vaihe 2 voitiin toteuttaa vain jo(i)ssakin yksikö(i)ssä, jotta päivähoidon johto ehtisi saadun tiedon käsittelemään. Muiden yksiköiden osalta asiaan voitaisiin palata myöhemmin. Perhepäivähoidon osalta taas oli mietittävä, pystyvätkö kotona lapsia hoitavat perhepäivähoitajat tekemään vaihetta 2 yhdessä. Edelleen, jos esimerkiksi vaiheeseen 1 ei ollut materiaalia eli ei tiedetty asiakaiden näkemyksiä, se todettiin reilusti ja siirryttiin seuraavaan vaiheeseen. Kysymykset olivat isoja, hyvin perustavanlaatuisiin varhaiskasvatustoiminnan rakentumisen lähtökohtien pohtimiseen vieviä. Niihin ei välttämättä ollut vastauksia, ainakaan näin nopeasti viedyllä aikataululla löydettyjä. Tyhjät kohdat olivat kuitenkin tärkeä tulos; oli olemassa asioita, jotka vasun hengen toteutumiseksi tulisi selvittää ja ”täyttää” yhdessä. Näihin kohtiin voi ja tuleekin myöhemmin palata.

Koska aikataulu oli tiukka, olennaista kaikissa vaiheissa oli koota ydinviestit ja kuljettaa niitä prosessissa eteenpäin suunnitteluryhmälle ja päättäjille pohdittavaksi. Arvioinnissa ei pyritty laajaan kunnittaiseen kattavuuteen, vaan tarkasteltiin kuntakohtaista tilannetta siltä osin kuin se paikallisesti oli mahdollista ja tarkoituksenmukaista. LaatuVa -yhteyshenkilöille arviointi oli myös yhteinen kokemuksellinen prosessi, jonka kokemuksia ja arvioinnissa avautuneita näkökulmia pohdittiin tarkemmin viimeisessä seminaarissa.

Alueelliset arviointifoorumit muodostettiin seudullisten konsultaatioryhmien mukaan. Niissä tarkasteltiin ensin kunnittain arvioinnin aiemmissa vaiheissa esiin nousseita asioita ja kirjattiin lomakkeelle 5 seudulliset kommentit. Osa kunnista oli myös täyttänyt valmiiksi lomakkeen 5 omalta osaltaan. Tässä vaiheessa mukana oli myös seudun oma konsultti. Haukiputaan kunnasta ei ollut edustajaa viimeisessä seminaarissa, muiden kuntien kommentit saatiin koottua yhteen. Liitteenä olevasta arviointilomakkeesta löytyvät seudullisesti koottuna alueen kuntien kommentit.

5.4. Kooste LaatuVa -kuntien vasuprosessin arvioinnista

Kunnan varhaiskasvatuspalvelut

Perheiden näkemyksiin ja tarpeisiin vastaamista koskevissa kommentteissa ja kehittämisehdotuksissa painotettiin palvelujärjestelmän kykyä tukea perheiden kasvatustehtävää. Päättäjiltä toivottiin konkreettista panostusta ja resurssointia (esim. selvää rahaa ja mahdollisuutta riittävään ammattitaitoiseen henkilöstöresurssoinninttiin) tämän mahdollistamiseksi. Etenkin huomiota haluttiin kiinnittää ennaltaehkäisevään työhön kuten lapsiperheiden kotipalveluun sekä palvelujärjestelmän joustavuuteen ja responsiivisuuteen esimerkiksi vuorohoidon ja osa-aikaisen hoidon järjestämisessä. Kommentteissa painotettiin myös perhetyön ja erityistuen saatavuuden parantamista. Ratkaisuehdotuksina jälkimmäiseen nähtiin paikallinen yhteistyö mm. neuvolan ja seudullinen yhteistyö muiden kuntien kanssa. Kunnan varhaiskasvatuspalvelut haluttiin turvata myös kuntakeskusten sivukylille samoin kuin lapsiaan kotona hoitaville perheille.

Arviointifoorumit korostivat asiakasnäkökulman merkitystä; vanhempien ja lasten äänen tulee kuulua palvelujärjestelmässä. Keskusteluissa viitattiin mm. lasten vastaanoton merkityk-

seen. Muina konkreettisina palvelujen kehittämisen muotoina mainittiin vanhempien vertaisryhmät ja kotona olevien äitien lastenhoitoverkostot, leikkikenttien lisääminen ja kunnostaminen sekä perhetapahtumat. Arviointifoorumin huolenaiheena olivat hoitopaikkojen suuret ryhmäkoot. Päättäjien suuntaan lähetettiin toive, että he jalkautuisivat päivähoidon arkeen. Varhaiskasvatuspalveluja koskevan tiedon välittyminen lautakuntaan koettiin tärkeäksi. Vasun katsottiin velvoittavan myös päättäjiä pitkäjänteiseen suunnitteluun. Joissakin kunnissa oli ehditty linjata selkeitä viestejä päättäjille resurssoinnin tarpeista ja kohteista.

Varhaiskasvatussuunnitelmalta toivottiin realistisuutta, toisaalta sen myötä nähtiin mahdolliseksi kehittää myös innovatiivisia, rajoja rikkovia kasvatuskäytäntöjä. Varhaiskasvatussuunnitelma voi toimia perusteena päivähoitomuotojen säilyttämiselle ja kehittämislle. Kunnissa oli omia kehittämisen painopistealueita; osa kunnista on muuttovoittoisia ja niissä joudutaan miettimään mistä löytää kaikille lapsille hoitopaikat, osassa kunnissa väestökehitys on päinvastaista. Kuntien yhteinen viesti päättäjille oli taata terapia- ja erityiskasvatuspalveluiden saatavuus kaikissa kunnissa. Kunnat toivoivat koulutusta koko päivähoidon henkilöstölle ja koko seutukunnalle.

Varhaiskasvatussuunnitelmatyön prosessi

Varhaiskasvatussuunnitelmatyön etenemisestä kuntatasolta yksikkötasolle on jatkossa huolehdittava esimerkiksi koulutuksen keinoin. Varhaiskasvatussuunnitelmatyöhön on kutsuttu vanhempia, varhaiskasvatus- ja perhepalvelujen paikallisia toimijoita (mm. seurakunnan, neuvolan, järjestöjen, sivistyspuolen jne.) sekä päättäjiä. Aina osallistuminen ei ole tarkoittanut yhteisiä kokouksia vaan eri tahojen kommentteja on kerätty ja saatu mm. sähköpostin välityksellä.

Päättäjien osallistaminen prosessiin ja sen myötä syntyvään vasuun koettiin tärkeäksi. Kunnissa pyrittiin saamaan mahdollisuuksien mukaan vasutyöryhmään esimerkiksi sosiaali- ja terveyslautakunnan edustaja. Joissakin kunnissa oli koettu vaikeaksi saada päättäjiä tai vanhempia mukaan. Toisaalta vanhemmat olivat kuntien mukaan antaneet positiivista palautetta esimerkiksi heille suunnatusta kyselystä ja heränneet keskustelemaan varhaiskasvatuksen pedagogiikasta ja arvoista. Tämä oli tuottanut henkilöstölle tärkeää palautetta pedagogiseen toimintaan ja lapsen kohtaamiseen. Vanhempien osallisuus -hanke on toiminut pilottiensa osalta vasuprosessin tukena. Kunnan vasutyöryhmään osallistumisen lisäksi vanhemmat ovat olleet mukana kirjoittamassa vasua, esim. kasvatuskumppanuusosiota kuntavavassa. Muita hyviksi havaittuja työmuotoja toimijoiden yhteisessä vasutyössä olivat mm. erilaisissa palavereissa käydyt vasukeskustelut, vasun kommentointi (netissä), vasuillat, lukukinkerit, vasukirjeet ja koulutus. Hyvänä asiana koettiin, että kaikki yksiköt ja (lähes) jokainen työntekijä ovat olleet tekemisissä vasun kanssa. Henkilöstön osaamisen turvaamiseksi kunnilta toivottiin panostusta jatkossakin, esimerkiksi koulutusta ja työnohjausta. Yhteisiä foorumeita voitaisiin järjestää esimerkiksi videoneuvottelun avulla.

Kunnissa oli mietitty myös varhaiskasvatussuunnitelmien arvioinnille paikallisesti soveltuvia aikavälejä ja menetelmiä (esim. TAK). Päättäjiltä toivottiin tukea arviointikäytännön rakentamiselle ja todentuvaa vasua koskevan palautteen turvaamiseen. Päättäjien toivottiin huomioivan myös tiedottamiseen ja puhelukulttuuriin liittyvät kysymykset. Muutenkin tiedottamisen tärkeys nousi foorumeissa esille ja ratkaisuehdotuksena mainittiin mm. infotilaisuudet ja portfolio.

Kaiken kaikkiaan vasuprosessilla katsottiin olleen suuri merkitys. Ammatillinen keskustelu kunnissa oli lisääntynyt. Vasuprosessin hyötyinä mainittiin mm. laadun tae, koulutus sekä verkostoituminen eri kuntien kesken. Monissa kunnissa on tehty prosessin aikana työtä erilaisissa ylikunnallisissa ryhmissä ja tämänkaltaisen yhteistyön toivottiin edelleenkin jatkuvan. Jatkoa ajatellen konkretisoimista vaatii kysymys, miten arviointitieto välitetään työntekijöille ja asiakkaille. Arviointitiedon välittämisen tapoina mainittiin palaverit, tiedottaminen päiväkotien ilmoitustaululla tai perhekohtaisilla tiedotteilla, vanhempainillat, suunnittelu- ja koulutusillat sekä loppujuhlat.

Arviointifoorumien funktio keskusteluareenoina ja ideoiden vaihdon tiloina täytyi läsnäolijoiden kertoman mukaan hyvin. Sen sijaan, kuten yllä olevasta ja seudullisista koosteista käy ilmi, asioiden kirjaamiseen jää usein - niin tässäkin tapauksessa - liian vähän aikaa. Käytettävissä olevan ajan puitteissa ei kuntapäättäjille suunnattuja täsmennettyjä terveisiä ehditty kirjata. Arviointifoorumit näyttivät toimineen pikemminkin ideariihinä, joissa oli mahdollista pohtia prosessista saatuja kokemuksia ja suunnitella yhdessä jatkotoimenpiteitä. Päättäjille suunnattujen viestien konkreettinen eteenpäinvienti jäi toimijoiden itsensä vastuulle.

Arvioinnin eri vaiheet toimivat tiloina, joissa tuotiin esille myös kehittämisprojektien toisen asteen tuloksia, esim. osaamisen tarpeiden havaitsemista ja uudenlaisten vuorovaikutussuh-

teiden syntyä. Kokoavat foorumit mahdollistivat myös ”hyvien käytäntöjen” vaihdon.⁶¹ Tässä menetelmä näyttikin onnistuneen.

5.5. LaatuVa -hankkeen arviointi

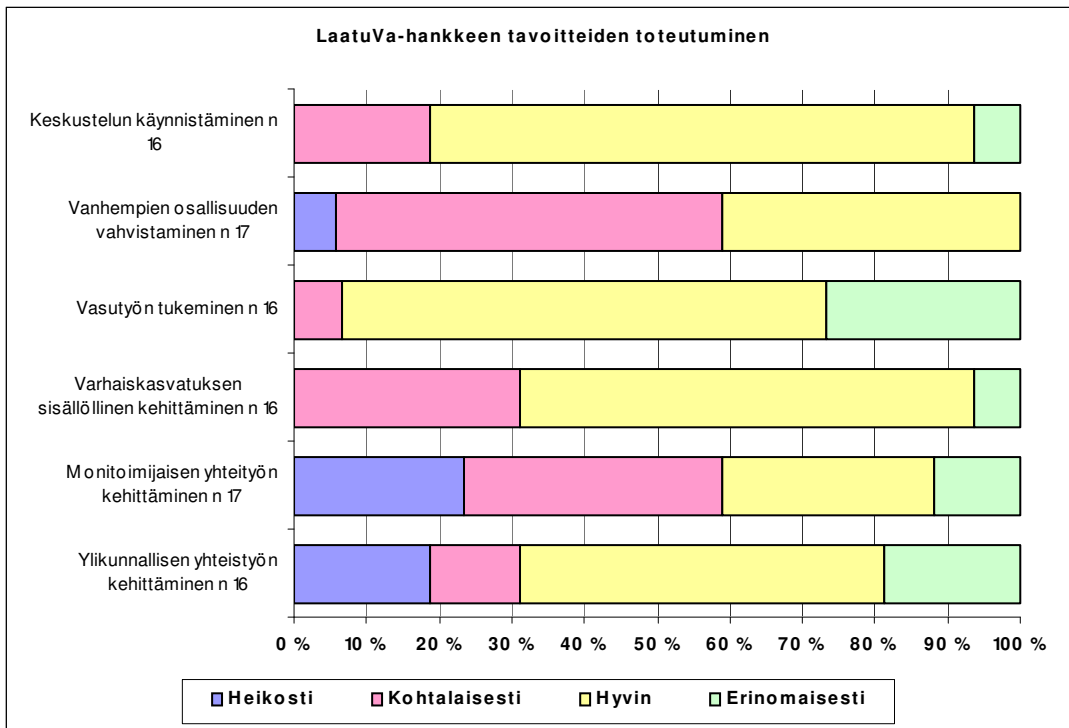
LaatuVa –hanke on pyrkinyt koko olemassaolonsa ajan toimimaan ”arvioivalla otteella” ts. arvioinnin ja kehittämisen teemat sisäänrakennettuna. Oulun lääninhallituksen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämishankkeiden välikatselmoinnissa 19.10.2005 hankkeen todettiin etenevän tavoitteidensa mukaisesti. Hankkeen keskeisimmiksi tuloksiksi arvioitiin tuolloin saatujen kokemusten ja palautteen perusteella, että

- keskustelua varhaiskasvatuksesta on syntynyt
- varhaiskasvatussuunnitelma työ on käynnistynyt, osassa kuntien ensimmäiset luonnokset olivat jo valmiina
- moniammatillista / monitoimijaista yhteistyötä lasten ja lapsiperheiden kanssa työskentelevien tahojen välillä on herännyt ja
- ylikunnallista ja seudullista yhteistyötä varhaiskasvatuksen toimijoiden välillä on syntynyt

LaatuVa-hankkeen onnistumista tavoitteissaan ja kuntien prosessien tukirakenteena arvioitiin arviointifoorumissa huhtikuun lopulla vuonna 2006. Arviointifoorumeissa hankkeen toteutumista tarkasteltiin aluksi oman kunnan osalta, sitten toteutettiin konsultaatioryhmittäin seudullinen arviointi. Kuntakohtainen lomake oli käytettävissä 15 kunnasta⁶².

LaatuVa -hankkeen arviointilomakkeista on olemassa seutukohtaiset koonnit. Hankkeen onnistumisen arvioinnissa sen tavoitteiden, työmuotojen sekä tuotosten ja tulosten suhteen oli kunta- ja seutukohtaisia eroavaisuuksia. Seuraavassa esitetyt kuviot on muodostettu kaikkien arviointiin osallistuneiden kuntien arvioiden perusteella.

Hankkeen tavoitteiden saavuttaminen

Kuvio 3. Hankkeen tavoitteiden arviointi

⁶¹ Alasoini, 2006.

⁶² Tyrnävä, Raahe, Ruukki, Piippola, Siikalatva, Haapavesi, Kiiminki, Taivalkoski, Utajärvi, Vaala, Pyhäjoki, Kempele, Oulunsalo, Yli-Ii, Oulu.

Vastaajilla oli mahdollisuus esittää myös sanallinen arvio hankkeen tavoitteiden saavuttamisesta. Sanallisissa arvioissa hankkeen katsottiin lisänneen tietoisuutta vasuasioista. Vastaajien mielestä hanke oli edistänyt kehittämisprosessia, tarjonnut materiaalia ja tukea koulutuksiin, saanut aikaan keskustelua varhaiskasvatuksesta sekä yhteistyötä kunnan sisällä ja seutukunnassa. Samalla hankkeen katsottiin lisänneen myös ammatillisuutta ja kehittämistä sekä tuoneen varhaiskasvatukseen lisää uskottavuutta ja voimaa.

Seudullisen yhteistyön osalta yhden seutukunnan alueella koettiin pienten kuntien jäävän alakynten yhteiskokoontumisissa. Pienten kuntien puurtajille ehdotettiin jatkofoorumia. Vastaajat viittasivat myös seudullisen konsultaation vähäisyyteen. Tukihankkeelta oltiin odotettu enemmän opastusta ja jalkautumista kuntatasolla. Saman seudun isossa kunnassa katsottiin hankkeen onnistuneen hyvin tavoitteissaan.

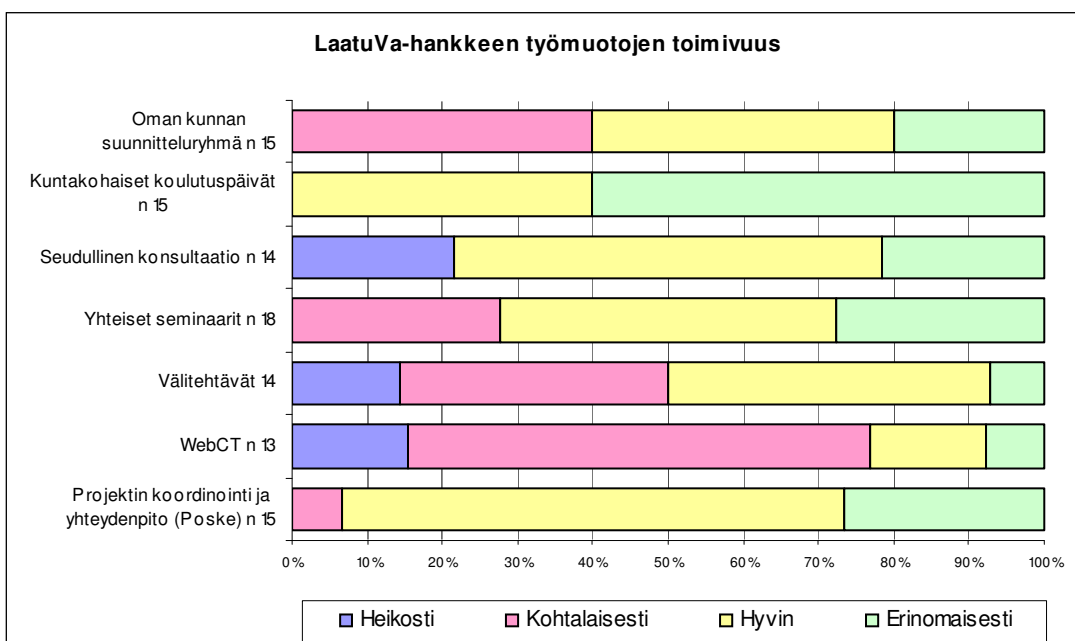
”Olemme saaneet omaan VASU –työskentelyyn paljon tukea hankkeesta. ... tärkeintä ei ole ollut suunnitelman valmistuminen vaan se yhteistyö ja keskustelu varhaiskasvatuksen arvoista ja sen merkityksestä yksilön kasvulle ihmisenä.”

Muuten pienetkin kunnat pitivät hanketta onnistuneena. Erään pienen kunnan sanallinen arvio hankkeen onnistumisesta tavoitteissaan kuului seuraavasti:

”Hankkeen ansiosta meillä on säilynyt ns. ryhti vasun teossa. Aikataulutus on auttanut vasun etenemisessä. Hankkeen ansiosta olemme pohtineet asiaa laajemmin esim. vanhempien osallisuus, yhteistyötahot. Hankkeen myötä olemme saaneet koko päivähoidon väen mukaan vasuasiaan, ymmärtämään miten tärkeästä työvälisestä on kyse. Työväline on meille itselle ja sillä nostamme päivähoidon profiilia. Vasu on myös mainosta kunnallemme; kunnan pienuudesta huolimatta olemme valtakunnantasolla päivähoidossa.”

Prosessina hankkeen arvioitiin onnistuneen hyvin ja toimineen monella tasolla. Jotkut kuvasivat sen tukeneen erinomaisesti kunnan vasuprosessin etenemistä. Hankkeen katsottiin herättäneen hedelmällistä keskustelua eri toimijoiden välillä. Vanhempien osallistamisen näkökulma oli noussut tärkeään asemaan, vaikkakin jossain vastauksessa mainittiin vanhempien osallisuuden olleen ennakoitua vähäisempää. Prosessin koettiin antaneen tietoa myös muissa kunnissa työskentelevien kollegojen toiminnasta. Vastaajat myös ilmaisivat odottavansa jatkossakin yhteistyötä Posken kanssa.

Hankkeen työmuotojen arviointi

Kuvio 4. Hankkeen työmuotojen arviointi

Työmuotojen todettiin sopineen hyvin hankkeen eteenpäin viemiseen. Hankkeen työmuodot olivat vastaajien mielestä pääsääntöisesti toimivia ja niiden koettiin tukeneen monipuolisesti vasutyötä. Hankkeen kaikkein onnistuneimmiksi työmuodoiksi koettiin kuntakohtaiset koulutuspäivät ja projektin koordinointi.

”Meidän kunnassamme oli henkilöstön vaihdoksia, hankkeen avainhenkilö vaihtuminen sekä Vasu työryhmän sisällä. Tämä vaikeutti kuntakohtaisen Vasun valmistumista.”

”Tukea Poskesta saatiin kiitettävän paljon. Kiitokset Seija Järvelle tsemppauksista!!! Yhteisiä seminaareja ja välitehtäviä oli sopivin välein. Kuntakohtaiset koulutuspäivät olivat antoisia koko päivähoidon henkilöstöä koskevia.”

Seudullinen konsultaatio oli yleisesti ottaen toiminut hyvin tai erinomaisesti. Tyytymättömyys kohdentui konsultaation osalta henkilöiden vaihtumisiin, ei konsultaatioon tai konsultteihin sinänsä. Vaikka laajassa hankkeessa saatiin muiden kuntien kanssa työskentelystä paljon synergiaetuja, jotkut pienet kunnat kaipasivat lisää vertaisfoorumeita kaltaisilleen. Myös suuri kaupunki voi seudullisen yhteistyön tärkeydestä huolimatta kaivata tämänkaltaista hankeyhteistyötä myös toisten isojen kaupunkien kanssa, kuten Oulun vastauksessa todettiin ja toivottiin samoin seudullista konsultaatiota vieläkin enemmän. Useimmille kunnille konsultaation määrä tuntui sopivalta. Todettakoon, että se toteutui kaikissa kunnissa hankesopimuksessa sovitulla volyymilla.

Valtaosa koki myös yhteisten seminaarien toimineen hyvin tai erinomaisesti. Seminaareja luonnehdittiin laadukkaiksi ja kouluttajia erinomaisiksi. Erään seutukunnan kunnissa katsottiin, että seminaareihin olisi pitänyt saada osallistua useampia ihmisiä. Näistä kunnista oli mahdollista lähettää vain yksi ihminen joka kunnasta yhteisiin seminaareihin. Tällaiseen ratkaisuun kunnat kuitenkin olivat itse hankesuunnitelmavaiheessa päätyneet. Välitehtävien tuominen kunnan suunnitteluryhmiin yksin oli ollut raskasta, siten laajemmalle yleisölle avatut koulutukset koettiin hyvinä. Seminaarien teemoihin kytkeytyviä välitehtäviä pidettiin sisällöllisesti hyvinä ja niiden koettiin vienneen osaltaan prosessia eteenpäin. Joissakin suurimmissa kunnissa oltaisiin toivottu välitehtävien ja seminaariohjelmien saamista aikaisemmin. Tiedottaminen ja tehtävien jalkauttaminen vie isossa kunnassa ymmärrettävästi aikaa.

WebCT:n osalta todettiin sivujen olleen hyviä, mutta niiden hyödyntämiseen ei ollut riittävästi aikaa. Yksi vastaaja ei ollut ehtinyt tutustua lainkaan sivustoon. WebCT:n osalta havaittiin tässäkin hankkeessa se, että uuden teknologian käyttö on vakiintunut hitaasti työn ja palveluiden arkeen⁶³. WebCT:n käyttöönotossa pyrittiin tukemaan käyttäjiä, jotta verkkoympäristöstä aidosti tulisi arkipäivän työhön ja käyttöön soveltuva työkalu. Käytännössä monilla hankkeen yhteishenkilöilläkään saati koko suunnitteluryhmällä ei kuitenkaan ollut työpäivänsä kuluessa aikaresurssia tai tarvittavaa välineistöä (tietokonetta nettiyhteyksineen) käytettävissään.

Yksittäisten työmuotojen suhteen mielipiteissä oli selviä ristiriitaisuuksiakin. Esimerkiksi konsultaation ja konsultin merkitystä oli luonnehdittu niin erinomaiseksi kuin liian vähäiseksi. Yhden seutukunnan mielestä konsultaatio oli ollut vähäistä ja että *työntekijä/konsultin vaihdokset vaikuttaneet ”negatiivisesti”*, koska *liikkuvaan junaan hyppääminen ei helppoa*. Kommentteissa ei kritisoitu konsulttia, mutta ne osoittivat selkeästi myös hankkeen tukirakenteen ”leimautumisen” toimijoihinsa. Tämän vastaajat olivat havainneet myös omalla kohdallaan.

”Monella tasolla toiminut prosessi, erittäin hyvä tuki meille, jotka ovat tähän osallistuneet. Tiedon siirtäminen kentälle on tietysti iso haaste meille. Toivottavasti kaikki ovat saaneet tästä jotain irti.”

Työmuoto-osion sanallisista arvioista löytyi muistutus siitä, että oman kunnan suunnitteluryhmälle on huomioitava aikaresurssi. Kehittämistyö tarvitsee tekijänsä mutta tekijät tarvitsevat myös työnsä aikaa.

⁶³ Pohjois-Suomen sosiaalialan toimintaohjelma, 2006.

5.6. Hankkeen tuotosten ja tulosten arviointi

Hankkeen tuotoksina tarkoitettiin hankkeen konkreettisia aikaansaannoksia, kuten valmistuvia varhaiskasvatussuunnitelmia ja niihin liittyvää materiaalia, työmuotoja, verkostoja, tapaamisfoorumeita jne. Tuloksina pyydettiin tarkastelemaan hankkeesta koettua ja odotettua hyötyä. Mitä hyötyä LaatuVa –hankkeesta on ollut / tulee olemaan? Tässä kohden oli myös mahdollisuus nimetä hyödynsajat sekä vaikutukset ja miten niitä arvioidaan. Kysymykseen *Mitä olemme saaneet aikaan?* lomakkeista löytyi seuraaviin kategorioihin tyypiteltäviä vastauksia:

- *Vasu:*

- valmis vasu tai työversio, vasutyön saaminen alkuun
- kunnan vasu ensin netissä kommentoitavana, käyttöön 1.8.2006
- kunnan oma vasu vanhemmille kiertoon syyskuu 2006 (vanhemmat kommentoivat, sen jälkeen muokataan lopulliseen muotoon)
- vasut eri tasoilla
- alueen vasu etenee hyvin
- joissakin kunnissa oli käynnistynyt yksikkökohtaisten vasujen prosessi, samoin lapsikohtainen vasu

- *Vasuprosessin myötä syntyneitä/kehitettyä materiaalia tai toimintamuotoja:*

- vasumateriaali, maahanmuuttajamateriaali, turvallisuuskansio
- vasuvanhempainryhmä
- suunnitteluryhmä
- perhepäivähoitajien, ryhmisläisten, päiväkotien ja ohjaajien omat työryhmät
- KESKUSTELUA henkilöstön välillä mm. työtavoista, tavoitteista, arvoista ym.
- vasukoulutuspäivät
- yhteiset kuntakoulutuspäivät (vanhemmat, työntekijät, päättäjät)
- dialoginen vertaisprosessimenetelmä (Vasut kuntoon –hankkeen kunnissa)
- arviointiin vinkkejä

- *Kunnan toimijoiden sisäisen ja seudullisen yhteistyön lisääntyminen:*

- kunnan sisäinen yhteistyö laajentunut ja syventynyt
- neuvolan kanssa tehtävä yhteistyö lisääntynyt
- moniammatillinen vasu-työryhmä, joka kokoontuu myöhemmin arvioinnin merkeissä
- moniammatillisen verkoston alkusysäys
- kuntien välinen vasutyö
- seutukunnallinen yhteistyö alkanut ja toivottavasti jatkuu
- alueen vasuverkosto saatu yhteen
- yhteisiä tapaamisia naapurikuntien kanssa
- yhteistyö helpottui toisen pienen kunnan kanssa, myös yhteydenotto helpottui
- LaatuVa poiki myös kuntien yhteisiä kuntakoulutuspäiviä
- seudulliset työryhmät teemoittain; nämä olivat toimineet hyvin ja niiden toivottiin toimivan jatkossakin LaatuVan loputtua
- seutukunnallinen vasu valmistumassa

Prosessin kerrottiin antaneen myös uusia työtapoja itselle. Hankkeen prosessin ja välitehtävien arvioitiin tuottaneen toiminnan selkeytymistä ja parantaneen varhaiskasvatuksen näkyvyyttä.

”Olemme saaneet aikaa Vasu-luonnoksen (20 sivua). Jokaisessa yksikössä on vasuvastaava joista alueelliset vasuverkostot koostuvat, vetäjinä toimivat pyp:t sekä kaupungin vasutyöryhmän jäsenet. On pidetty neljä kuntakohtaista koulutustilaisuutta vasuvastaaville ja esimiehille, vielä yksi koulutustilaisuus tulossa syksyllä -06. Sitoutuvuus projektiin kohtuullisen hyvä. Yksiköille on tehty ohjeellinen sisällysluettelo, josta löytyy mitä yksikkökohtaisesta Vasusta tulee löytyä.”

Kysymykseen *Mitä hyötyä ja kenelle tästä on ollut / tulee olemaan?* annetut vastaukset voi puolestaan tyypitellä seuraaviin kategorioihin:

- *Palvelujen käyttäjät, työntekijät ja päättäjät:*

- LAPSET, esim. leikin ja lapsuuden arvostaminen.
- vanhemmat; osallistamista, tietoa vanhemmilta, osallistumista vasun laadintaan, arviointia, jaettu tietoa vanhemmille
- työntekijät
- koko henkilöstön koulutukset ovat olleet erittäin hyviä
- päättäjät
- yhteistyökumppanit (neuvola, seurakunta, järjestöt)
- hyötyä kaikille varhaiskasvatuspalvelujen käyttäjille ja toteuttajille; tietoa, keskustelumahdollisuuksia
- lapset, perheet, päättäjät, varhaiskasvatuksen toimijat, yhteistyökumppanit; ajetaan yhdessä lapsen etuja ja tuodaan tarpeita päivänvaloon
- alueen lapset ja lapsiperheet; laatu varhaiskasvatuksen käsitteenä selkiinty kaikille osallisille

- *Palvelujärjestelmä:*

- verkostoituminen
- varhaiskasvatuspalvelujärjestelmän yhteenkokoaminen ja työnjaon selkiintyminen
- moniammatilliset yhteistyömuodot
- vasu-keskustelu ja työstäminen saatiin alkuun
- Varhaiskasvatuksen substanssi
- varhaiskasvatus näkyväksi
- varhaiskasvatuksen erille nostaminen ja keskustelun käynnistyminen usealla tasolla
- varhaiskasvatuksen ja päivähoidon ”tunnettavuus” lisääntynyt
- koko varhaiskasvatuksen laatu noussut

- *Kehittämistyön osaamisen lisääntyminen ja hyvien käytäntöjen jakaminen:*

- oman ammatillisuuden kehittyminen ; työntekijöiden ammatillisen osaamisen kehittymisen esim. koulutusten kautta katsottiin tuottavan hyötyjä niin perheille ja lapsille kuin palveluillekkin
- säännöllisen arvioinnin kehittäminen (lapsi, yksikkö, kunta)
- hyvät käytännöt myös muille (benchmarking)
- oikeiden asioiden arviointi esim. SWOT-analyysi, vei varhaiskasvatusasioita päättäjille
- On nostettu keskusteluun paljon asioita välitehtävien myötä. Arvot puetaan sanoiksi. Alueelliset vasu-verkostot ovat olleet hyviä

Hankkeen tuloksena mainittiin useassa vastauksessa prosessin tarjoamat mahdollisuudet välittää tietoa myös päättäjille sekä sitouttaa heidät vasutyöhön ja palvelujärjestelmän kehittämiseen. Ylikunnalliseen yhteistyöhön viitattiin vastauksessa, jonka mukaan jokaisella seutukunnan kunnalla tulisi olla yhtenäinen, samanlainen laatu päivähoidossa ja varhaiskasvatuksessa.

Kaiken hankkeen tuottaman ”hyvän” toivottiinkin jäävän elämään myös jatkossa. Arviointi oli esitetty vielä jatkon osalta kysymysmerkinä parissa paperissa, jossakin arvioinnin keinoina mainittiin kyselyt, dokumentit ja keskustelut. Arvioinnin osalta toivottiin, ”*että pystyisimme jatkamaan keskustelua, arviointia omassa kunnassamme edelleen*”

Arviointilomakkeessa kysyttiin myös *Miten välitämme arviointitiedon?* (työntekijöille, asiakkaille, päättäjille). Tähän ei kaikissa paperissa oltu otettu kantaa. Säännöllinen arviointijärjestelmä on monilla vielä kehitteillä. ”*Kun se keksitään, se on säännöllinen, jämäkkä, kattava ja yhtenäiset keinot välittävät tiedon kaikille osapuolille.*” Kantansa kirjanneet olivat vastanneet taulukon 4 ilmaisemalla tavalla.

Taulukko 4. Arviointitiedon välittäminen

Työntekijöille	Asiakkaille	Päätäjille
<ul style="list-style-type: none"> - asiakirjat (itse vasu sekä) yhteenvedo vasuprosessista, siinä yhteydessä hankkeen arviointi - tilaisuudet kuten palaverit (esim. kk-palaverissa päivä-hoidon ohjaajien kautta), keskustelut, yhteistyö - sähköisesti - koulutus ja verkostot - kenttäväelle tulossa koulutustilaisuus uuden vasun käytäntöihin liittyen (lomakkeet, lapsikohtainen vasu, tiedon kulku, turvallisuusasiat ym.) - tiedot välitetään alueellisen verkoston kautta <ul style="list-style-type: none"> - sekä viimeisessä kuntakohtaisessa koulutuspäivässä syksyllä -06 	<ul style="list-style-type: none"> - asiakirjat (itse vasu sekä) keskustelut, - tilaisuudet - vanhempainillat (muistio), vanhempain vartit - mietitään vielä muitakin vaihtoehtoja - vasujuhlassa syksyllä tuodaan esiin hankkeen tuki kunnan vasuprosessissa - sähköisesti - kunnan vasu ja vasun arviointi nettiin - yksiköt eli päiväkodit ovat vastuussa tiedottamisesta vanhemmille (verkosto ensin tiedottanut yksiköitä) - mahdollisesti prosessista laitetaan jotain Oulun kaupungin nettisivuille ja siihen kommentointimahdollisuus selvitetään. - tulevaisuudessa TAK-kyselyyn kysymyskohta Vasusta ja sen toteutumisesta. 	<ul style="list-style-type: none"> - tiedottaminen - asiakirjat (vasu) - kirjallinen tuotos päätäjille - tilaisuudet - sähköisesti - sitouttaminen - valmiin vasun <i>kommentointi</i> - sitoutetaan kunnan vasun <i>arviointiin</i> - vasun esittely / <i>hyväksyminen</i> lautakunnassa - valmis vasu menee perusturvalautakuntaan hyväksyttäväksi ja sen jälkeen kunnan netti sivuille - menee aikanaan valmis kuntakohtainen Vasu tiedoksi ja hyväksyttäväksi lisäinformaation kanssa

6 YHTEENVETOJA JA JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Sekä vasua itsessään että sen työprosessin tukemiseksi perustettua hanketta voidaan tarkastella konseptina tai käytäntöön vietävänä ohjelmana. Tässä toteutuneessa tarkastelussa ohjelmallisuus viittaa toimijoiden yhteiseen viitekehykseen, jonka ovat muodostaneet LaatuVa –hankkeen lisäksi valtakunnallinen vasu ja paikallisesta toimintaympäristöstä kumpuavat, kunnan suunnitteluryhmän tekemät linjaukset ja linkitykset. Hankkeen aikana toteutunut kehittämistyö voidaan määritellä ns. osallistavaksi kehittämiseksi, jossa toimijoiden roolia uuden osaamisen konstruoinnissa pyritään tietoisesti aktivoimaan.⁶⁴

Konsepti itsessään on perusluonteeltaan kollektiivisen tiedon muoto, kokonaisuus, jota yksi henkilö ei voi yksin suunnitella ja toteuttaa, vaan se jäsenyy tuotteeksi tai käytännöksi monien konkretisointi- ja kehittämissä vaiheiden kautta. Konsepti on sekä yhteistoiminnan väline että kokonaisuus, jonka avulla yksilöiden (ja yksiköiden) panokset liitetään toisiinsa ja jonka kautta yksilöt voivat vaikuttaa kokonaisuuteen.⁶⁵

LaatuVa -hankkeen ohjautumisprosessi oli sekä itseohjautuva että projektiohjautunut⁶⁶. LaatuVa -hankkeessa korostettiin alusta saakka sitä, että varhaiskasvatuspalvelujen kehittämistyön ja kuntakohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien on kyettävä vastaamaan kunnan toimijoiden ja palveluja käyttävien perheiden tarpeisiin. Ylhäältä alas suuntautuvien kehittämismallien tilalle palvelujärjestelmään pyritään luomaan osallistavan kehittämistyön malleja⁶⁷, jollaisten syntyä paikallisesti LaatuVa –hanke pyrki rakenteillaan tukemaan. Arviointiprosessissa kävi kuitenkin ilmi, etteivät esim. hankkeen yhteisissä seminaareissa kehittämistyön tueksi nostetut näkökulmat välttämättä olleet välittyneet sille päivähoidon henkilöstölle, joka ei ole näihin yhteisiin koulutuksiin pystynyt osallistumaan⁶⁸. Arvioinnin näkökulmasta ohjelmateoreettisessa kehyksessä hankkeen määrällisiä tuloksia ovat esimerkiksi liitteessä 1 esitellyt hankkeen tuotantoa⁶⁹ kuvaavat koulutuksen ja konsultaation sekä niihin osallistujien määrät. Tässä tarkastelussa tulokset kuvaavat kuitenkin

⁶⁴ Alasoini, 2006.

⁶⁵ Virkkunen, 2002.

⁶⁶ Kinnunen & Vuorijärvi, 2005.

⁶⁷ Puroila, 2005.

⁶⁸ ks. myös Puroila, 2005.

⁶⁹ Hänninen, 2006.

kuntavastaajien näkemyksiä hankkeen hyödyistä palvelujärjestelmän asiakkaille ja palvelujärjestelmälle itselleen.

WebCT:n osalta havaittiin tässäkin hankkeessa se, että uuden teknologian käyttö on vakiintunut hitaasti työn ja palveluiden arkeen⁷⁰. WebCT:n käyttöönotossa pyrittiin tukemaan käyttäjiä, jotta verkkoympäristöstä aidosti tulisi arkipäivän työhön ja käyttöön soveltuva työkalu. Käytännössä monilla hankkeen yhteyshenkilöilläkään saati koko suunnitteluryhmällä ei kuitenkaan ollut työpäivänsä kuluessa aikaresurssia tai tarvittavaa välineistöä (tietokonetta nettiyhteyksineen) käytettävissään. Näiden konkreettisten resurssikysymysten lisäksi informaatioteknologian hyödyntämisen on havaittu olevan yhteydessä perinteisiin ammatillisiin tulkintoihin, ts. siihen missä määrin se koetaan ammatillisesti hyödylliseksi. Informaatioteknologia voi synnyttää myös osaamisen kuilua, kun vain osa työyhteisön jäsenistä kykenee hyödyntämään sitä. Samalla työkuormitus kohdentuu erityisesti näille tietyille henkilöille, joiden näkökulmasta informaatioteknologian käyttöönoton opetteluun ei ole riittävästi käytettävissä työaika⁷¹.

Verkostossa toimivilla yksilöillä on keskeinen merkitys koko verkoston oppimisen kannalta. Usein niihin henkilöihin, jotka hoitavat verkoston yhteistyösuhteita, kohdentuu suuria paineita. Heidän sitoutumisensa on osoitettu tärkeäksi verkoston oppimista tukeväksi tekijäksi.⁷² Myös tässä hankkeessa toimijoiden sitoutuminen edisti myönteisten kehien syntyä, mm. luottamuksen rakentumista ja kuntarakenteesta itsessään riippumattomien verkostojen syntyä.⁷³ Samojen ihmisten mukanaolo useissa hankkeissa yhtä aikaa on kuormittavaa. Yhteyshenkilöt, suunnitteluryhmien jäsenet ja/tai työntekijät voivat olla mukana monessa hankkeessa, jolloin välillä podetaan myös hankeväsymystä. Havainto on tehty muissakin samalla ajanjaksolla toteutuneissa kehittämissankkeissa⁷⁴. Tässä hankkeessa pienissä kunnissa pulmalliseksi koettiin mm. yksin työskentely ja kehittämisen kasautuminen samoille harteille. Hankkeen yhteyshenkilöt kunnissa joutuivat usein käytännössä kantamaan vastuun työn organisoitumisesta, esim. suunnitteluryhmän koollekutsumisesta, työnjaosta sopimisesta, alatyöryhmien muotoutumisesta jne. He jaksoivat kasvaneesta työmäärästään huolimatta venyä ihailtavasti.

Arvioinnin pohjalta voidaan esittää muutamia kokoavia johtopäätöksiä. Hyvinvointipalveluja koskevissa viimeaikaisissa tutkimuksissa on todettu, että kansalaiset luottavat ennen kaikkea universaaleihin palveluihin kuten lasten päivähoitoon. Palvelujen käyttäjät ovat myös kiinnostuneita siitä, miten hyvin heidän näkemyksensä otetaan huomioon koko asiakasprosessissa⁷⁵. Toisaalta myös kehittämistyössä ja osaamisen johtamisessa korostuu yhä enemmän konseptien merkitys ja niiden yhteiseen tiedonmuodostukseen liittyvät ulottuvuudet. Toisin sanoen, miten konsepti (esim. kunnan vasu) kykenee kytkeämään sisällölliset ja rakenteelliset osansa ja yksilölliset panoksensa kokonaisuuteen, miten kokonaisuus tätä kautta muotoutuu ja miten konsepti kykenee rakentamaan siltoja eri näkökulmia edustavien tahojen välille.⁷⁶

LaatuVa -hanke linkittyi sisällöllisesti STM:n sosiaalialan kansallisessa kehittämissankkeessa etenkin hankekokonaisuuteen 2, osahankkeeseen 11. Kesällä 2005 käynnistyiikin yhteistyö Posken koordinoiman LaatuVa -hankkeen ja Stakesin Vanhempien osallisuushankkeen (2005 – 2006) välillä. Sisällöllinen yhteistyö kohdentui vanhempien osallisuuden vahvistamiseen, joka oli molempien hankkeiden yhteinen tavoite. Valtakunnalliseen osahankkeeseen kytkeytyvän kehittämissansion piloteiksi valittiin 3 LaatuVa-hankkeen kuntaa (Oulu, Ruukki ja Taivalkoski). Nämä kunnat jatkavat edelleen pilotointia Posken koordinoimana ja valtakunnallisen Vasut kuntoon – hankkeen alaisuudessa.

LaatuVa -hankkeen kuntien kohdalla on ollut kyse myös (varhaiskasvatuksen) osaamisen johtamisesta, jonka yhtenä haasteena oli luoda kunnallisten toimijatahojen, konsulttien ja hanketta koordinoivan osaamiskeskuksen tuella toimintaa, joka tuottaa innovatiivisia paikallisia ratkaisuja⁷⁷. LaatuVa -hankkeen prosessia arvioitiin käyttäjälähtöisesti pattonilaisessa mielessä⁷⁸. *Utilization-focused evaluation* lähestymistapa painottaa käyttäjälähtöisyyttä ja arvioinnin hyödyn-

⁷⁰ Pohjois-Suomen sosiaalialan toimintaohjelma, 2006.

⁷¹ Jurvansuu, Stenvall & Syväjärvi, 2004.

⁷² Vesalainen & Strömmer, 1999.

⁷³ Pakkala, 2006.

⁷⁴ esim. Pakkala, 2006.

⁷⁵ Muuri, 2006.

⁷⁶ ks. Virkkunen, 2002.

⁷⁷ vrt. Virkkunen, 2002.

⁷⁸ Patton, 1997.

nettävyyttä. Yhtenä tämän hankkeen tärkeänä saavutuksena sen varsinaisten tuotosten, vasujen syntymisen, lisäksi voidaan pitääkin laaja-alaisen yhteistyön ja kehittämisvalmiuden syntymistä.

Viimeaikaisissa kehittämishankkeissa⁷⁹ on kehitetty dialogiin ja itsereflektioon perustuvia metodeja, jotka ovat sovellettavissa erilaisiin työyhteisöihin, palvelujärjestelmän prosesseihin ja työkäytänteisiin. Tiedon prosessointi edellyttää yksilö- ja yhteisötasolla pohdintaa, arvokeskustelua, sovellusta ja hyväksyntää kehittämisen kohteena olevasta teemasta. Tämä tekee työn kehittamisestä erityisen haasteellista Kun työyhteisöissä käytännössä usein koetaan kiirettä ja yhteisen ajan puutetta, ei tehokkaita kehittämisprosesseja ole helppo käynnistää.⁸⁰

Hankkeiden arvioinnissa keskeinen kysymys on, ovatko ne johtaneet mihinkään, ts. mitä niillä on saatu aikaan. Tässä arvioinnissa kysymystä lähestyttiin kuvatulla tavalla eräänlaisena neuvottelu- ja oppimisprosessina, jossa kukin taho saisi tietoa intressiensä mukaisista näkökohdista ja perusteita toiminnan kehittämiseksi⁸¹. Kuntien varhaiskasvatussuunnitelmatyön ja sen tukemiseksi käynnistetyn LaatuVa-hankkeen tärkeimmät työrukkaset olivat erilaiset toimijoiden muodostamat verkostot. Verkostot ovat tarjonneet mahdollisuuden asiantuntemuksen yhdistämiseen kehittämistyössä.

Ohjelmien jalkautumiseen kohdentuvien odotusten osalta on hyvä tiedostaa, että projektien sisäinen dialogi ja verkostoituminen ei rakennu kehittämistoiminnan ideaalimaailman mukaisesti⁸². Arviointi toi tässäkin tapauksessa esille sen, että vaikutus ei synny yksistään jonkin intervention (esim. kehittämishankkeen) tuloksena vaan paikallinen toimintaympäristö ja organisatoriset tekijät säätelevät suurella määrällä myös kehittämistyön toimintaedellytyksiä⁸³. Nämä kontekstuaaliset tekijät tulisi ottaa huomioon jatkossakin hankkeiden vaikuttavuuden arvioinnissa. Arvioinnin näkökulmasta olisi hyvä kyetä tarkastelemaan myös sitä, miten paljon kehittämistyön tulokset riippuvat näistä verkostoista itsestään, niiden prosessista tai rakenteesta⁸⁴. Tämänhetkisessä yhteiskuntapoliittisessa kontekstissa julkisen sektorin tehtäväksi on usein asetettu edistää sidosryhmien vuorovaikutusta mm. synnyttämällä välittäjäorganisaatioita (tässä esim. vasujen suunnitteluryhmät) ja mahdollistaa tiedonjakaminen sekä yhteiset visiointiprosessit⁸⁵.

Johtavien viranhaltijoiden ja poliittisten päätöksentekijöiden rooli määrää edelleen vahvasti kehittämisen suuntia kunnissa ja siksi dialogisessa ja osallistavassakin palvelujärjestelmän kehittämistyössä on oltava mukana myös niitä, joilla on valta päätöksillään edistää hanketta⁸⁶. LaatuVa -kunnat toivoivat päättäjiltään selkeää sitoutumista, tukea ja resurssointia varhaiskasvatuspalvelujen kehittämiseen. Lasten hyvästä hoidosta ja koulutuksesta huolehtiminen nähtiin tavallaan myös kuntapäätäjien investointiratkaisuna⁸⁷.

Kuntien suunnasta on jo esitetty Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen suuntaan toiveita luoda varhaiskasvatuksen ja varhaiskasvatussuunnitelmien jatkuvalle kehittämiseksi jatkossakin tukirakenteita. Tulevaisuuden haasteena voidaan nähdä myös vasujen vaikuttavuuden arviointi eri näkökulmista.

⁷⁹ Heinämäki, 2006.

⁸⁰ Heinämäki, 2006.

⁸¹ ks. Vuorela, 1990.

⁸² Alasoini, 2006.

⁸³ ks. myös Vataja, 2006.

⁸⁴ Vedung, 2006.

⁸⁵ vrt. Valovirta & Hjelt, 2005.

⁸⁶ Kalliola & Nakari, 2006.

⁸⁷ vrt. Takala, 2005.

KOKEMUKSIA LaatuVa -HANKKEESTA

Kiimingin vasu-prosessi

Juvonen Riitta & Särkimäki Marjo

Kiimingin vasun aloitus tapahtui jo vuosi ennen LaatuVa -hanketta. Silloin koko päivähoidon henkilöstö vietti koulutuspäivää Mervi Uusimäen johdolla vasu-asioita pohtien. LaatuVaan lähdimme innoissamme ja ensimmäinen yhteinen koulutuspäivä, jossa oli mukana kunnastamme kaikki päivähoidon esimiehet, herätti innostuneita ajatuksia. Vapaaehtoisia vasu-vastaavia löytyi tasan kaksi, joiden vasu-tietämys syveni vasu-mentor-koulutuksessa Helsingissä. LaatuVan koulutuspäiville osallistuivat vuorotellen kaikkien alueiden esimiehet. Koulutuspäivien hyvien aiheiden ja luentojen olisi suonut olevan kaikkien esimiesten saatavilla. Näin innostus ja tietämys olisi varmaankin levinnyt tasaisemmin.

Kunnallisvaalien takia suunnitteluryhmän jäsenen valinta viivästyi ja suunnitteluryhmä saatiin koolle vasta keväällä 2005. Vasu-prosessin suunnittelu jäi useista eri syistä johtuen pitkälti vasu-vastaavien harteille varsinkin alkuvaiheessa, mutta suunnitteluryhmän toiminnan myötä vastuu jakaantui myös heille. Suunnitteluryhmään kuuluu yksi sosiaali- ja terveyslautakunnan jäsen, kaksi- kolme vanhempaa, päivähoidon johtaja ja kaksi vasu-vastaavaa.

Kiimingin prosessin kantava ajatus on ollut koko päivähoitohenkilöstölle suunnatut koulutukset. Ne ovat käsitelleet lapselle ominaisia tapoja toimia, päivähoidon arvoja ja orientaatioita, kasvatuskumppanuutta, leikkiä ja erityistä tukea päivähoitossa. Henkilöstö on osallistunut niihin innokkaasti ja koulutusten asioita on pohdittu alueittain vasutehtävien muodossa. Myös vasu-kirjeitä on pohdittu päivähoitoalueilla, seurakunnassa, sosiaalipuolella ja lastenneuvolassa. Tosin vasu-asioissa yhteistyö esim. sosiaalipuolen, neuvoloiden ja esimerkiksi kolmannen sektorin palvelujen kanssa on jäänyt valitettavan heikoksi.

Vanhemmat ovat osallistuneet vasun tekoon päivähoitoalueiden vasu-vanhempainilloissa, vasu-vanhempien ryhmässä sekä arvokyselyihin vastaamalla. Lisäksi kolme suunnitteluryhmän vanhempaa olivat kouluttamassa päivähoidon henkilöstöä kasvatuskumppanuuskoulutuksessa aiheenaan päivähoidon arvot vanhempien näkökulmasta.

Vasu-prosessi on herättänyt monenlaisia ajatuksia, mutta tärkeintä on uudenlaisen varhaiskasvatuskeskustelun herääminen. On alettu kyseenalaistaa vanhaa päivähoitokulttuuria ja –käytäntöjä sekä pohtia erilaisia, oikealla tavalla lapsilähtöisiä kasvatustapoja ja kasvatuskumppanuutta vanhempien kanssa. Jatkossa rakennamme Kiimingin vasua rintarinnan alueiden vasujen kanssa ja jatkamme koko henkilöstölle suunnattuja koulutuksia. Vain yhteisten kasvatuskeskustelujen myötä saamme uudenlaista, lasta arvostavaa päivähoitoa!

Raahen varhaiskasvatussuunnitelmatyön prosessin kuvaus

Sirkka Kiilakoski

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisia linjauksia käsittelevässä periaatepäätöksessä (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu 2002:9.) Stakesin tehtäväksi annettiin valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet valmistui 30.9.2003 ja sen sisällöstä vastasi Stakesin pääjohtajan nimeämä ohjausryhmä apunaan työvaliokunta, Stakesin varhaiskasvatuksen asiantuntijatiimi ja muut asiasisällön mukaan kootut asiantuntijaryhmät. Suunnitelmaan tehtiin vielä tarkistuksia syksyllä 2005.

Kunnat veloitettiin tekemään omat varhaiskasvatussuunnitelmansa vuoden 2006 loppuun mennessä. Raahessa minut määrättiin varhaiskasvatus suunnitelmatyön vastuuhenkilöksi syksyllä 2004. Aloitin tämän työn kutsumalla koolle työryhmän perustavan kokouksen. Tilaisuuteen oli kutsuttu edustaja kaikista päivähoitoyksiköistä, perusturvan päättäjiä, vanhempia, seurakunnan edustajia ja järjestöjen edustajia ym. henkilöitä, jotka ovat tekemisissä varhaiskasvatuksen kanssa. Raahessa osallistuu Pohjois-Suomen osaamiskeskuksen organisoimaan LaatuVa- hankkeeseen, joka tukee kunnan varhaiskasvatussuunnitelma-työtä.

Suunnitelmatyöryhmän muodostaminen

Varhaiskasvatussuunnitelmatyöryhmän perustava kokous pidettiin Kirkkokadun lastentalossa keskiviikkona 6.10.2004 klo. 12.15 – 14.00. Kokouksessa nimettiin Raahen VASU – työryhmän jäsenet. Tavoitteena oli muodostaa laaja - alainen, varhaiskasvatusikäisten ja heidän perheidensä kanssa työskentelevien asiantuntijaryhmä ohjaamaan Raahen varhaiskasvatussuunnitelman työstämistä. Työryhmään saatiin jatkossa myös Rannikon 4H:n vastuuhenkilö ja erityislastentarhan- opettaja Kati Haarala. (Liite 3) Työryhmän koollekutsujaksi nimettiin Sirkka Kiilakoski, joka toimi myös kunnan vastuuhenkilönä LaatuVa – hankkeessa. Pysyväksi sihteeriksi työryhmälle valittiin Katariina Mustonen.

VASU:n varsinainen suunnittelu- ja kehittämistyö tehtiin kentällä, perustyön kautta. Työryhmä oli VASU:n sisällön työstämistä ohjaava ja kokoava sekä varhaiskasvatussuunnitelmaan liittyviä asioita, ideoita ja näkemyksiä kokoava ryhmä. Työryhmän jäsenten tärkeä tehtävä oli tuoda ”kentän” ääni ja osaaminen työryhmätyöskentelyn välineeksi ja tätä kautta tehdä VASU:sta kuntalaisia, työntekijöitä ja päättäjiä palveleva ohjeistus ja asiakirja, jota arvioidaan arkityön kautta koko ajan. VASU ei ole tarkoitettu kirjahyllyyn vaan työvälineeksi, jota myös jatkossa kehitetään suunnitelmallisesti. Jatkossa VASUa työstettiin samalla periaatteella kuin esim. esiopetussuunnitelmaakin, eli yksiköt ja eri tahot oman osion VASU:n kokonaisuudesta. Ohjausryhmä valitsi sitten muutaman hengen työ- ryhmän, joka kokosi materiaalin kokonaisuudeksi. Alustava VASU laitettiin Raahen nettisivuille kaikkien kommentoitavaksi ja sen jälkeen se työstettiin lopulliseen muotoonsa.

Työryhmällä oli myös tiedottava ja osallistava rooli. Tehtävästä VASU:sta haluttiin antaa laajasti tietoa niin kuntalaisille, eri tahojen yhteistyö- kumppaneille kuin päättäjillekin. Mahdollisimman laajasti ja monipuolisesti hoidettu tiedottaminen antoi mahdollisuuden osallistua lapsia ja lapsi- perheitä koskevaan suunnittelutyöhön. Työryhmä kokoontui aluksi kerran kuukaudessa ja myöhemmin tarpeen mukaan. Varsinainen työ tehtiin kentällä pienemmissä työryhmissä.

Sisältö ja aikataulu

Raahessa suunnitelman sisältö toteutetaan Stakesin suositusten mukaan. Seuraavassa on viitteellinen luettelo varhaiskasvatussuunnitelmaan sisältyvistä asioista:

- *Kuvaus kunnan varhaiskasvatuksen linjauksista ja strategioista*
 - Varhaiskasvatuspalveluiden tuottamistavat, toimintamuodot niiden ominaispiirteet
 - Tukipalvelujen järjestäminen
 - Varhaiskasvatuksen laatujärjestelmä
 - Yhteistyökumppanit ja yhteistyön perusteet
 - Varhaiskasvatukseen liittyvät erilliset kunnan ja seutukunnan ohjelmat ja hankkeet.
- *Varhaiskasvatuksen toiminta-ajatus ja arvot*
- *Päämäärät ja tavoitteet*
- *Kunnan varhaiskasvatussuunnitelman soveltaminen ja konkretisoiminen yksikön varhaiskasva-*

tussuunnitelmaksi

- *Varhaiskasvatuksen toteuttaminen*
- *Erityisen tuen järjestäminen lapselle*
- *Eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten varhaiskasvatuksen järjestäminen*
- *Varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen yhteistyön ja jatkumon rakentuminen*
- *Momiammatillinen ja verkostoyhteistyö; kunnalliset tahot, kolmas sektori, seurakunnat, oppilaitokset ja sosiaalialan osaamiskeskukset*
- *Kasvatuskumppanuus ja vanhempien osallisuuden toteuttaminen*
- *Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen ja seurannan periaatteet*
- *Varhaiskasvatuksen sisällöllinen arviointi, kehittäminen ja seuranta*

Varhaiskasvatussuunnitelmatyö pyrittiin toteuttamaan niin, että Raahen varhaiskasvatussuunnitelma olisi valmis vuoden 2005 loppuun mennessä, yksikkökohtaiset suunnitelmat olisivat valmiina vuoden 2006 loppuun mennessä ja sen jälkeen tarkistettaisiin lapsikohtaiset suunnitelmat niiden pohjalta vanhempien kanssa. Kaikissa varhaiskasvatuksen yksiköissä on jo olemassa jonkinlaiset suunnitelmat sekä yksiköillä että lapsilla, mutta tämän prosessin myötä suunnitelmat yhtenäistyvät ja jämäköityvät. (Liite 4)

LaatuVa - hanke

Raaha osallistuu LaatuVa – hankkeeseen varhaiskasvatussuunnitelmatyön puitteissa. *Laatua varhaiskasvatukseen - varhaiskasvatussuunnitelma eläväksi 2004 – 2006* on Oulun läänin alueella 22 kunnassa toteutuva hanke, jota koordinoi Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. LaatuVa – hanke tukee kuntien varhaiskasvatussuunnitelmien laadintaprosessia varhaiskasvatuksen valtakunnallisten linjausten mukaisesti ja kytkee kansallisen sosiaalialan kehittämishankkeen varhaiskasvatusta koskevat painopistealueet paikalliseen ja seudulliseen lapsipolitiikkaan ja perheiden kanssa tehtävään työhön. Hankkeen kautta saamme työhömmä koulutusta ja konsultaatiota. Kahden päivän seminaareja on ollut seitsemän kertaa eri aihepiireistä. Näihin seminaareihin on voinut osallistua työryhmästä kaksi jäsentä kuhunkin. Tämän lisäksi on ollut kaksi kuntakoulutuspäivää. Kuntakoulutukset on suunnattu varhaiskasvatuksen henkilöstölle, päättäjille, luottamusmiehille ja kaikille, jotka ovat kiinnostuneita varhaiskasvatuksen kehittämistyöstä. Ensimmäisen kuntakoulutuksen aiheena tammikuussa -2005 oli *Perheen ja lapsen hyvinvointi* ja toisen kuntakoulutuspäivän aiheena tammikuussa -2006 oli *Yhteistyöstä kasvatuskumppanuuteen*. (Liite 5)

LaatuVa – hankkeen, kuten myös VASU – työskentelyn tavoitteet ovat:

- *Käynnistää keskustelua lapsista, perheistä ja varhaiskasvatuksesta*
- *Vahvistaa vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksen suunnittelussa*
- *Tukea kunnallisten, yksikkökohtaisten ja lapsikohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien laatimista*
- *Kehittää varhaiskasvatusta sisällöllisesti (painopistealueina lapsen kasvu, kehitys ja oppiminen, vanhemmuuden ja perheiden kasvatustyön tukeminen, varhainen puuttuminen)*
- *Kehittää moniammatillista yhteistyötä lasten ja lapsiperheiden kanssa työskentelevien tahojen välillä.*
- *Kehittää ylikunnallista ja seudullista yhteistyötä varhaiskasvatuksen toimijoiden välillä.*

Arvokyselyn toteuttaminen

Suunnitelmatyö aloitettiin tekemällä arvokysely päivähoiton, seurakunnan lapsikerhojen ja järjestöjen lapsityössä olevien lasten vanhemmille. Kyselyitä laitetaan vanhemmille kaikkiaan noin 1000 kappaletta. Kotona olevat vanhemmat pyrittiin tavoittamaan neuvoloiden kautta. Kyselyn tulosten perusteella määriteltiin Raahen varhaiskasvatuksen arvot, joiden pohjalta varhaiskasvatussuunnitelma tehtiin. Kyselylomake tehtiin työryhmässä johon kuului päivähoiton johtaja, lastentarhanopettaja, seurakunnan lapsityönohjaaja ja lapsen vanhempi. (Liite 6)

Arvokyselyn tulokset

Vanhempien mielestä viisi tärkeintä arvoa olivat:

1. Hoidon luotettavuus ja turvallisuus
2. Rakkaus, syli ja lämpö
3. Leikki, luovuus ja kaveruus
4. Rajojen asettaminen ja kasvatus
5. Kiireettömyys ja lapsilähtöisyys

Henkilöstön mielestä viisi tärkeintä arvoa olivat:

1. Hoidon luotettavuus ja turvallisuus
2. Rakkaus, syli ja lämpö
3. Rajojen asettaminen ja kasvatus
4. Kiireettömyys ja lapsilähtöisyys
5. Leikki, luovuus ja kaveruus

Kuten edellä esitetyistä tuloksista näkyy sekä vanhemmilla että henkilöstöllä oli samat viisi tärkeintä arvoa. Hoidon luotettavuutta ja turvallisuutta sekä vanhemmat että henkilöstö pitivät kaikista tärkeimpänä asiana. Rakkaus, syli ja lämpö olivat myös toiseksi tärkeimpinä arvoina molemmilla.

Suunnitelmatyön eteneminen

Suunnitelmatyöryhmä kokoontui 1 – 2 kuukauden välein pääsääntöisesti. Varsinainen sisältöjen työstäminen tehtiin kentällä pienryhmissä. Työskentelyn aikana työryhmä kokoontui säännöllisesti tekemään analyysiä suunnitelman etenemisestä ja kokoamaan aineistoa yhtenäiseksi. Työ eteni seuraavasti:

- *Marraskuu 2004*

Työryhmä kokoontui päättämään suunnitelman sisällöistä, jotka päätettiin valita Stakesin suositusten mukaan. Sovittiin sisältöalueiden työstämisestä ja valittiin pienryhmien vastuhenkilöt suunnittelutyöryhmän jäsenistä. Heidän tehtävänä oli muodostaa pienryhmiä pohtimaan ja tekemään kukin omaa osiotaan suunnitelmaan. Toivottiin, että näihin ryhmiin saataisiin myös lasten vanhempia mukaan. Näin alustavaan aineistoon tulisi laajempi näkökulma. Jonkin verran vanhempia olikin sitten pienryhmätyöskentelyssä.

- *Tammikuu 2005*

Pienryhmät raportoivat työskentelystään ja sovittiin, että pienryhmien työt ovat valmiina huhtikuussa 2005. Ensimmäinen kuntakoulutus järjestettiin 29.1.2005. Kuntakoulutuksen aiheena oli ”Lapsen ja perheen hyvinvointi”. Työryhmässä sovittiin koulutuspäivän vastuualueet, siellä tehtävien ryhmätöiden aiheet ja ryhmätöiden vetäjät. Ryhmätöiden aiheet olivat:

- Millaisia ovat hyvät varhaiskasvatuspalvelut vanhempien, luottamushenkilöiden sekä työntekijöiden näkökulmasta?
- Perheen ja lapsen hyvinvoinnin mittarit?
- Vanhempien, luottamushenkilöiden ja lasten kanssa työskentelevien eri tahojen osallisuus varhaiskasvatuspalveluissa?
- Miten lasten hoito olisi hyvä järjestää Raahessa?

Kuntakoulutustilaisuuteen osallistui 106 henkilöä, joista suurin osa oli varhaiskasvatuksen parissa työskenteleviä. Mukana oli kuitenkin useita vanhempia ja päättäjiä. Erityisesti yhteinen keskustelu ryhmätöissä koettiin tärkeäksi. (Liite 7)

- *Helmikuu 2005*

Työryhmä kokoontui purkamaan kuntakoulutuksen ryhmätöitä ja sovittiin, miten niitä voitaisiin parhaiten hyödyntää VASU – työskentelyssä. Ryhmätöiden materiaali lähetettiin kaikkien yksiköiden ja työryhmien tiedoksi.

- *Huhtikuu 2005*

Pienryhmät esittelivät valmiita tuotoksiaan ja sovittiin, että työryhmän sihteeri ja puheenjohtaja kokoavat materiaalin yhtenäiseksi kokonaisuudeksi syyskuuhun –2005 mennessä. Lisäksi kokouksessa pohdittiin VASUn yhteisiä teemoja; varhaiskasvatuksen tavoitteet, yhteistyö, tiedottaminen ja arviointi.

- *Syyskuu 2005*

Alustava Raahan VASU oli valmis. Sovittiin, että se laitetaan nettiin Raahan varhaiskasvatuspalveluiden sivuille kommentoitavaksi lokakuun –2005 ajaksi. Vanhemmille, päättäjille ym. lähetettiin 1 000 esitettä, jossa kerrottiin asiasta ja pyydettiin kommentteja jatkotyöskentelyä varten. (Liite 8)

- *Marraskuu 2005*

Marraskuussa työryhmä käsitteli saapuneita kommentteja. Näistä saatiin hyvää evästystä jatkotyöskentelyä varten. Työryhmän jäsenistä valittiin viiden hengen työryhmä työstämään VASU lopulliseen muotoonsa.

- *Joulukuu 2005*

Viiden hengen työryhmä kokoontui kaiken kaikkiaan kuusi kertaa työstämään VASUa lopulliseen muotoonsa. Tuotos lähetettiin vielä kerran varhaiskasvatusyksiköihin ja varhaiskasvatustyöryhmän jäsenille kommentoitavaksi ennen lopullista muotoa.

- *Tammikuu 2006*

Varhaiskasvatussuunnitelmatyöryhmä hyväksyi suunnitelmaluonnoksen lähetettäväksi perusturvalautakunnan hyväksyttäväksi. Toinen kuntakoulutus järjestettiin 28.1.2006. Koulutuspäivän aiheena oli ”Yhteistyöstä kasvatuskumppanuuteen”. Koulutuspäivään osallistui 95 henkilöä. Koulutuspäivän antia on tarkoitus hyödyntää yksikkökohtaisten ja lapsikohtaisten VASUjen teossa. (Liite 9)

- *Helmikuu 2006*

Työryhmä kokosi kuntakoulutuksen ryhmätöiden tulokset. Saatu materiaali lähetettiin varhaiskasvatusyksiköihin, joissa niitä voidaan käyttää hyödyksi yksikkökohtaisia ja lapsikohtaisia VASUja tehtäessä.

- *Maaliskuu 2006*

Esittelin Raahan varhaiskasvatussuunnitelman perusturvalautakunnan kokouksessa 28.3.2006. Lautakunta hyväksyi suunnitelman yksimielisesti. Suunnitelma lähetettiin kaikkiin päivähoiton yksiköihin, seurakunnan lapsityön yksikköihin, järjestöille ja lastenneuvoloihin. Lisäksi suunnitelma on luettavissa ja kommentoitavissa Raahan kaupungin varhaiskasvatuspalveluiden nettisivuilla.

- *Jatkotyöskentely*

Varhaiskasvatussuunnitelmatyö jatkuu nyt yksikkökohtaisten suunnitelmien teolla. Tähän työhön pyritään samaan mukaan aktiivisesti myös lasten vanhemmat. Yksikkökohtaiset suunnitelmat tehdään Raahan suunnitelman pohjalta. Perhepäivähoidolle tehdään yhteinen seutukunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma Vihannin, Pyhäjoen ja Siikajoen kanssa. Työ on aloitettu keväällä -2006.

Raahan kaupungin ryhmikset tekevät myös yhteisen suunnitelman. Siihen kirjataan ryhmäperhepäivähoidon yhteiset piirteet, tavoitteet ja sisällöt ja kukin yksikkö lisää sitten omat erityispiirteensä lopullisiin yksikkökohtaisiin suunnitelmiin. Tämä työ aloitettiin helmikuussa 2006.

Päiväkotien, ryhmisten, perhepäivähoidon ja leikkitoiminnan yksikkökohtaisten suunnitelmien tulee olla valmiina viimeistään 31.7.2007.

- *Arviointi*

LaatuVa – projektin puitteissa tehtiin kysely varhaiskasvatussuunnitelmatyön merkityksestä. Tietenkin suunnitelman valmistuminen oli tärkeää, mutta yhtä tärkeäksi koettiin keskustelu varhaiskasvatuksesta, sen arvoista ja arvostuksesta. Eriyisen tärkeänä koettiin vanhempien ja päättäjien saaminen mukaan yhteistyöhön. Dialogin toivotaan jatkuvan myös tulevaisuudessa. Raahan varhais-

kasvatussuunnitelma päivitetään joka vuosi syksyllä; ensimmäisen kerran syksyllä – 2007. Päivityksestä vastaa päivähoiton johtaja, joka kutsuu eri tahojen edustajat vuosittain koolle keskustelemaan varhaiskasvatuksen ajankohtaisista asioista ja linjauksista. Näissä tapaamisissa päätetään mitä asioita poistetaan, lisätään tai muutetaan suunnitelmassa. Vanhemmat, päättäjät ja kaikki asiasta kiinnostuneet voivat kommentoida netissä olevaa suunnitelmaa sähköpostitse pitkin vuotta. Nämä kommentit käsitellään sitten syksyn yhteisessä tapaamisessa.

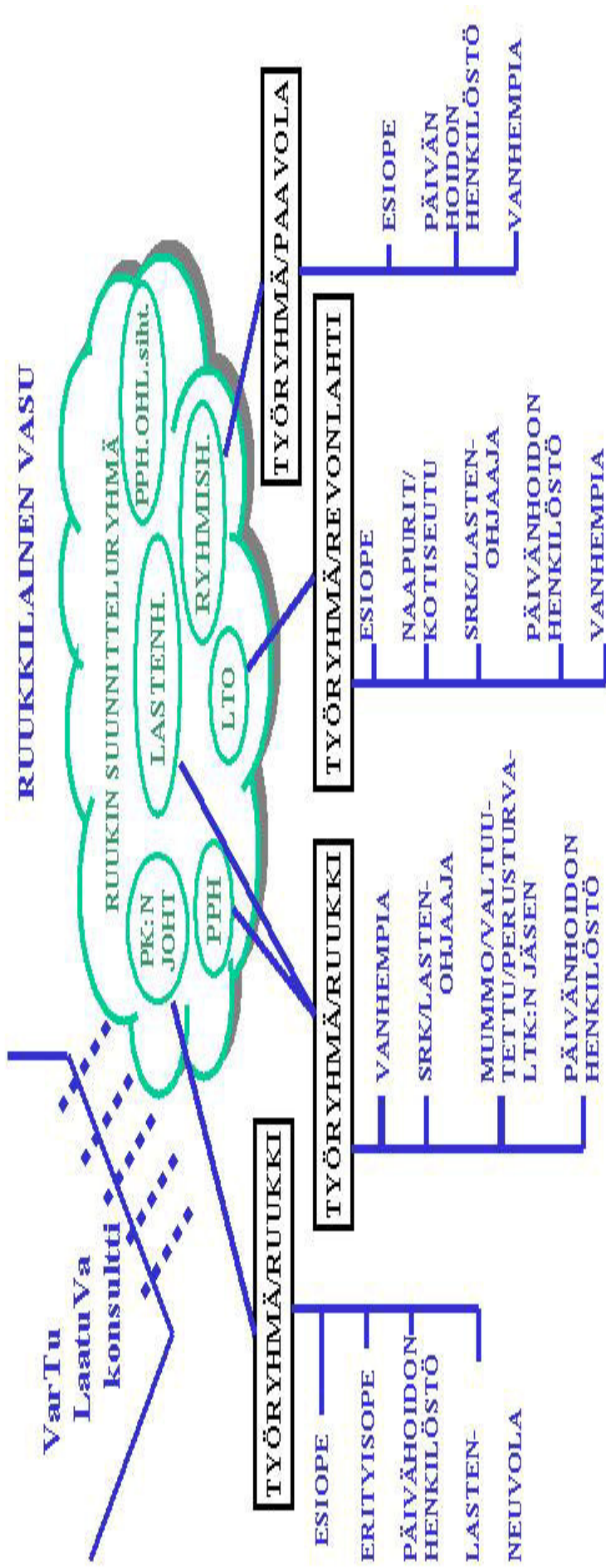
Varhaiskasvatussuunnitelman teko Ruukin kunnassa

Tuula Turula

Varhaiskasvatussuunnitelman teko Ruukin kunnassa:

- Suunnitteluryhmän kokouksia 2004 2 kpl
 2005 5 kpl
- Vasutyöryhmän kokouksia 2004 1 kpl joka talossa (joulukuussa)
 2005 4 kpl joka talossa (kevät)
- Kuntakohtaisia koulutuspäiviä 5.2.2005 Pyhäjoki
 14.1.2006 Ruukki
- Vasukonsultaatioryhmät & 2005 2 kpl
 kunnan vasutyöryhmä
- Aluetyöryhmä kokoontunut noin kerran kuussa.
- Aluksi päivähoitohenkilöstölle jaettu tutustumista varten valtakunnallinen painos ”Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet”.
- Arvokysely tehty aikaisemmin.
- Lapsilähtöisyys yhtenä keskeisenä toimintaperiaatteena.
- Alueryhmässä sovittu etenemistavasta varhaiskasvatussuunnitelmatyössä; aikataulu, alustukset, sisällöllisiin osa-alueisiin perehtyminen työryhmittäin ja eri hoitomuodot huomioiden.
- Syksyllä 2006 yksikkökohtaisten suunnitelmien laatiminen.
- Yhteistyökumppaneiden huomioonottaminen; perheet, neuvola, srk, esiopetus, alkuopetus jne.
- Sitouduttu v. 2004-2006 Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen (Poske) koordinoimaan varhaiskasvatussuunnitelman tukihankkeeseen (LaatuVa).
- Prosessi koettu hyväksi; keskustelut vanhempien, henkilökunnan ja eri yhteistyötahojen kanssa.
- Kuntakohtaisten koulutuspäivien anti hyvä, samoin LaatuVa –koulutuspäivien.

Seuraavalla sivulla on kuvio vasun organisoinnista.

Varhaiskasvatussuunnitelman muotoutuminen Taivalkoskella

Pirkko Väisänen

Varhaiskasvatusfoorumi Pudasjärvellä 3.5.2004 oli lähtölaukaus Taivalkosken Vasu-työlle. Taivalkoski hyppäsi Vasu-junaan, koska eri tahoilla kunnassa oli todettu meiltä puuttuvan yhtenäiset, yhteisesti sovitut linjaukset varhaiskasvatuksen kokonaisuudesta.

Haasteiksi oli alkutaipaleella todettu :

1. Prosessin johtaminen ja koordinointi eli kuka vastaa mistä ja mitä kutsutaan tulevaan kunnan Vasu-työryhmään.
2. Miten saadaan toimijat sitoutumaan yhteistyöhön?
3. Resurssit: raha, aika, tilat, materiaalit.
4. Miten taataan suunnitteluprosessin jatkuvuus?

Silloinen päivähoitondraaja oli todennut, että olimme tuolloin tuhannen taalan paikalla: osallistuminen mahdollistaisi meille paitsi varhaiskasvatuksen nykytilan kartoittamisen myös tulevaisuuden ennakkointia. Taivalkosken omaleimaisuus muistettiin työryhmän kokoamisvaiheessa: kunnallisessa päivähoitossa hoidetaan meillä vain pieni osa alle kouluikäisistä lapsista. Kylässämme merkittäviä varhaiskasvatuspalvelujen tarjoajia ovat myös seurakunta ja Rauhanyhdistys kerhotoiminnan muodossa, MLL:n paikallisyhdistys, urheiluseurat jne. Päivähoitondraaja sai edustajia työryhmään seuraavilta tahoilta: päivähoito (Ryhmikset + perhepäivähoito, esikoulun iltapäivähoito), seurakunta, sosiaali- ja terveystalokunta, vanhemmat, neuvola, koulu. Työryhmän kokoaminen kävi suhteellisen kivuttomasti, koska asia koettiin tärkeänä ja ajankohtaisena.

Ensimmäiset työryhmä-kokoukset olivat syksyllä 2004, jolloin avattiin Vasu-asiaa: mitä ja miksi tällainen? Tuolloin ryhmässä oli nimettynä 8 henkilöä. Toimintatavaksi läpi hankkeen muotoutui kokoukseen suunnilleen kerran kuukaudessa. Mikäli Oulussa oli ollut konsultaatiotapaaminen, työryhmälle anti jaettiin viikon, kahden kuluttua siitä. Konsultaatiotapaamisiin ja koulutuspäiviin osallistuimme vuorotellen, yleensä kuitenkin paikalla oli joko lastentarhanopettaja tai päivähoitondraaja sekä lisäksi joku muu työryhmästä.

Työryhmässä päätettiin, että Vasu-asiakirjan tekevät Taivalkoskella työryhmän jäsenet. Kuntalaisia yritettiin saada mukaan prosessiin esimerkiksi siten, että suunnitelma oli kunnan nettisivulla kommentoitavana koko ajan. Lisäksi päätettiin pitää kuntakohtainen koulutuspäivä Metsäoppilaitoksella ja kutsua sinne henkilökunta, lautakunnan edustajia, päättäjiä ja vanhempia. Valtuustosta oli yksi edustaja paikalla, lautakunnasta kaksi ja johtoportaan yksi. Vanhempia paikalla ei näkynyt, joka asettikin heti työryhmän suuren haasteen eteen: miten vanhemmat mukaan Vasu-työhön? Vanhemmat ovat perinteisesti olleet suhteellisen sivussa varhaiskasvatuksen suunnittelusta ja kehittämisestä. Kysymys ei ole yksittäisen vanhemman osallistumisesta tai osallistumattomuudesta vaan varhaiskasvatuskulttuurin kokonaisuudesta Taivalkoskella. Tässä työssä koemme päivähoitondraajana nyt hankkeen päättymisen jälkeen jatkavamme pioneereina.

Hankkeen aikana pidimme muutaman työpajatyypin päivä, jotka koimme antoisina ja virkistävinä. Päivät aloitettiin sopimalla teemoista, joita sitten pienryhmissä käsiteltiin (+ kirjattiin). Matkan varrella työryhmän kokoonpano muuttui: työntekijöitä siirtyi eri paikkoihin, lautakunnan edustaja vaihtui, päivähoitondraaja jäi äitiyslomalle. Syksystä 2005 kevääseen 2006 työryhmässä oli 5 aktiivista jäsentä, jotka jatkoivat kokouksia entiseen tahtiin. Vaihdoukset kuitenkin hidastivat työn etenemistä, joten Vasu-asiakirja ei ennättänyt kesäkuun lautakunnan kokoukseen vaan se piti siirtää elokuuksi. Syksyllä 2006 välittömästi kunta-Vasun julkistamisen jälkeen aloitamme yksikkö- ja lapsi-Vasujen kokoamisen.

Kun huomasimme keuhkokuumeella 2006, että emme enää saada asiakirjaa valmiiksi toukokuuhun mennessä, valittavana oli kaksi tietä: valmiiksi vaikka väkisin tai lisää aikaa ja kunnan panostus loppuun saakka. Valitsimme jälkimmäisen, koska työryhmä oli alun alkaenkin panostanut tähän tosissaan eikä tuntunut arvokkaalta jättää käsistä puolivalmistaa tekelettä. Vielä LaatuVa-hankkeen loppuseminaarissa saimme itsellemme ideoita ja materiaalia esillä olleista valmiista Vasuista. Varhaiskasvatuksen liikunnan suositteluksi –seminaarista jäi myöskin vielä itämään ajatuksia Taivalkosken Vasuun.

Sitoutumisen aste niin tässä kuin muissakin projekteissa on lähes suoraan verrannollinen projektin onnistumisen asteeseen. Työryhmä, johon itse liityin syksyllä 2005, oli niin innostunut asiastaan, että oli helppoa tuntea pian asia omakseen. Vaikka aikataulu meillä petti ja hanke loppui, olemme varmoja, että kunnassamme on Vasu syksyllä 2006. Työryhmässä alusta saakka ollut tuli palaa voimakkaana edelleen ja tästä on hyvä kesän jälkeen pinnistää se viimeinen metri. Vasun päivitys on jo sovittu tehtäväksi kerran kahdessa vuodessa, joten seuranta ja kehittäminen jatkuvat eteenkin päin.

Vaikkeinta prosessin aikana on ollut löytää yhteistä aikaa. Vaikka työryhmässä on lopputaustalla ollut vain viisi ihmistä, on aikataulujen yhteensovittaminen välillä tuntunut mahdottomalta. Samalla on todettava, että asian tärkeäksi kokeminen on pannut yhden jos toisenkin joustamaan. Aikatauluun on tuonut muutoksia myös henkilövaihdokset, koska uusi ihminen on ”ajettava sisään”.

Tärkeä anti koetun matkan aikana on ollut vertaiskeskustelut esimerkiksi konsultaatiotapaamisissa. Itselleni tuoreena päivähoitohjaajana tapaamiset ovat olleet myös ideapankkeina muutoinkin kuin Vasun tiimoilta. Konsultaatioryhmän jäsenet samoin kuin konsultit ovat olleet välittömiä ja helposti lähestyttäviä, joten yhteistyö ja yhteydenpito on ollut helppoa. Kuntakohtaiset koulutuspäivät ovat olleet antoisia ja henkilökunnalta on tullut niistä pelkästään kiittävää palautetta.

Alkutaipaleen haasteisiin (kirjoitelman alussa) on kyetty vastaamaan hyvin niin koodinoinnin, sitouttamisen, resurssien kuin jatkuvuudenkin osalta. Vasu-asioiden kokoaminen on pakottanut tarkastelemaan varhaiskasvatusta kokonaisuutena, ei vain kunnallisena päivähoitona. Samalla se on avannut uusia näkökulmia yhteistyön mahdollistamiseksi eri varhaiskasvatuspalveluja tarjoavien kesken. Olemme tunnistaneet oman kuntamme erityispiirteitä vahvana kulttuuri-, luonto- ja liikuntakuntana, joten voimme kirjata niitä Vasun pohjaksi kaikille varhaiskasvatuspalveluja käyttäville.

Muutama ajatus kokemuksistani ohjausryhmätyöskentelystä

Katariina Mustonen

”Miten ihmeessä minä tähän luppuvuin? Ohjausryhmään!?” Tunnelmat ensimmäisessä LaatuVa ohjausryhmässä olivat kohdallani edellä kirjoitetun mukaiset – hämmentyneet! Tehtävä ohjausryhmässä olisi varmaan tosi vaativa! Ja vaativahan se toki olikin, mutta onneksi ryhmässä oli joukko ammattitaitoisesti ja tunnollisesti tehtäväänsä suhtautuvia ihmisiä. Ihmisiä, joista monella muullakin oli ollut alkuun saman kaltaiset epävarmat tunnelmat. Epävarmuus ja hämmennys oli kuitenkin pian ohi, kun projektisuunnittelija Seija Järvi valittiin ohjausryhmän sihteeriksi ja Anna-Maija Puroila ryhmämme puheenjohtajaksi. Heidän avustuksellaan ja ”ohjauksessa” ohjausryhmän rooli ja tehtävät selkiytyivät nopeasti ja ohjausryhmätyöskentelystä tuli myös oman oppimisen kannalta tärkeä foorumi.

Ohjausryhmän ensimmäisessä kokoontumisessa sen keskeiseksi tehtäväksi määriteltiin LaatuVa -hankkeen tavoitteellisen toteutumisen tukeminen sisällön ja talouden osilta. Tavoitteet olivat moninaiset ja laajat, lisäksi tuen tarve ja kehittämisprosessi oli joka kunnassa erilainen. Tämän kuntakohtaisten prosessien tukemisen vuoksi olikin tärkeää, että ryhmän jäseniksi valittiin edustajat hankkeeseen osallistuvasta jokaisesta seutukunnasta. Näin varmennettiin ohjausryhmän terveisten ja päätösten välittäminen kuntiin ja vastaavasti kuntien terveiset ohjausryhmälle.

Ohjausryhmän koollekutsuminen ja kokousasiat kulkivat käsikädessä kuntien VASU –kehittämistyön kanssa. Kokoukset olivat huolellisesti valmisteltuja ja käsillä olevat asiat ajankohtaisia, nostaen esiin varhaiskasvatussuunnitelmatyön oleellisia, tärkeitä asioita. Hankkeelle oli laadittu selkeä, hanketta ja VASU –työskentelyä jäsentävä koulutus- ja etenemissuunnitelma, jonka ohjausryhmän mielellään hyväksyi kuntien kehittämisprosesseja eteenpäin vieväksi kokonaisuudeksi.

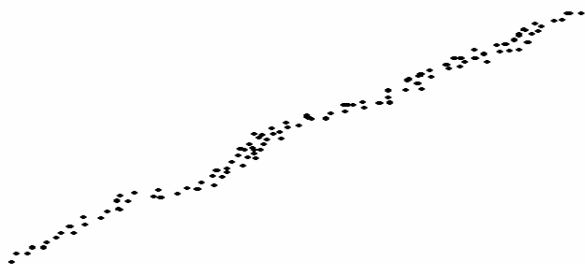
Niin ohjausryhmän kuin kuntienkin työskentelyssä keskeistä ja rakentavaa oli seutukunnallinen yhteistyö, kuntien välisen osaamisen ja tiedon välitys, hyvien työkäytäntöjen ja –välineiden tuntemus ja jakaminen sekä kehittäminen yhteistyössä. Ohjausryhmän jäsenten tultua tutuksi toisilleen kehittyi myös sen jäsenten keskinäinen yhteistyö samassa suunnassa. Joka ohjausryhmän kokouksessa kuultiin ajankohtaiset kuulumiset kuntien VASU –prosessien etenemisistä sekä pohdittiin yhdessä esiinnousseita kysymyksiä ja ideoita. Ryhmän jäsenten tehtävä oli tuoda ”kentän” ääni ja osaaminen työryhmätyöskentelyn välineeksi ja tätä kautta tehdä VASU:ista kuntalaisia, työntekijöitä ja päättäjiä palveleva ohjeistus ja asiakirja.

Kuntakohtaiset ja seudulliset VASU:t kehittyivät ja tarkentuivat koko LaatuVa –hankkeen ajan. VASU:jen kehittämisprosessit jäivät ohjausryhmän tavoitteiden mukaisesti elämään hankkeen jälkeenkin. Me elämme täällä niitä todeksi!

KONSULTAATIO KEHITTÄMISEN TUKENA

Paula Junkkari, Seija Järvi, Hannele Karikoski, Elise Lujala, Pirjo Rautio & Aila Tiilikka

- Vain muurahaiset tyytyvät kulkemaan
aina samoja polkuja –
(Maija Paavilainen)

Konsultit vastasivat seudullisesta konsultaatiosta, jota sovittiin hankesuunnitelman mukaisesti hankkeen ajaksi 6 kertaa. Konsultaatiotapaamiset ovat pääsääntöisesti ajoittuneet hankkeen jaksojen mukaan⁸⁸. Konsulttien tehtäviin kuului myös kuntakohtaisten koulutuspäivien suunnittelu ja toteutus yhdessä kunnan oman suunnitteluryhmän kanssa. Kuntakohtaisia koulutuspäiviä toteutettiin hankkeen puitteissa 2, osa kunnista on kuitenkin järjestänyt myös omia vasupäiviä. Konsultaation tuella haluttiin erityisesti saada esiin jokaisen paikkakunnan erityispiirteet ja sisällyttää ne näkyväksi osaksi tekeillä olevia vasuja. Taulukossa 1 (s. 15) on esitelty konsultit konsultaatioryhmittäin.

Hankkeen lähtökohdana ollut ajatus, että kehittämistyö organisoituu paikallisista lähtökohdista käsin ja niitä palvellen, oli myös konsulttien työtä ohjaava periaate. Työtappaa voi luonnehtia prosessikonsultoinniksi, jossa varhaiskasvatuksen kehittämistyön nähdään organisoituvan oppivan organisaation periaatteiden mukaisesti ja toimijalähtöisesti⁸⁹. Kuntien ja seutujen erilaisuus (esim. kuntakoon, vasujen valmistelutilanteen, hallinnollisen organisoitumisen, varhaiskasvatuspalvelujen rakenteiden, väestöennusteiden jne.) suhteen takasi sen, että konsulttien rooli muodostui haasteelliseksi. Konsultin tuli tukea kunta/seudullisia varhaiskasvatussuunnitelmatyön prosesseja, jolloin konsulteilta vaadittiin paitsi varhaiskasvatuspalvelujen myös kehittämistyön ja ryhmäprosessien asiantuntemusta⁹⁰ sekä kykyä ymmärtää toimintakontekstien erilaisuudesta kumpuavia kehityskulkuja. Hankkeen alkaessa elokuussa 2004 oli esimerkiksi vielä käymättä seuraavat kunnallisvaalit eikä vielä tiedetty tulevien lautakuntien kokoonpanoa. Tämä vaikutti alussa kuntien suunnitteluryhmien muotoutumiseen päättäjien osalta. Lisäksi suurimmissa kunnissa jouduttiin aluksi ratkaisemaan edustuksellisuuden toteuttaminen. Myös LaatuVa -projektin aikana tapahtunut yhden kunnan varhaiskasvatuksen hallinnonalavaihdos koulutoimen yhteyteen laajensi konsultaatiokeskustelujen sisältöä ja edellytti siirtymävaiheen sekä uuden hallintosektorin vaatimusten huomioon ottamista.

Kykyä reflektiiviseen toimintaan edellytettiin myös hankkeen toimijoilta. Valtakunnallisesti varhaiskasvatuksen sisällöllistä toteuttamista ohjaava Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet –asiakirja määrittelee kunnan varhaiskasvatuksen kehittämisen jatkuvaksi prosessiksi, joka edellyttää toimijoiltaan menetelmätaitojen lisäksi reflektiivisiä taitoja tiedostaa, tarkastella ja ym-

⁸⁸ Kts. Hankkeen prosessin kuvaus.

⁸⁹ Alasoini, 1999.

⁹⁰ Hiitola-Moilanen ym., 2005.

märtää työn tekemisen tapoja ja taustaoletuksia⁹¹. Varsinaisesti varhaiskasvatuksen laatu toteutuu ja saa merkityksensä arjen käytännöissä. Toisaalta jokainen varhaiskasvatuksen toimija käsitteellistää varhaiskasvatusta ja sen laatua omien arvojen ja käsitteidensä kautta. Juuri siksi kehittämistyössä on tärkeää pyrkiä avoimeen ja tasa-arvoiseen dialogiin.⁹² Tällaisten dialogisten vertaisfoorumien luomiseen konsultit pyrkivät niin seudullisen konsultaation kuin kuntakohtaisten koulutuspäivien kohdalla. Parhaimmillaan toimijoiden sitoutumisen ja kehittämishalukkuuden laatua kuvaa yhden kuntakohtaisen tutkimushankkeen alkaminen.

Kuntakohtaisten koulutuspäivien sisältöjä ohjasi Laatuva-hankkeen hankesuunnitelman lisäksi kuntien omakohtaiset tarpeet, kiinnostuksen kohteet ja organisoitumismahdollisuudet. Tästä johtuen koulutustilaisuudet ovat olleet konsulttien mukaan haastavia, ja ne erosivat paikkakuntakohtaisesti toisistaan. Koulutusten tarkoituksena on ollut mahdollisimman laaja varhaiskasvatustiedon levittäminen ja jakaminen paikallistasolla. Kuntakohtaisten koulutuspäivien tarkoituksena oli herättää työntekijät pohtimaan varhaiskasvatusasioita eri vasu-toimijoiden näkökulmista ja siten näyttää vasun merkitys ja rooli varhaiskasvatuksen eri tasoilla ja eri toimijoiden kannalta. Samalla on rakennettu yhteistä näkemystä ja linjaa varhaiskasvatuksesta. Konsulttien tietotaidon lisäksi on tietoisesti hyödynnetty ja tuotu esiin paikallista osaamista. Periaatteena onkin ollut käyttää kuulijoita osallistavia työmuotoja koulutuspäivien yhteydessä. Ne, ja koulutuspäivät kokonaisuudessaan, ovat antaneet eväitä paikallisesti jatkuville varhaiskasvatuskeskusteluille ja arjen kasvatustyön muutoksille.

Kuntakohtaisiin koulutuksiin on osallistunut henkilöstöä eri varhaiskasvatuspalveluista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa korostuvaa vanhempien osallisuutta on mahdollistettu siten, että vanhemmat ovat olleet lämpimästi tervetulleita koulutustilaisuuksiin ja konkreettiseen vasutyöhön. Myös kuntien päättäjiä on osallistunut kuntakohtaisiin koulutuspäiviin. Suurimmat osallistujamäärät ovatkin olleet lähellä 200 henkilöä. Osallistujatahojen moninaisuus on lisännyt konsulttien haastetta, mutta samalla se on tehnyt työstä erittäin mielenkiintoisen ja tuonut uudenlaista näkökulmaa kouluttajan työhön.

Konsulttina toimiminen Laatuva-hankeessa on tarjonnut ikkunan asukasluviltaan erilaisten kuntien päivähoitoon sekä näiden kuntien kesken tapahtuvaan päivähoiton yhteistyöhön. Seuraavassa on kuvattu esimerkkinä Siikalatvan seudun vasutyön prosessia.

Siikalatvan seutukunnan kuntien koko vaihtelee alle 1500:sta noin 7600 asukkaaseen. Päivähoitoa seutukunnan alueella toteutetaan kaikissa tavallisimmissa päivähoitomuodoissa; perhepäivähoitona, hoitajan tai lapsen kodissa tapahtuvana, ryhmäperhepäivähoitona ja päiväkotitoimintana. Jokaisessa kunnassa toimii päivähoiton ohjaaja, joka vastaa päivähoiton toteuttamisesta kunnassaan ja - kuten kyseisen alueen konsultin roolissa sai nähdä - tuntee työkenttensä ja sen työntekijät todella hyvin.

Ohjaajien kesken seutukunnassa oli jo vakiintunut yhteistyörengas sekä yhteistyötä toteuttava toimintatapa. Tämän jo olemassa olevan toimintatavan pohjalta ja kokeneiden ohjaajien turvin hankkeessa pystyttiin kehittämään ja toteuttamaan ylikunnallinen vasu-yhteistyöprosessi, johon jokainen päivähoiton työntekijä jokaisesta kunnasta pääsi osallistumaan. Työn tuloksena jokainen pienryhmä tuotti oman teemansa pohjalta oman osuutensa yhteisen vasu-prosessin materiaalipankkiin.

Tätä pankkia on hyödynnetty ensin (Siikalatvan) seutukunnan yhteiseen vasuun, jossa määritellään seutukunnan kuntien kesken yhteisiä varhaiskasvatuksen arvoja, linjauksia ja toimintatapoja samalla etsien ja kehittäen sitä synergiaetua, jota kunnat voivat toisilleen tarjota. Jatkossa pankkia hyödynnetään kunta- ja yksikkö-vasujen laatimissa.

Monien konsultaatiokeskustelujen myötä selkeytyi, että jokaisella kunnalla on kuitenkin myös omat erityispiirteensä varhaiskasvatuksen ja päivähoiton pedagogisessa toteuttamisessa ja että jokainen kunta haluaa tuottaa myös oman kuntakohtaisen vasunsa. Kuntavasuuun halutaan pienten lasten kasvun ja opetuksen kannalta näkyviksi ja

⁹¹ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2005.

⁹² ks. myös Parrila, 2004.

koettaviksi niin kotikunnan oma historia ja perinne, sen ominaispiirteet, sen tarjoama paikallinen identiteetti kasvun perustana kuin myös jokaisen lapsen yksilölliset kasvun ja kehityksen mahdollisuudet.

Lapsen hyvinvoinnin edistäminen oli yhteinen lähtökohtamme ja samalla tavoitteemme niin konsultaatio- kuin koulutustilaisuuksissa, joiden tehtävänä oli tukea kuntien Vasu-työskentelyä. Tehtävän monimuotoisuudesta ja haasteellisuudesta johtuen konsultin rooli oli olla sekä varhaiskasvatuksen asiantuntija että erilaisten ihmisten mielen ”tulkki”. Erilaisten ihmisten kohtaamistilaisuuksista oli siten luotava ilmapiiriltään turvallinen, avoin ja uskalias vuorovaikutustilanne. Aivan samoin kuin työskentely lasten parissa edellyttää. Tällaisessa ilmapiirissä toteutuva tiedon- ja kokemusten siirto herkisti osallistujia muun muassa itsereflektioon ja itsensä ammatilliseen kehittämiseen. Tällaista positiivista muutosmieltä saimme yhdessä aikaiseksi Vasu-prosessissa, jossa välillä oli pysähdyksen ja väsymyksen merkkejä, mutta josta voimaannuimme ”lapsen tähden” uuteen nousuun!

Asiantuntijuutta voidaankin tarkastella yhteisöllisenä ja jatkuvana prosessina, jossa yhdessä työskennellen syntyy kollektiivista asiantuntijuutta⁹³. Yhteisöllisen oppimisen reunaehtona pidetään yleensä sitä, että työntekijät voivat vaikuttaa omaan työhönsä, mm. tuoda esiin uusia ideoita ja luoda organisaatiokulttuuria, joka vahvistaa kykyä jatkuvaan arviointiin ja oppimiseen.⁹⁴ Varhaiskasvatussuunnitelmatyökään ei siten voi olla kontekstistaan vapaata vaan parhaita menetelmiä ovat ne, jotka parhaiten sopivat olemassa olevaan sosiaaliseen kontekstiin⁹⁵. Seudullisissa konsultaatioissa nämä kontekstikysymykset tulivat hyvin esille. Kuitenkin konsultaatiotilanteet samalla olivat myös vaihdon areenoita, joissa saatiin ja annettiin ideoita eri ryhmien aktiivisuuden muotoja ja kielen sekä käsitteiden yhdenmukaista määrittelyä) ja menetelmiä (esim. kyselyjen toteuttamistapoja, toisten sovellettaviksi omissa kunnissaan. Kuntakohtaisissa koulutuspäivissä konsultin tehtävänä oli myös organisaatioissa olevan ja muutosprosessissa kehittyvän hiljaisen tiedon tunnistaminen ja näkyväksi tekemisessä auttaminen⁹⁶.

Tärkeänä tukirakenteena itsellemme me konsultit olemme kokeneet oman konsultti-verkostomme, joka on kokoontunut säännöllisesti koko hankkeen ajan. Verkoston avulla olemme saaneet toisiltamme vertaistukea konsultaatiotehtävissä. Ryhmäkohtaisia kuulumisia kertoessamme olemme pystyneet jakamaan kokemuksia ja tukemaan toistemme työtä omilla alueillamme. Antoisaa on ollut yhteinen pohtiminen kuntien Vasu-prosessien tukemiseksi. Koulutusten suunnittelussa tärkeä linkki on ollut osallistujakuntien tarpeet ja terveiset konsulttienkin välittämistä. Verkostopalaverissa olemme kommentoineet tulevaa seminaaria ja välitehtävää sekä työstäneet kuntakohtaisten koulutusten sisältöjä. Vaikka Posken projektisuunnittelija on vastannut verkostotapaamisten organisoinnista, on konsulttien yhteinen keskustelu mahdollistanut konsultti-verkoston idean toteutumisen. Verkoston toiminta on koettu tärkeäksi sekä konsulttien puolesta että yhtenä LaatuVa-hankkeen tukimuotona.

Vasutyöskentely ja syntyvä vasu-asiakirja toivat näkyväksi myös asiakirjan tarpeellisuuden varhaiskasvatuksen merkityksen ja yhteiskunnallisen paikan määrittelyssä. Laajimmillaan kunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnan tavoitteena oli ulottaa suunnittelutyö niin laajaksi, että sen yhteydessä saavutettava vuoropuhelu ja yhtenäisyys kattaa myös paikallisen koulutoimen opetussuunnitelman. Alle kouluikäisten lasten kasvatuksen toteuttaminen ja lapsen oikeus varhaiskasvatukseen osana elinikäistä kasvua ja oppimista ovat koko yhteiskunnassamme vielä alkutaipaleellaan. Varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamisessa tulee vastata tähän haasteeseen niin hallinnollis-taloudellisesti kuin pedagogisesti. Siten koemme myös tästä eteenpäin jatkuvan vasujen työstämisen, kunnissa tapahtuvan varhaiskasvatuskeskustelun ja niissä esille tulevan tiedon huomioidun erittäin merkityksellisenä. Lapsen hyvinvointi on yhteinen asia ja me aikuiset luomme sille edellytykset yhdessä.

⁹³ Koivunen, 2005.

⁹⁴ Vataja & Julkunen, 2004.

⁹⁵ Koivisto, 2004.

⁹⁶ Hiitola-Moilanen ym., 2005.

Useissa tutkimuksissa on todettu lasten hyvinvoinnin yhteys palveluverkoston toimivuuteen ja sen kykyyn tukea niin lasten kehitystä kuin vanhemmuuttakin⁹⁷. Palveluverkoston toimivuus ei kuitenkaan synny eikä kehity itsestään. Vanhan sananlaskun mukaan hyvin suunniteltu on puoliksi tehty. Nykyään voisi kai sanoa, että suunnittelun ja tekemisen on oltava dialogista eikä suunnittelua voi irrottaa toimintakontekstistaan. Tämän raportin ensimmäisessä luvussa Anna-Maija Puroila on laajasti kuvannut tätä suunnittelun moniulotteisuutta ja merkitystä varhaiskasvatuksessa.

Nyt päättynyt LaatuVa -hanke on pyrkinyt kytkemään kansallisen sosiaalialan kehittämishankkeen varhaiskasvatusta koskevat painopistealueet paikalliseen ja seudulliseen lapsipolitiikkaan ja perheiden kanssa tehtävään työhön. Hankekunnissa on työstetty varhaiskasvatussuunnitelmia (vasuja) tarkastellen laaja-alaisesti varhaiskasvatuksen palvelujärjestelmiä ja –prosesseja paikallisista lähtökohdista ja kunnan lapsiperheiden tarpeista käsin. *Valtakunnalliset varhaiskasvatuksen linjaukset*⁹⁸ ja valtakunnalliset *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*⁹⁹ ovat antaneet työlle sisällöllisen pohjan. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen koordinoima LaatuVa -hanke on toiminut kuntien tukirakenteena tässä kehittämistyössä. Elokuussa 2005 valtakunnallisista *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista* ilmestyi jo toinen painos¹⁰⁰. Varhaiskasvatussuunnitelmatyössä onkin kyse sekä valtakunnallisesti että paikallisesti ja yksikkökohtaisesti nimenomaan prosessista, joka sisältää jatkuvan työn kehittämisen ja arvioinnin näkökulman.

Syksyllä 2005 tehdyssä tilannekatsauksessa varhaiskasvatussuunnitelmien laadinnassa oli suuria eroja kuntien välillä. Tuolloin joka neljännessä kunnassa oli laadittu kunnan varhaiskasvatussuunnitelma Stakesin varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta ja kaksi kolmasosaa kunnista oli parhaillaan valmistelemaan sitä. Kunnan varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen, sen prosessointi ja seuranta oli kuntien mainitsema yleisin kehittämisaikaa vievä kehittäminen. Kyselyn perusteella myös lapsen varhaiskasvatussuunnitelmien laadintaan tulee kiinnittää huomiota; vastanneista kunnista viidesosassa ei oltu laadittu varhaiskasvatussuunnitelmaa kenellekään kunnan järjestämässä päivähoitossa olevalle lapselle.¹⁰¹

Nähtäväksi jää, lakisäätöistäkö STM Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita päivähoitolain osittaisuudistuksen yhteydessä. Stakes on joka tapauksessa käynnistänyt Sosiaalialan kansalliseen kehittämishankkeeseen kuuluvan Vasut kuntoon –hankkeen vuosiksi 2006–2007. Sen tavoitteena on, että jokaiseen kuntaan laaditaan Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden suositukseksi kunnan varhaiskasvatussuunnitelma, yksiköiden varhaiskasvatussuunnitelma ja lapsikohtainen varhaiskasvatussuunnitelma. Tähän on pyritty myös LaatuVa-hankkeessa. Lisäksi 3 LaatuVa –hankkeen kuntaa (Oulu, Ruukki ja Taivalkoski) on toiminut valtakunnallisina pilotteina vanhempien osallisuuden vahvistamisessa vuoden verran. Tämä nykyisen Vasut kuntoon –hankkeen alaisuudessa tapahtuva pilotointi jatkuu kuluvan vuoden loppuun.

Valtakunnallisessa kehityksessä olemme täällä pohjoisessa liikkeellä hyvissä ajoin ja aktiivisesti, myös osaamiskeskusten tasolla¹⁰². Eri tasoisen vasutyön limittyminen ja eri toimijoiden (kuntien välinenkin) yhteistyö on tuottamassa paikallisesti omaleimaisia, niin työyhteisöjä kuin varhaiskasvatuspalvelujen asiakkaita palvelevia työkaluja, vasuja. Jokainen hankekunta on lähtenyt mukaan omista lähtökohdistaan, omien kuntalaistensa tarpeita kuunnellen ja paikalliset toimijat (työntekijät, vanhemmat, päättäjät, luottamushenkilöt) suunnitteluryhmäksi ja erilaisiksi sen alaisuudessa toimiviksi työryhmiksi kooten. Paikallista toimintaa ovat koordinoineet kuntien yhteyshenkilöt, jotka suurelta osin ovat olleet kuntien päivähoitosta vastaavia henkilöitä. Hankkeessa on pyritty vanhempien osallisuuden vahvistamiseen. Myös päättäjien sitouttaminen kehittämistyöhön on nähty tärkeäksi. LaatuVa-kuntien vasut ovatkin menneet tai valmistuttuaan menevät lautakuntien käsittelyyn ja vahvistettaviksi.

⁹⁷ ks. esim. Forssen, 2006.

⁹⁸ Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista, 2002.

⁹⁹ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2004.

¹⁰⁰ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2005.

¹⁰¹ Färkkilä ym., 2006.

¹⁰² Alila & Ojala, 2006.

Kuntien hyvinvointipalvelujen kentässä hämmennystä aiheuttaa tällä hetkellä epä-tietoisuus toiminnan organisoimistavoista ja -rakenteista. Tästä epätietoisuudesta kumpuavat kysymykset näyttäytyvät myös varhaiskasvatuksen henkilöstöä koskevassa selvityksessä¹⁰³. Valtakunnallisen kunta- ja palvelurakennemuutoksen (PARAS –hanke) tavoitteena on luoda kuntien vastuulla oleville palveluille riittävän vahva rakenteellinen ja taloudellinen perusta, jotta palvelujen järjestäminen ja tuottaminen on turvattu myös tulevaisuudessa. Taustalla on ajatus, että palvelujen järjestäminen vaatii organisaatio- ja toimintatapamuutoksia, mm. kuntien yhdistymistä. Tätä kirjoitettaessa kesäkuun lopulla puitelaista on juuri päästy sopuun. Vielä ei ole kuitenkaan tietoa siitä, minkälaisia sisältöjä ja toimeenpanoa koskevia ratkaisuja missäkin päin tullaan tekemään. Kunta- ja palvelurakennemuutoshankkeen määräaika on aiemmin jatkettu syyskuun 2006 loppuun saakka.¹⁰⁴

Toukokuussa 2006 käynnistyi myös Sosiaalialan kehittämishankkeen alainen kuntien sosiaalijohdon ja luottamushenkilöiden työkokousprosessi. Kyseinen osahanke pyrkii tarjoamaan kunnille tukea sosiaalihuollon henkilöstöstrategian ja henkilöstön työolojen kehittämisessä kunnallisen ja alueellisen palvelurakenteen ja työtapojen uudistuessa. Parastaikaa ovat valmisteilla myös valtakunnalliset suositukset sosiaalityöntekijöiden, sosionomien (amk) ja lastentarhanopettajien sekä lähihoitajien ja vastaavien toisen asteen koulutuksen saaneiden työntekijöiden tehtävärakenteesta ja mitoituksesta.¹⁰⁵

Sosiaalialan kehittämishankkeen tarkoituksena on ollut ratkaista lähiajan kiireellimmät kehittämistarpeet. Hyvinvointi 2015 -ohjelma keskittyy puolestaan sosiaalialan pitkän aikavälin kehittämiseen. Ohjelman on määrä valmistua syksyn 2006 aikana. Useissa yhteyksissä on esitetty, että meillä on liian paljon liian pieniä kuntia, jotka eivät tulevaisuudessa enää kykene vastaamaan asukkaidensa palveluiden järjestämisestä ja rahoittamisesta¹⁰⁶. Sosiaali- ja terveysministeriön kansliapäällikkö Markku Lehto ottaisi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen lasten päivähoitosta vanhustenhuoltoon saakka pois kunnilta ja siirtäisi järjestämisvastuun koko maan kattaville organisaatioille. Kunnat voisivat halutessaan vastata tuottamisesta joko omana toimintana tai muodostamalla liikelaitoksia ja yhtiöitä¹⁰⁷. Vaikka Lehdon näkemyksiä pitäisikin lähinnä keskustelun vauhdittamisena, jo nyt erilaisia malleja kokeillaan ja esimerkiksi Vantaan kaupunki harkitsee lasten päivähoiton osakeyhtiöittämisestä¹⁰⁸.

Osa LaatuVa –hankkeen 22 kunnasta on hankkeen aikana tehnyt kuntaliitosselvityksiä, jotkut kunnat ovat päättäneet yhdistyä (mm. Oulu ja Ylikiiminki) ja seudullisia yhteistyömuotoja etsitään kaikkialla. Siikalatvan kunnat työstivät hankkeen aikana yhteistä seudullista varhaiskasvatussuunnitelmaa, joka puolestaan antaa pohjan myöhemmin valmistuville kuntakohtaisille vasuille. Raahan seutukunnassa lapsiperheiden yhteisissä palveluissa ollaan jo pitkällä. Osa kunnista on mukana TITUS –hankkeessa, joka toteuttaa kunta- ja palvelurakenteen uudistushanketta Oulun seudun kuntien osalta. TITUS –hankkeessa tähdätään seudulliseen sosiaali- ja terveyspalveluiden tilaaja-tuottajamalliin, jonka tavoitteena esimerkiksi lasten päivähoiton osalta ovat uudet yhtenäiset palvelurakenteet ja –prosessit¹⁰⁹.

Tällä hetkellä ei liene olemassa kuntaa, jossa sen enempää erilaiset suuret rakenteelliset kuin verkostojen omat sisäiset epävarmuustekijät¹¹⁰ voisivat olla heijastumatta myös varhaiskasvatuksen kehittämiseen. LaatuVa –hankkeessa on kuitenkin juuri toimijalähtöisellä otteella haluttu ylittää tämä rakenteellinen epävarmuus. Hanke on pyrkinyt nivomaan yhteen paikallista, tutkimuksellista ja verkostojen kehittämisen osaamista. Paikalliset toimijat ja ammatillinen henkilöstö, Oulun yliopiston Varhaiskasvatuskeskuksen konsultteina ja kouluttajina toimineet asiantuntijat sekä Poske ovat yhdessä muodostaneet osaamisrenkaan, jonka pyöriessä kuntakohtaiset vasut ovat työntyneet. Kehittämisen tueksi on järjestetty kuntakohtaisia koulutuspäiviä, seudullista konsultaatiota ja yhteisiä seminaareja, joissa on kuultu laajasti hyvinvointipalvelujen tutkijoita ja tekijöitä. Nämä yhteiset ”voorumit” ovat olleet yhteisen oppimisen tilaisuuksia ja usein myös aivan konkreettisia työverstaita vasutyön etenemiselle. Hankkeessa on oletettu, että tämänkaltainen toteutustapa tuottaa

¹⁰³ Puroila, 2005.

¹⁰⁴ Asettamismuistio 9.5.2005.

¹⁰⁵ <http://www.sosiaalihanke.fi/Resource.phx/sosiaalihanke/hankkeet/henkilosto/index.htm>

¹⁰⁶ Haatainen, 2005.

¹⁰⁷ Lehto, 2006.

¹⁰⁸ Kuntalehti, 11/2006.

¹⁰⁹ TITUS-hanke, 2006.

¹¹⁰ Kyllönen, 2006.

sosiaalista pääomaa ja synergiaetuja sen toimijoille. Hankkeen tukena oli myös Lapin yliopiston atk-asiantuntijoiden kanssa rakennettu WebCT -verkkoympäristö ja omat www-sivut. Varsinainen kehittämistyö on kuitenkin tehty nimenomaan kunnissa ja kuntien omien suunnitteluryhmien organisoimana.

Hyvinvointipalvelujen kehittämistyötä on kuvattu risteyskohdaksi, jossa yhteiskunnalliset, tieteelliset ja käytännölliset kysymykset kohtaavat¹¹¹. Hankekeskeisen ja osin pirstoutuneen kehittämistoiminnan sijasta on selkeää tarvetta pysyviin ja kestäviin uusiin palvelurakenteisiin¹¹². Kuitenkin, olivat rakenteet tulevaisuudessa mitkä tahansa, ensiarvoisen tärkeää on jokaisessa kunnassa käynnistynyt keskustelu ja työ lasten hyvinvoinnin turvaamiseksi. Voidaan ajatella niinkin päin, että juuri dialogilla ja yhteisellä työllä meidän on mahdollista luoda myös toimivia, kenties aivan uudenlaisia, rakenteita. Näin pohjustetaan jatkossa laadukkaat varhaiskasvatuspalvelut. Alueellisten ja hallinnollisten rakenteiden muutospyörityksessä on tärkeää huolehtia palvelujen sisällöllisestä kehittämisestä¹¹³.

Hyvinvointi 2015 –ohjelman valmistelun yhteydessä ministeri Tuula Haatainen on muistuttanut kasvatuksen ja koulutuksen merkityksestä lasten ja perheiden tukemisessa ja painottanut päivähoiton merkitystä osana laadukasta varhaiskasvatusta¹¹⁴. LaatuVa-hankkeen päättyessä monista mukana olleista kunnista esitettiin toiveita jatkaa hyväksi havaittua yhteistä kehittämistä. Luonteva jatko ja yhteinen haaste voisi löytyä valmistuvien vasujen vaikuttavuuden arvioinnista. Varhaiskasvatuksen osalta syksyllä 2006 käynnistyvällä varhaiskasvatuksen kehittämissyksiköllä tulee olemaan keskeinen merkitys kehittämistyön tukirakenteena Pohjois-Suomessa.

Varhaiskasvatuspalveluissa valtakunnalliset, kunta-, yksikkö- ja lapsikohtaiset suunnitelmat, niiden jatkuva arviointi ja hyvät käytännöt ovat tulevaisuudessa yhä enemmän palvelujen ohjauksen välineitä. LaatuVa –hankkeen aikana on ollut hienoa huomata miten paljon kunnissa on monista yhtäaikaista muutosvaateista huolimatta haluttu panostaa varhaiskasvatuspalvelujen kehittämiseen. Tämän työn tuotoksena valmistuvat LaatuVa –kuntien vasut. Hankkeen tulosodotukset kohdistuvat vasuasiakirjoja laajemmalle. On hyvä paikantaa lapsiperheiden palvelut kuntien hyvinvointistrategioissa ja käytännöissä sekä nostaa tarjolla olevat vaihtoehdot kehittämisen haasteineen yhteiseen keskusteluun. Perheiden kannalta tärkeintä on laadukkaiden varhaiskasvatuspalvelujen muodossa tuleva hyöty ja osallisuuden mahdollisuus tässä kehittämistyössä. Valmistuvien vasujen kanssa yhtä tärkeää on siis itse prosessi. Lasten hyvinvointi on yhteinen intressi. Prosessin tulee jatkua vaikka hankkeet päättyvät.

¹¹¹ Kananaja, 2006.

¹¹² Pohjois-Suomen sosiaalialan toimintaohjelma, 2006.

¹¹³ Pohjois-Suomen sosiaalialan toimintaohjelma, 2006.

¹¹⁴ Haatainen, 2005.

LÄHTEET

Kirjalliset lähteet:

Alasoini, Tuomo. 2006. Ohjelmallinen kehittäminen tietoyhteiskunnassa. Teoksessa Seppänen-Järvelä, Riitta & Karjalainen, Vappu (toim.). Kehittämistyön risteyskiä. Stakes. Gummerus Kirjapaino Oy. Vaajakoski.

Alasoini, Tuomo. 1999. Oppivat organisaatiot, oppiva yhteiskunta – Kansallinen työelämän kehittämissuunnitelma uutena työpoliittisena strategiana. Teoksessa Alasoini, Tuomo & Halme, Petteri. 1999. Oppivat organisaatiot, oppiva yhteiskunta. Työministeriö. Raportteja 7. s. 1-14.

Alasoini, Tuomo & Lifländer, Tiina & Rouhiainen, Nappu & Salmenperä, Matti. 2000. Innovaatioiden lähteillä. Miksi ja miten suomalaista työelämää kannattaa kehittää? Edita Prima Oy.

Alila, Kirsi & Ojala, Sanna. 2006. Varhaiskasvatustoiminta sosiaalialan osaamiskeskustoiminnassa. ”Sosiaalialaan kiinteästi kuuluva varhaiskasvatustieteellinen osaamiskeskustoiminnassa mukana”. SOCCAn ja Heikki Waris –instituutin julkaisusarja 5/2006.

Alvestad, M. 2004. Preschool teachers’ understanding of some aspects of educational planning and practice related to the National Curricula. *International Journal of Early Years Education*. Vol. 12. No. 2, 83-96.

Antikainen-Juntunen, Eija. 2006. Empowerment-arviointi ja sosiaalityön käytäntötutkimus. *FinSoc. Sosiaalialan menetelmien arviointi 1/2006*.

Arnkil, Robert. 2006. Hyvien käytäntöjen levittäminen EU-strategiana. Teoksessa Seppänen-Järvelä, Riitta & Karjalainen, Vappu. (toim.) *Kehittämistyön risteyskiä*. Stakes. Gummerus Kirjapaino Oy, Vaajakoski. s.55-72.

Asettamismuistio 9.5.2005. Kunta- ja palvelurakennemuutos. Sisäasiainministeriö.

Eläköön lapset – Lapsipolitiikan suunta. 2000.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2000. Helsinki: Opetushallitus.

Fetterman, David M. 2001. *Foundations of Empowerment Evaluation*. Thousand Oaks, CA. Sage Publications.

Forssen, Katja. 2006. Lapsiperheiden hyvinvoinnin muutossuunnat 2000-luvun Suomessa. Teoksessa Hokkanen Liisa & Sauvola Maritta (toim.) 2006. *Puhumattomat paikat*. Puheenvuoroja perheestä. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskustoiminnassa julkaisusarja 22. Oulun kaupungin painatuskeskus.

Färkkilä Niilo, Kahiluoto Tarja & Kivistö Merja. 2006. Lasten päivähoidon tilannekatsaus. Syyskuu 2005. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:16.

Haatainen, Tuula. 2005. Hyvinvointivaltion perusarvot. Teoksessa Väärälä, Reijo & Roos, Milla. (toim.) *Hyvinvointi 2015 – Sosiaalialan tulevaisuus -seminaari 10.5.2005*. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2005:16. STM. Helsinki.

Haverinen, Riitta. 2000. Valtaistava evaluaatio ja responsiivinen evaluaatio arvioinnin monipuolis-

tamisen välineenä. Luentotilaisuus Oulussa 7.6.2000.

Heinämäki, Liisa 2006. Varhaisen tuen vahvistaminen varhaiskasvatuksessa. VarTu-hankekuvaus 2004 – 2005. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:26. STM. Helsinki.

Hiitola-Moilanen, Marja. 2005. Perhetyön mahdollisuudet päivähoitossa –kehittämishanke 2002-2004. Teoksessa Hiitola-Moilanen, Marja. (toim.) Kehittämisen polkuja perhetyössä. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja 19. Oulun kaupungin painatuskeskus. Oulu.

Hiitola-Moilanen, Marja. 2004. Perhetyön mahdollisuudet päivähoitossa –kehittämishanke. Teoksessa Puroila, Anna-Maija (toim.) Kehittyvä perhetyö. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja 12. Oulun kaupungin painatuskeskus. Oulu.

Hiitola-Moilanen Marja, Järvi Seija, Kronqvist Eeva-Liisa, Sarvela Hannakaarina, Tiilikka Aila & Vähärautio Aira. 2005. Konsultaatio perhetyön muutosprosessin tukena varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hiitola-Moilanen Marja (toim.) 2005. Kehittämisen polkuja perhetyössä. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja 19. Oulun kaupungin painatuskeskus.

Hilakivi. Pirkko. 2006. Yhteistyöllä hyvinvointia Raahen seutukuntaan. Ehkäisevän sosiaali- ja terveyspolitiikan verkostolehti Nro 1, 2006.

Huttunen, E. & Nivala, V. 1991. Lapsen käyttäytyminen ja kasvuympäristö. Osa IV: Lapsikohtainen suunnittelu päivähoitossa. Yksilöllisten kasvatuskäytäntöjen kehittäminen henkilöstön täydennuskoulutuksen avulla. Selosteita 40. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta.

Hänninen, Kaija. 2006. Työkaluja hankkeen suunnitteluun ja arviointiin. FinSoc. Sosiaalialan menetelmien arviointi 1/2006.

Härkönen, U. 2002. Esiopetus ja esiopetussuunnitelma varhaiskasvatuksen viitekehyksessä. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan selosteita. No. 84.

Iloiset toimintatuokioid. 1975. Helsinki: Sosiaalihalitus.

Jakku-Sihvonen, R. 1999. Malli valtakunnallisten opetussuunnitelmien vertailulle. Muistio. Opetushallitus.

Jurvansuu, Hanna & Stenvall, Jari & Syväjärvi, Antti. 2004. Informaatioteknologia ja työyhteisön toimintatapa terveydenhuollossa. TEL LAPPI –hankkeen arviointi. Tykes. Helsinki.

Kalliola, Satu & Nakari, Risto. 2006. Rajojen ylittäminen sosiaalisena innovaationa kuntien kehittämistoiminnassa. Teoksessa Jokivuori, Pertti & Latva-Karjanmaa, Raija & Ropo, Arja. (toim.) Työelämän taitekohtia. Työpoliittinen tutkimus 209. Työministeriö. Helsinki.

Kananoja, Aulikki. 2006. Prologi. Teoksessa Seppänen-Järvelä, Riitta & Karjalainen, Vappu (toim.). Kehittämistyön risteyksiä. Stakes. Gummerus Kirjapaino Oy. Vaajakoski.

Karila, K. 2001. Moniammatillisuus ja päiväkotitoiminnan suunnittelun perusteita. Teoksessa Helenius, A., Karila, K., Munter, H., Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen, H. (toim.) Pienet päivähoitossa. Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita. Helsinki: WSOY, 271-287.

Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Stakes. Oppaita 63. Gummerus Kirjapaino Oy. Vaajakoski.

Kinnunen, Petri & Vuorijärvi, Petri. 2005. Lasten hyvinvointipalvelujen kehittäminen keskiössä – Harava -projektin prosessi-arvioinnin keskeiset tulokset. Teoksessa Anttila Markus, Rousu Sirkka, Kinnunen Petri & Vuorijärvi Petri. 2005. Onko meillä mahdollisuutta kehittää toisin? Kokemuksia

ja arviointia kehittämistyön poluilta. Tapaus Harava 2000-2004. Suomen Kuntaliitto ja Lastensuojelun Keskusliitto. Savion kirjapaino Oy. Kerava.

Kinos, J. 2001. Lapsilähtöinen varhaiskasvatus. Teoksessa Hujala, E. (toim.) Puheenvuoroja lapsista ja varhaiskasvatuksesta. Oulu: Varhaiskasvatus 90 Oy, 1-57.

Koivisto, Juha. 2004. Millaisin ehdoin sosiaalialan työ- ja interventiomenetelmät ovat siirrettävissä? FinSoc News. Uutiskirje sosiaalihuollonmenetelmien arvioinnista 2/2004.

Koivunen, Niina. 2005. Miten kollektiivinen asiantuntijuus organisoituu? Hallinnon Tutkimus. Volume 24, Number 3, 2005. s. 32-45.

Konttinen, Mauno & Staff, Mikko. (toim.) 2001. Projektitoiminta Stakesissa. Projektin perustamisen ja hallinnan opas. Gummerus Kirjapaino.

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet. 2004. Helsinki: Opetushallitus.

Korhonen, M. 1989. Käytäntöshokki. Tutkimus päiväkodin toimintatavan muutoksesta. Tampere: Vastapaino.

Kuntalehti 11/2006. Vantaa harkitsee päivähoiton yhtiöittämistä.

Kyllönen, Jaana. 2006. Yhteyksistä yhteistyöhön – yhteistyöllä tavoitteisiin. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja 21. Oulun kaupungin painatuskeskus.

Laatua varhaiskasvatukseen – varhaiskasvatussuunnitelma eläväksi. Koulutus- ja kehittämishanke 20 Oulun läänin kunnassa 2004-2006. Hankesuunnitelma 15.12.2003

Laatua varhaiskasvatukseen – varhaiskasvatussuunnitelma eläväksi. Koulutus- ja kehittämishanke 22 Oulun läänin kunnassa 2004-2006. Tarkennettu hankesuunnitelma 17.5.2004.

Lahikainen, A-R. & Rusanen, E. 1991. Uuteen päivähoitoon? Tutkimus päiväkodin sosiaalisen organisaation muuttamisesta, vastarinnasta ja kehittämisestä. Helsinki: Gaudeamus.

Leavers, Ferre. 2005. The Curriculum as Means to Raise the Quality of Early Childhood Education. Implication for Policy. European Early Childhood Education Research Journal. Vol. 13, No. 1, 17-29.

Lehto, Markku. 2006. Pelastusrenkaan paikkaus. Kunnallisan alan kehittämissäätö. Polemia –sarja Nro 62.

Linnamaa, Reija & Sotarauta, Markku. 2000. Verkostojen utopia ja arki. Tutkimus Etelä-Pohjanmaan kehittäjäverkostosta. Tampereen yliopisto. Alueellisen kehittämisen tutkimusyksikkö. Sente-julkaisuja 7/2000.

LTOL. 2004. Päiväkodin johtaja on minitaituri. Kurkistus päiväkodin johtajan työn arkeen. Helsinki: Lastentarhanopettajaliitto.

May, H. & Carr, M. (1997) Making Difference for the Under Fives? The Implementation of Te Whāriki, the National Early Childhood Curriculum. International Journal of Early Years Education. Vol. 5, No. 3, 225-236.

May, H. & Podmore, V. (2000) 'Teaching Stories': An Approach to Self Evaluation of Early Childhood Programmes. European Early Childhood Research Journal. Vol. 8, No. 1, 61-74.

Muuri, Anu. 2006. Sosiaalipalvelut vuonna 2004 – väestön mielipiteitä ja asiakkaiden palveluko-

kemuksia. Teoksessa Kautto, Mikko (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2006. Stakes. s.204-235.

Niiranen, P. & Kinos, J. 2001. Suomalaisen lastentarha- ja päiväkotipedagogiikan jäljillä. Teoksessa Karila, K., Kinos, J. & Virtanen, J. (toim.) Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Juva: PS-kustannus, 58-85.

Pakkala, Pirkko. 2006. Valmiina tuleviin haasteisiin. Vammaispalveluiden palvelurakenteen kehittäminen Varsinais-Suomessa –hanke 2004-2006. Loppuraportti. Oy Vasso Ab. Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Julkaisuja 1/2006.

Parrila-Haapakoski, S. 1995. Varhaiskasvatuksen suunnittelu. Pro gradu –tutkielma. Oulun yliopisto. Käyttäytymistieteiden laitos.

Parrila, Sanna 2004. Laatu päivähoitoa koskevassa varhaiskasvatustutkimuksessa. Teoksessa Ruokolainen, Risto & Alila, Kirsi (toim.) Varhaiskasvatuksen laatu on osaamista ja vuorovaikutusta. Varhaiskasvatuksen laadunhallinnan ja ohjauksen kehittämishankkeen julkaisu. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2004:6.

Patton Michael Quinn.1997. Utilisation-focused evaluation: the new century text. 3rd Ed. Sage Publications, California.

Pohjois-Suomen sosiaalialan toimintaohjelma 2006. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. Oulun kaupungin painatuskeskus. Oulu.

Puroila, Anna-Maija. 2005. Kehittämisen polku eilisestä huomiseen – arvioinnin tuloksia. Teoksessa Hiitola-Moilanen, Marja. (toim.) Kehittämisen polkuja perhetyössä. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja 19. Oulun kaupungin painatuskeskus. Oulu.

Puroila, Anna-Maija. 2003. Varhaiskasvatuksen tila ja tulevaisuus Pohjois-Suomessa / POSKEN varhaiskasvatuksen kehittämissuunnitelma 2004-2007. Teoksessa Puroila, Anna-Maija & Niskala, Asta. 2003. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen varhaiskasvatuksen ja sosiaalityön kehittämisen linjaukset. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja 10. Oulun kaupungin painatuskeskus. Oulu.

Puroila, A-M. 2002. Kohtaamisia päiväkotiarjessa. Kehysanalyttinen näkökulma varhaiskasvatustyöhön. Acta Universitatis Ouluensis. E 51. Oulu: Oulun yliopisto.

Rautio, P. 2005. Lapsidiskurssit varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Julkaisuja 18. Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus.

Rissanen, Pekka & Partanen, Leila & Pitkänen, Sari & Teppo, Teresa & Salmela, Tuula. 2004. Sil- lanrakentajat. Nuorisotyöttömyyteen ja maahanmuuttajien kotoutumiseen kohdistuneiden projektien arviointi suurilla kaupunkiseuduilla. Helsingin kaupungin tietokeskus. Helsinki.

Robson, Colin. 2001. Käytännön arvioinnin perusteet. Opas evaluaation tekijöille ja tilaajille. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Tammer-Paino Oy. Tampere.

Rossi, Peter H. & Freeman, Howard E. & Lipsey, Mark W. 1999. Evaluation. A Systematic Approach. 6th edition. Sage Publications, Inc.

Rusanen, E. 1990a. Muutoksen arki päivähoitossa. Voisiko jotain olla toisin lasten päivähoitossa? –projektin loppuraportti. Osa II. Helsinki: Sosiaalihalitus.

Rusanen, E. 1990b. Muutoksen hallinnan strategiat päivähoitossa. Voisiko jotain olla toisin lasten päivähoitossa? –projektin loppuraportti. Osa I. Helsinki: Sosiaalihalitus.

- Seppänen-Järvelä, Riitta. 2006. Suunnittelurationalismista hyviin käytäntöihin – kehittämisen menetelmien ja ajattelutapojen muodonmuutos. Teoksessa Seppänen-Järvelä, Riitta & Karjalainen, Vappu (toim.). Kehittämistyön risteyskiä. Stakes. Gummerus Kirjapaino Oy. Vaajakoski.
- Seppänen-Järvelä, Riitta. 1999a. Kehittämistyö ja arviointi. Teoksessa Eräsaari, Risto & Lindqvist, Tuija & Mäntysaari, Mikko & Rajavaara, Marketta. (toim.) Arviointi ja asiantuntijuus. Gaudeamus. Tammer-Paino Py. Tampere
- Seppänen-Järvelä, Riitta. 1999b. Luottamus prosessiin. Kehittämistyön luonne sosiaali- ja terveysalalla. Stakes. Tutkimuksia 104. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä.
- Siisiäinen, Martti. 2002. Kolmas sektori ja yhdistykset. Teoksessa Siisiäinen, Martti (toim.) Yhdistykset kolmannen sektorin toimijoina. Tutkimus jyvaskyläläisistä yhdistyksistä. Sosiaali- ja terveys-turvan keskusliitto. Hakapaino Oy.
- Siisiäinen Martti 1996. Mihin yhdistyksiä tarvitaan? Teoksessa Riikonen & Siisiäinen (toim.) Yhdistys 2000. Opintotoiminnan Keskusliitto OK ry, s. 13-34.
- Soler, J. & Miller, L. 2003. The Struggle for Early Childhood Curricula: a comparison of the English Foundation Stage Curriculum, *Te Whāriki* and Reggio Emilia. International Journal of Early Years Education. Vol. 11. No. 1. 57-67.
- Sosiaalialan kehittämishanke. 2005. Katsaus hankkeen toimeenpanon etenemiseen. Sosiaali- ja terveysministeriön monisteita 2005:6. STM.
- STM 1999. TATO. Sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelma vuosille 2000-2003.
- Takala, Pentti. 2005. Johdanto. Teoksessa Takala, Pentti (toim.) Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin? Edita Prima Oy. Helsinki.
- Tinworth, S. 1997. Whose good idea was? Child initiated curricula. Australian Journal of Early Childhood 22(3): 24-29.
- Vakimo, T. 1995. Esiopetussuunnitelma – Oppimisenäkemyksestä arkityöhön: valtakunnallisten ja paikallisten esiopetussuunnitelmien katsaus. Aiheita 19. Helsinki: Stakes.
- Valovirta, Ville & Hjelt, Mari. 2005. Onnistumista punniten, tulevaa luodaten. Arviointi ja ennakointi strategisen päätöksenteon tukena innovaatio- ja teknologiapolitiikan esimerkkien valossa. Hallinnon Tutkimus. Volume 24, Number 3. Ankkurikustannus Oy.
- Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2002:9. Helsinki.
- Varhaiskasvatus Suomessa. 2001. OECD:n arviointiin valmistettu taustaraportti. Helsinki: Stakes.
- Varhaiskasvatus. Tietoa pienten lasten vanhemmille. Stakes 2006.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005. Stakes. Oppaita 56. Toinen tarkistettu painos. Gummerus Kirjapaino Oy. Saarijärvi.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2004. Stakes. Oppaita 56. Gummerus Kirjapaino Oy. Saarijärvi.
- Vataja & Seppänen-Järvelä 2006. Prosessiarviointi – mahdollisuus lujittaa kehittämissuunnitelmaa. Teoksessa Seppänen-Järvelä, Riitta & Karjalainen, Vappu (toim.). Kehittämistyön risteyskiä. Stakes. Gummerus Kirjapaino Oy. Vaajakoski.

Vataja, Katri 2006. Success Case Method – nopea tapa kartoittaa mikä toimii ja miksi. FinSoc. Sosiaalialan menetelmien arviointi 1/2006.

Vataja, Katri & Julkunen, Ilse. 2004. Sosiaalitoimistojen työn organisointi ja työhyvinvointi. Tutkimuskatsaus. Stakes. FinSoc Työpapereita 5/2004. Helsinki 2004.

Vesalainen, Jukka & Strömmer, Riitta. 1999. Yksilön oppimisesta verkoston oppimiseen – Verkotot oppijoina ja oppimisfoorumeina. Teoksessa Alasoini, Tuomo & Halme, Petteri. 1999. Oppivat organisaatiot, oppiva yhteiskunta. Työministeriö. Raportteja 7. s. 1-14.

Virkkunen, Jaakko. 2002. Konseptien kehittäminen osaamisen johtamisen haasteena. Teoksessa Virkkunen, Jaakko (toim.) 2002. Osaamisen johtaminen muutoksessa. Ideoita ja kokemuksia toisen sukupolven knowledge managementin kehittelyyn. Työelämän kehittämisohjelma. Työministeriö. Raportteja 20.

Vierelä, A. 2003. Lapsi- ja nuorisopoliittiset ohjelmat. Teoksessa Kinnunen, P. & Kostamo-Paakko, K. (toim.) Alueelliset hyvinvointistrategiat. Pohjois-Suomen sosiaalialan julkaisusarja 5. Oulu_ Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, 77-105.

Vuorela, Terho. 1990. Toiminnan arvioinnin tutkimusotteiden kehitys. Valtionhallinnon kehittämiskeskus. VAPK-kustannus. Valtionhallinnon kehittämiskeskus. Helsinki.

Yliruka, Laura. 2000. Sosiaalityön itsearviointi ja hiljainen tieto. FinSoc. Sosiaalihuollon menetelmien arviointiprojekti. Työpapereita 2/2000. Stakes.

Internet –lähteet:

<http://varttua.stakes.fi/FI/Ajankohtaista/PHhallinto/kuntavasu/kuntavasu.htm>

http://www.tornio.fi/maa/paivahoito/laadunhallintastrategia2004_2014.pdf

Puroila, Anna-Maija. 2005. Pohjoinen varhaiskasvatus – palvelut, henkilöstö ja osaaminen. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus. <http://www.poske.fi/dokumentit/Raportti.pdf>

Reunamo, J. 2003. Varhaiskasvatussuunnitelmasta muutoksen kohtaamiseen. <http://www.helsinki.fi/~reunamo/article/varhksu5.pdf> Tulostettu 7.6.2006.

Sarvela, H. & Uusimäki, M. 2004. Kokemuksia varhaiskasvatuksen verkkokonsultaation pilotoinnista. <http://www.sosiaalikallega.fi/lapintoimintayksikko/hankkeet/oskeskhankkeet/syke/konsultaatoraportti>

Sosiaalialan kehittämishanke. 2006. Valtakunnalliset osahankkeet. Henkilöstön saanti, osaaminen ja työolot. Kuntien sosiaalijohdon ja luottamushenkilöiden työkokoussarja. Julkaistu 14.6.2006. <http://www.sosiaalihanke.fi/Resource.phx/sosiaalihanke/hankkeet/henkilosto/index.htm>

TITUS-hanke 2006. <http://www.ouka.fi/seutu/titus/index.html>

Vedung, Evert. 2006. Konsten att utvärdera nätverk Stakes. Raportteja 5/2006. Verkkojulkaisu. <http://www.stakes.fi/verkkojulkaisut/raportit/R5-2006-VERKKO.pdf>

KIRJOITTAJAT

Junkkari Paula, opettaja, Oulun yliopisto

Juvonen Riitta, aluepäiväkodinjohtaja, Kiimingin kunta

Järvi Seija, projektisuunnittelija, Poske

Karikoski Hannele, opettaja, Oulun yliopisto

Kiilakoski Sirkka, päivähoiton johtaja, Raahen seutukunnan kehittämiskeskus

Lujala Elise, yliassistentti, Oulun yliopisto

Mustonen Katariina, hankekoordinaattori, Raahen seutukunnan kehittämiskeskus

Puroila Anna-Maija, kehittämisspäällikkö, Poske

Rautio Pirjo, projektisuunnittelija, Poske

Särkimäki Marjo, aluepäiväkodinjohtaja, Kiimingin kunta

Tiilikka Aila, lehtori, Oulun yliopisto

Turula Tuula, päivähoiton johtaja, Ruukki

Väisänen Pirkko, päivähoiton johtaja, Taivalkoski

Liite 1.

Kooste LaatuVa-hankesuunnitelman mukaisesta toiminnasta 1.8.2004 – 31.5.2006 välisenä aikana

	paikka	aika	osallistujien lkm	kesto
yhteiset seminaarit				
- Jakso I	Oulu	13.-14.9.2004	93 (avattu laaj.)	16 t
- Jakso II	Oulu	18.-19.11.2004	37	16 t
- Jakso III	Oulu	14.-15.2.2005	40	16 t
- Jakso IV	Oulu	11.-12.4.2005	40	16 t
- Jakso V	Oulu	26.-27.9.2005	70	16 t
- Jakso VI	Oulu	27.-28.4.2006		
seudullinen konsultaatio				
- Oulun seutu	I ryhmä: Oulu Kempeleessä Oulunsalossa Oulussa	29.10.2004 11.2.2005 13.5.2005 9.9.2005	5 6 6 7	2 t 2,5 t 2,5 t 2,5 t
	II ryhmä: Oulu Oulussa Kiimingissä Haukiputaalla	12.11.2004 1.4.2005 27.5.2005 14.10.2005	4 7 6 7	2 h 2 h 6 h 2 t
- Raahen seutu	- Raahe Ruukki Raahe Raahe Ruukki	26.10.2004 13.1.2005 17.1.2005 22.3.2005 17.11.2005 16.11.2005	- yli 10 5 yli 10 13 4	- - - - - -
- Siikalatvan seutu	Pulkvila Rantsila Pyhäntä Haapavesi	27.10.2004 21.2.2005 23.5.2005 14.9.2005	18 13 14 11	3 t 3 t 5 t 2 t
- Oulun kaari ja Koillismaa	Oulu Oulu Oulu	5.11.2004 1.2.2005 7.11.2005	10 10 10	3 t 3 t 3 t
konsulttien työkokoukset	Oulu, Poske Oulu, Poske Oulu, Poske Oulu, Vaka Oulu, Poske Oulu, Poske Oulu, Poske Oulu, Poske Oulu, Poske Oulu, Poske Oulu, Poske Oulu, Poske Oulu, Poske Oulu, Poske Oulu, Poske	18.8.2004 27.8.2004 27.9.2004 11.10.2004 8.11.2004 11.1.2005 4.4.2005 31.8.2005 15.11.2005 20.2.2006 1.3.2006 29.3.2006 7.6.2006	7 6 6 4 5 6 6 6 6 6 - 5	2 t 2 t 45 min 2 t 2 t 2 t 2 t 2 t 2 t 2 t 2 t 1,5 t 1,5 t

kuntakohtaiset koulutus- päivät				
- Haukipudas		29.1.2005	-	-
		19.11.2005	165	kokopäivä
		4.2.2006	166	6 t
- li		30.11.2004	-	3 t
		25.1.2006	65	3 t
- Kempele		15.1.2005	-	-
		21.1.2006	170	6 t 45min
- Kiiminki		22.1.2005	-	-
		28.1.2006	148	kokopäivä
- Oulu	Oulu	3.3.2005	100	kokopäivä
	Oulu	18.4.2005	100	kokopäivä
- Oulunsalo		22.1.2005	100	7,5 t
		4.3.2006	-	7,5 t
- Pudasjärvi		19.1.2005	-	-
		1.4.2006	35	6 t
- Pyhäjoki ja Ruukki	Pyhäjoki	5.2.2005	75	4 t
	Ruukki	14.1.2006	-	-
- Raahe		29.1.2005	100	4 t
		5.4.2006	-	-
- Siikalatvan seutukunnan	Haapavesi	13.11.2004	124	6 t 15 min
	Haapavesi	17.9.2005	100	6 t
- Taivalkoski		13.11.2004	26	6 t
		18.2.2006	22	6 t
- Tyrnävä		12.2.2005	50	6 t
		18.2.2006	42	6 t
- Utajärvi ja Vaala		19.3.2005	56	6 t
		28.2.2006	45	3 t
- Yli-li		16.10.2004	14	6 t
		18.3.2006	6	6 t
- Ylikiiminki		15.1.2005	62	6 t
		25.2.2006	40	6 t
- Lisäksi kunnissa on ollut suunnitteluryhmän työkokouksia ja lukuisia työryhmäkokouksia koko hankkeen ajan.				
ohjausryhmän kokoukset	Oulu, Poske	12.11.2004	6	2 t
	Oulu, Poske	25.1.2005	5	2 t
	Oulu, Poske	13.9.2005	4	2 t
	Oulu, Poske	12.12.2005	7	2 t
	Oulu, Poske	27.3.2006	7	2 t
	(Oulu; konsultit mukana)	7.6.2006	12	2 t

Liite 2.

Seudullisten arviointifoorumien kommentit

Oulun kaari ja Koillismaa:

a) Kunnan varhaiskasvatuspalvelut	Arviointifoorumin kommentit; mitä itse voimme jatkossa tehdä?	Viesti päättäjille & luottamushenkilöille; mihin ja minkälaista tukea toivomme kuntapäättäjiltä?
<p>Perheiden näkemyksiin ja tarpeisiin vastaaminen</p> <ul style="list-style-type: none">- mihin suuntaan kunnan varhaiskasvatuspalveluja tulisi kehittää?- kehittämisehdotuksiamme:- minkälaista tukea ja osaamisen vahvistamista työntekijöille ja esimiehille tulisi järjestää? <p>yhteisiä seudullisia haasteita ja niiden ratkaisuehdotuksia:</p>	<ul style="list-style-type: none">- lapsiperheiden kotipalvelu- perhetyö- erityisen tuen tarve (elton tarve yhteistyössä neuvolan kanssa)- sivukylille toimintaa- vanhempien vertaisryhmät- kasvatustehtävän tukeminen neuvolassa- lastenhoitoverkosto kotona oleville äideille- leikkikenttien lisääminen ja kunnostaminen- päivähoitopalveluiden monipuolistaminen ja kattavammaksi saaminen koko kunnan alueella.- ilta- ja viikonloppuhoidon lisääntyneeseen tarpeeseen vastaaminen- koulutusta ja työohjausta- suuret ryhmäkoot huolestuttavat- turvallisuus, pysyvät hoitosuhteet- vuorohoidon tarve- osa-aika / kokopv hoidon tarve n. 50/50- lasten vastaanotto-lapsen kotona tapahtuva hoito- rahaa- yhteistyö työvoimatoimiston tai kansalaisopiston kanssa, kursseja perhepäivähoitajille - > pula perhepäivähoidosta- tiedonkulkuun tarvetta- tiedonkulku: portfolio- perhetapahtumia (ei sidottuja päivähoitoon)- infotilaisuuksia- yli kuntarajojen päivähoitopalveluiden ostaminen	<p>määrärahoja riittävästi</p> <p>määrärahoja koulutukseen ja työnohjaukseen</p> <ul style="list-style-type: none">- mahdollisuus palkata tarpeen mukaan työntekijöitä- koulutus lähelle
b) varhaiskasvatussuunnitelmatyön prosessi	Arviointifoorumin kommentit; mitä itse voimme jatkossa tehdä?	Viesti päättäjille & luottamushenkilöille; mihin ja minkälaista tukea toivomme kuntapäättäjiltä?

<p>Miten prosessi on edennyt?</p> <ul style="list-style-type: none"> - miten olemme jalkautaneet prosessin yksiköihin? - mitä tahoja vasutyöhön on kutsuttu? ketä osallistunut? - miten päättäjät & luottamushenkilöt ovat olleet mukana? - miten olemme osallistaneet vanhempia vasutyöhön? - hyviksi havaittuja työmuotoja vasutyössä 	<ul style="list-style-type: none"> - jalkautunut jonkin verran -> jatkossa kiinnitettävä huomiota <i>"Päiväkodit työstävät nyt yksikköta-son Vasua ja lapsikohtaista Vasua aloitetaan pikku hiljaa myös. Uusi päivähoito sopimus on työn alla. Kun kuntakohtainen Vasu kesäkuussa valmistuu niin sitä tullaan päivittämään vuosittain. Yksikkövasua tekevät koko päiväkotien henkilökunta ja perhepäivähoitajat palaverissaan. Päättäjä ja luottamushenkilöitä ei ole mukana. Vanhempien osallisuus on vielä päättämättä. Yhteiset palaverit joissa sovi-taan uudet jatkotehtävät ja tarkiste-taan jo tehdyt."</i> - kutsuttu mukaan srk, nla, järjestöt, sivistyspuoli jne. ei kokouksia -> spostin välityk-sellä - vasuryhmässä sosiaali- ja terveystk:n edustaja - päättäjät osaksi vaikea saada mukaan - osalla vaikea saada vanhempia mu-kaan - Vanhempien osallisuus - (Vasut kun-toon-) hanke tukena - vanhemmat mukana kirjoittamassa kasvatuskumppanuusosiota kunta-vasussa - palaverissa käyty vasukeskustelua - ehdotuksia: videoneuvottelulla 	<p>Kun kunnan Vasu menee perusturvalautakunnalle hyväksyttäväksi niin sieltä löytyisi kiinnostusta tulemaan mukaan vuosittaiseen arvointiin.</p>
<p>Miten arvioimme ja kehitämme?</p> <ul style="list-style-type: none"> - miten jatkossa arvioimme kunnan varhaiskasva-tus-palveluja? - miten sisällytämme arvioinnin ja kehittämi-sen vasuun sen eri tasoilla? - miten todentuvaa vasua arvioidaan jatkossa? (millä menetelmillä? ketkä osallistuvat? kuinka usein? jne.) - mikä merkitys vasupro-cessilla on ollut varhaiskasvatuksen laa-dun kehittämisessä omassa kunnas-sa/yksikössä? 	<ul style="list-style-type: none"> - kehittämisosio "tärkein" osio vasussa -> Arviointi jatkossa on vielä avoinna. Uu-den hoitokauden alussa sovimme jat-kossa, kun loppukevät ja kesä ovat niin työntäyteisiä. Kunnan Vasua tullaan päivittämään vuosittain alku kesästä aina toiminta-vuoden lopulla. Vielä on sopimatta arviointiryhmän ko-koonpano. Vasutyössä olemme saaneet pohtia mm. arvoja, turvallisuus ja leikin merki-tystä. Paljon olemme keskustelleet ns. itsestään selvistä asioista. 	<p>velvoittaa päättäjiä pitkäjänteiseen suunnitteluun</p>

Miten välitämme arviointitiedon työntekijöille ja asiakkaille?

Henkilöstölle järjestetään yhteinen palaveri. Asiakkaille päiväkotien ilmoitustaululle tiedoksi sekä mahdollisesti arviointitieto toimitetaan kirjallisena perhekohtaisesti.

Oulun seutu:

a) Kunnan varhaiskasvatustalpalvelut	Arviointifoorumin kommentit; mitä itse voimme jatkossa tehdä?	Viesti päättäjille & luottamushenkilöille; mihin ja minkälaista tukea toivomme kuntapäättäjiltä?
Perheiden näkemyksiin ja tarpeisiin vastaaminen - mihin suuntaan kunnan varhaiskasvatustalpalveluja tulisi kehittää? - kehittämis ehdotuksiamme: - minkälaista tukea ja osaamisen vahvistamista työntekijöille ja esimiehille tulisi järjestää? yhteisiä seudullisia haasteita ja niiden ratkaisuehdotuksia:	- ennaltaehkäisevän työn painottaminen - kotipalvelua lapsiperheille lyhytaik. - erityistuen saatavuuden parantaminen - riittävä henkilökunta - riittävästi erityistyöntekijöitä - kotipalvelun turvaaminen - vasu: kautta löytyy kehittämispisteet - aktiivinen viestittäminen - palvelun tarjonnan ja kysynnän kohtaaminen - asiakasraadit - tieto perille -> lautakuntaan - henkilökunnan osaamisesta huolehtiminen -> - koulutus (koko henkilöstö), työnohjaus - resursseja erityispäivähoitoon - usean kunnan yhteinen päivähoitohakemus netissä Jupa-hanke, TITUS - asiakasnäkökulma -> lapsen ääni!	kunnissa myös omia kehittämisen painopistealueita kuten esim. Tyrnävä: - monipuolinen palvelujärjestelmä * avoin * erityispäivähoito * yksityistäminen (ph!) Kiiminki: kehittämistarpeen kohteet <ul style="list-style-type: none"> • tilat • määräaikaisten työntekijät • pienryhmä erityislapsille • muuttokunta -> mihin uudet lapset sijoittuvat? • realistinen suunnitelma • yksityistäminen -> kasvatuskäytännöt (rajoja rikkovia, innovatiivisia)
b) varhaiskasvatussuunnitelmatyön prosessi	Arviointifoorumin kommentit; mitä itse voimme jatkossa tehdä?	Viesti päättäjille & luottamushenkilöille; mihin ja minkälaista tukea toivomme kuntapäättäjiltä?
Miten prosessi on edennyt? - miten olemme jalkauttaneet prosessin yksiköihin? - mitä tahoja vasutyöhön on kutsuttu? ketä osallistunut? - miten päättäjät & luottamushenkilöt ovat olleet mukana? - miten olemme osallistaneet vanhempia vasutyöhön? - hyviksi havaittuja työmuotoja vasutyössä	- koulutus - kuntakohtaiset koulutuspäivät, joissa on annettu yksiköille välitehtäviä. Välitehtävät on koottu alueellisissa Vasu-verkostoissa. - vanhemmat, päättäjät, yhteistyökumppanit - vasuvastaavat ja yksiköiden esimiehet - myös yksityinen sektori ollut mukana prosessissa - ei mitenkään - jäsenenä vanhemmat, lautakunnan ja valtuuston jäsen - vasu-vanhempien ryhmä - yksiköiden kautta yksikön omaan vasutyöhön, jonka kautta on vanhempien näkemyksiä otettu myös kaupunki Vasuun - vasun kommentointi (netissä), vasuillat, vasukirjeet, koulutus - alueelliset verkostot	

<p>Miten arvioimme ja kehitämme?</p> <ul style="list-style-type: none"> - miten jatkossa arvioimme kunnan varhaiskasvatuspalveluja? - miten sisällytämme arvioinnin ja kehittämisen vasuun sen eri tasoilla? - miten todentuvaa vasua arvioidaan jatkossa? (millä menetelmillä? ketkä osallistuvat? kuinka usein? jne.) - mikä merkitys vasuprosessilla on ollut varhaiskasvatuksen laadun kehittämisessä omassa kunnassa/yksikössä? 	<ul style="list-style-type: none"> - alueellisten verkostojen toiminta on tarkoitus säilyttää ja kehittää arvioivaan suuntaan <p>kunnan vasu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - toiminnan arviointi vuosittain - 2 v. palautteet - netin hyväksikäyttö <p>yksikkövasu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - palautekeskustelun pohjalta <p>lapsen vasu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - vanhempien kanssa käytävän palautekeskustelun pohjalta - verkostot ja TAK-kysely <p>Yksiköiden laatimat toimintakertomukset ovat vuosittainen arviointi. Toimintakertomuksen yksiköstä laativat johtaja yhdessä henkilöstönsä kanssa.</p> <ul style="list-style-type: none"> - vanhempien osallistaminen <p>Vasuprosessilla on ollut suuri merkitys, koska prosessin kuluessa on keskusteltu yksiköissä arvokeskustelua. Sekä laadittu paperille sanalliseen muotoon yksiköiden arvo-pohjat ja muutoinkin jouduttu miettimään ja pohtimaan perustyötä ja sen tekemistä.</p> <ul style="list-style-type: none"> - vasuprosessilla on ollut suuri merkitys -> ammatillinen keskustelu lisääntynyt hyöty -> laadun tae koulutus, verkostoituminen eri kuntien kesken 	<p>arviointijärjestelmä rakennetaan (TAK) -> tutki, arvioi, kehitä</p> <p>palaute (henkilöstö, vanhemmat, lapset)</p> <p>tiedottaminen</p> <p>puhekulttuurin ymmärtäminen</p>
---	--	--

Miten välitämme arviointitiedon työntekijöille ja asiakkaille?

- vanhempainillat, suunnittelu- ja koulutusillat, loppujuhlat

Raahen seutu:

<p>a) Kunnan varhaiskasvatuspalvelut</p>	<p>Arviointifoorumin kommentit; mitä itse voimme jatkossa tehdä?</p>	<p>Viesti päättäjille & luottamushenkilöille; mihin ja minkälaisista tukea toivomme kuntapäätäjiltä?</p>
<p>Perheiden näkemyksiin ja tarpeisiin vastaaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> - mihin suuntaan kunnan varhaiskasvatuspalveluja tulisi kehittää? - kehittämis ehdotuksiamme: - minkälaisista tukea ja osaamisen vahvistamista työntekijöille ja esimiehille tulisi järjestää? <p>yhteisiä seudullisia haasteita ja niiden ratkaisuehdotuksia:</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ennaltaehkäisyn painottaminen -> huolehditaan riittävästä ammattitaitoisesta henkilöstöresurssoinnista -> "kotipalvelun" / lyhytaikaisen hoidon tarpeeseen vastaaminen - erityispalvelujen saatavuuden parantaminen - satsausta "kotipalvelu"toimintaan, esim. perhepäivähoitaja kotiin lyhytaikaiseen hoitotarpeeseen, järjestöjen toiminta... - seudullinen kelto (4 kunnan yhteinen) - esim. puheterapia / toimintaterapia -> "ohjeet" työntekijöille + vanhemmille arki käyttöön 	<p>RESURSSIT oheiseen toimintaan</p> <p>huom! seutukunnallista yhteistyötä oheisten haasteiden ratkaisemiseksi</p>

Siikalatvan seutu:

<p>a) Kunnan varhaiskasvat- tuspalvelut</p>	<p>Arviointifoorumin kommentit; mitä itse voimme jatkossa tehdä?</p>	<p>Viesti päättäjille & luottamushenkilöille; mihin ja minkälaista tukea toivomme kuntapäättäjiltä?</p>
<p>Perheiden näkemyksiin ja tarpeisiin vastaaminen</p> <ul style="list-style-type: none"> - mihin suuntaan kunnan varhaiskasvatustalvveluja tulisi kehittää? - kehittämisehdotuksiam- me: - minkälaista tukea ja osaamisen vahvistamista työntekijöille ja esimiehille tulisi järjestää? <p>yhteisiä seudullisia haas- teita ja niiden ratkai- suehdotuksia:</p>	<p>- vasu on yksi peruste</p> <p style="text-align: right;">-></p>	<ul style="list-style-type: none"> - kaikkien päivähoitomuotojen säilyttäminen ja kehittäminen - päivähoito tukee myös elinkeino- elämää - vanhempien tarpeisiin vastaaminen - päättäjät jalkautuisivat päivähoidon arkeen - koulutusta koko päivähoidon henkilöstölle + koko seutukunnalle - terapia- ja erityiskasvatustalvveluiden saatavuus kaikissa kunnissa
<p>b) varhaiskasvatustalvvelu- suunnitelmatyön prosessi</p>	<p>Arviointifoorumin kommentit; mitä itse voimme jatkossa tehdä?</p>	<p>Viesti päättäjille & luottamushenkilöille; mihin ja minkälaista tukea toivomme kuntapäättäjiltä?</p>
<p>Miten prosessi on eden- nyt?</p> <ul style="list-style-type: none"> - miten olemme jalkauttaneet prosessin yksiköihin? - mitä tahoja vasutyöhön on kutsuttu? ketä osallistunut? - miten päättäjät & luottamushenkilöt ovat olleet mukana? - miten olemme osallista- neet vanhempia vasu- työhön? - hyväksi havaittuja työmuotoja vasutyössä 	<ul style="list-style-type: none"> - vasuillat, lukukinkerit - kaikki yksiköt ja (lähes) jokainen työntekijä ovat olleet tekemisissä vasun kanssa - suunnitteluryhmässä: neuvola, srk, ltk:n jäsen + puheenjohtaja, MLL, 4H, vanhempia - kart. muut yhdistykset, vapaa-aika tmk - vanh. kyselyt - on tehty erilaisissa ylikunnallisissa ryhmis- sä työtä 	

<p>Miten arvioimme ja kehittämme?</p> <ul style="list-style-type: none"> - miten jatkossa arvioimme kunnan varhaiskasvatuspalveluja? - miten sisällytämme arvioinnin ja kehittämisen vasuun sen eri tasoilla? - miten todentuvaa vasua arvioidaan jatkossa? (millä menetelmillä? ketkä osallistuvat? kuinka usein? jne.) - mikä merkitys vasuprosessilla on ollut varhaiskasvatuksen laadun kehittämisessä omassa kunnassa/yksikössä? 	<ul style="list-style-type: none"> - lasten arvot kyselyyn - kahden vuoden välein arviokierros <ul style="list-style-type: none"> * vanhemmat * työntekijät * päättäjät - syksyllä –06 yksikkökohtaiset vasut vanhemmille arviointiin - ylikunnall. on auttanut, toiminut peilinä omaan toimintaan - samoin koulutukset; tärkeää, että kaikki ovat voineet osallistua - vanhemmat ovat antaneet positiivista palautetta kyselystä ja heränneet keskustelemaan pedagogiikasta ja arvoista! - ja tuottanut henkilöstölle tärkeää palautetta pedagogiseen toimintaan ja lapsen kohtamiseen 	
--	--	--

RAAHEN KAUPUNGIN VARHAISKASVATUSTYÖRYHMÄ

- **Haarala Kati** ELTO, Raahen päivähoido
- **Hassila Lea** päivähoidonohjaaja, Perhepäivähoido
- **Huttula Nina** lastenhoitaja, Kesälän vuororyhmis
- **Kiilakoski Sirkka** vs. päivähoidon johtaja, Raahen kaupunki
- **Kärkkäinen Riitta** lastenhoitaja, Pattasten päiväkoti
- **Maliniemi Pirjo** lastentarhanopettaja / yrittäjä, Montessoripäiväkoti Pikkupietari
- **Mustonen Katariina** VARTU-koordinaattori, Kehittämiskeskus
- **Mäkinen Arja** lastentarhanopettaja, Kummatin päiväkoti
- **Pahkasalo Kati** lapsityönohjaaja, Raahen seurakunta
- **Rinkinen Aino** ryhmiksen vastaava, Tupalan ryhmis
- **Routaniemi Sisko** lastenhoitaja, Ollinsaaren päiväkoti
- **Saarela Eija** lastentarhanopettaja, Saloisten päiväkoti
- **Tapanila Saara** lastenhoitaja, Vihastenkarin päiväkoti
- **Tervonen Kaisu** lastentarhanopettaja, Kirkkokadun lastentalo
- **Tuikkala Anneli** Mannerheimin lastensuojeluliitto
- **Törmälä Päivi** terveydenhoitaja, Antinkankaan neuvola
- **Valkama Anne** lastentarhanopettaja, Satulehdon päiväkoti
- **Väisänen Marketta** lapsityönohjaaja, Raahen seurakunta
- **Ylikulju Hilikka** Rannikon 4H – yhdistys
- **Ylönen Anu** lastentarhanopettaja / yrittäjä, Montessori-päiväkoti Pikkupietari

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN TYÖSTÄMISEN AIKATAULU

SYKSY – 2004:

- Aikataulutus
- Sisällöt

KEVÄT – 2005:

- Sisältöjen työstäminen pienryhmissä
- Alustavan suunnitelman kokoaminen
- 1. Kuntakohtainen koulutuspäivä tammikuussa

SYKSY – 2005:

- Suunnitelma nettiin kommentoitavaksi
- Raahen varhaiskasvatussuunnitelman lopullinen kokoaminen

KEVÄT – 2006:

- 2. Kuntakohtainen koulutuspäivä tammikuussa
- Raahen VASU perusturvalautakunnan hyväksyttäväksi helmikuussa - 2006
- Yksikkökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien tekeminen

**HUOM ! VIIMEISTÄÄN TÄHÄN VANHEMMAT
MUKAAN !**

SYKSY – 2006:

- Yksikkökohtaiset suunnitelmat valmiit
- Lapsikohtaisten suunnitelmien tekeminen yhdessä vanhempien kanssa

HUOM !

**KAIKISSA VAIHEISSA SUNNITELMATYÖSTÄ TIEDOTETTAVA NIIN,
ETTÄ SEKÄ VANHEMMAT, PÄÄTTÄJÄT YM. VOIVAT OTTAA KANTAA
SUUNNITELMATYÖHÖN.**

LaatuVa - KOULUTUKSET

- JAKSO I:** - **Laatua varhaiskasvatukseen / Varhaiskasvatussuunnitelma eläväksi** - seminaari Oulussa 13 – 14.9.2004.
Raahesta oli 5 osallistujaa.
- **Orientoituminen varhaiskasvatuksen suunnitteluun** – 1. kuntakohtainen koulutus Raahessa. 29.1.2005 **Kaikille avoin tilaisuus**
- JAKSO II:** - **Varhaiskasvatus osana lasten ja lapsiperheiden tuki- ja palvelujärjestelmää** – seminaari Oulussa 18.11 – 19.11.2004 Oulussa.
- JAKSO III:** - **Lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen** – seminaari Oulussa 14.2 –15.2.2005
- JAKSO IV:** - **Vanhempien osallisuus** – seminaari Oulussa 11.4 – 12.4.2005.
- JAKSO V:** - **Erityinen tuki varhaiskasvatuksessa** – seminaari Oulussa 26.9 – 27.9.2005.
- JAKSO VI:** - **Yksikkökohtaiset ja lapsikohtaiset suunnitelmat** – seminaari Oulussa (ajankohta vielä avoin)
- **2. Kuntakohtainen kaikille avoin koulutus Raahessa 28.1.2006.**
- JAKSO VII:** - **Suunnitelmat eläväksi – Suunnitelmasta käytäntöjen kehittämiseen** – seminaari Oulussa (ajankohta vielä avoin)

Koulutustilaisuuksiin Oulussa voi osallistua 2 – 5 henkilöä Raahesta.

Kuntakoulutukset ovat avoimia tilaisuuksia kaikille varhaiskasvatuksesta kiinnostuneille ja sen parissa työskenteleville. Erityisesti toivotaan vanhempien ja päättäjien osallistumista

ARVOKYSELY

Varhaiskasvatuksen laatua ovat yhteiset arvot, päämäärät, tavoitteet ja kasvatustilafilosofia. Toimintaa ohjaava varhaiskasvatussuunnitelma rakennetaan yhteistyössä vanhempien, päivähoiton ja seurakunnan henkilöstön, päättäjien ym. yhteistyökumppaneiden kanssa. Tämän vuoksi haluamme selvittää, mikä on se arvopohja, jolle Raahen kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma rakennetaan.

Merkitse alla olevaan taulukkoon mielestäsi 5 tärkeintä varhaiskasvatus -toimintaa ohjaavaa arvoa ja päämäärää siten, että tärkeimmälle annat sijan 1, seuraavalle 2 jne.

Täytä vain yksi arvokysely eli esim. jos olet jo seurakunnan kerhoon täyttänyt kyselyn, älä täytä sitä uudestaan perhepäivähoidossa.

Päivähoitopaikan / kerhon kodikkuus ja viihtyisyys	
Tavoitteellisuus, suunnitelmallisuus	
Taloudellisuus ja ekologisuus	
Lapsiperheille suunnattujen palveluiden saatavuus ja joustavuus	
Rakkaus, syli, lämpö	
Leikki, luovuus ja kaveruus	
Hoidon luotettavuus ja turvallisuus	
Toiminnan kehittäminen	
Kiireettömyys ja lapsilähtöisyys	
Yksilöllisyys ja vapaus olla oma itsensä	
Opetus ja esiopetus	
Yhteistyö ja perhekeskeisyys	
Rajojen asettaminen ja kasvatus	
Hauskuus ja huumori	
Yhteisöllinen vastuullisuus	
Jokin oma arvosi, joka ei ole luettelossa. Mikä ?	

Kiitos vastauksestasi

Palauta kysely lapsesi hoitopaikkaan tai kerhoon

KUTSU

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMATYÖN TIEDOTUS- JA KESKUSTELUTILAISUUTEEN VASU

Lauantai 29.01.2005 klo 9.00 – 13.00
Merikadun koulun auditorio, Merikatu 3 Raahе

VASU:n johtotähti perheen ja lapsen hyvinvointi

Tilaisuuden tavoitteena on osallistaa ja tiedottaa VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN periaatteista ja työskentelystä vanhempia, luottamushenkilöitä sekä lasten ja lapsiperheiden kanssa työskenteleviä eri tahoja.

Ohjelma: klo 9.00-9.30 Kunnan osuus VASU:sta

Sirkka Kiilakoski, Raahen päivähoidon johtaja

klo 9.30-10.45 LaatuVa –hanke ja VASU:n perusteet

Marja Viklund, varhaiskasvatuksen opettaja / Oulun yliopisto

klo 10.45-11.15 Ryhmäkeskustelujen aiheiden esittely ja ryhmiin jako

Katariina Mustonen, VARTU -hankekoordinaattori

aiheet:

- millaisia ovat hyvät varhaiskasvatuspalvelut vanhempien, luottamushenkilöiden sekä työntekijöiden näkökulmasta
- perheen/lapsen hyvinvoinnin mittarit
- vanhempien, luottamushenkilöiden ja lapsen kanssa työskentelevien eri tahojen osallisuus varhaiskasvatuspalveluissa
- miten lasten hoito olisi hyvä järjestää Raahessa?

klo 11.15 Kahvitauko ja ryhmäkeskustelut

klo 12.00-12.30 Arvokyselyn tulosten esittely

klo 13.00 Tilaisuuden päätös

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA -VASU

Varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteena on lisätä kasvatustyöhön osallistuvien ammatillista tietoisuutta ja laaja-alaista ymmärrystä sekä vanhempien osallisuutta lapsensa varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena on myös lisätä moniammatillista yhteistyötä eri palvelujen kesken ja varhaiskasvatushenkilöstön ammatillista tietoisuutta, joilla tuetaan lasta ja perhettä ennen lapsen oppivelvollisuuden alkamista.

Varhaiskasvatussuunnitelma yhdessä esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien kanssa muodostavat lasten hyvinvointia, kasvua ja oppimista edistävän kokonaisuuden.

RAAHEN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAA YHDESSÄ TEHDEN

Hyvä vastaanottaja,

Ihmisen elämänkaaressa lapsuus on kullan arvoista aikaa, joka eletään vain hetken verran ja sitten loppuelämän ajan säännöllisesti muistellaan.

Nyt sinulla on mahdollisuus vaikuttaa lastemme hoitoon, kasvatukseen ja opetukseen osallistumalla Raahen varhaiskasvatussuunnitelman tekemiseen.

Varhaiskasvatussuunnitelmaa on pohtinut ja työstänyt työryhmä, johon kuuluu työntekijöitä kunnallisen päivähoidon eri muodoista, seurakunnan lapsityöstä, terveydenhoidosta, vapaaehtoisjärjestöistä sekä tietenkin vanhempia. Tämä suunnitelma tulee olemaan konkreettinen työväline jokaiselle varhaiskasvattajalle.

Tämä on työryhmän tekemä **ensimmäinen versio**. Pyydän sinua lukemaan sen, etsimään uusia ajatuksia, unohdettuja näkökulmia. Miten meidän lapset Raahessa kasvatetaan, minkälaisia muistijälkiä raahelaiset varhaiskasvattajat hoitolapsilleen jättävät, miten vanhemmat kohdataan ja miten heitä tuetaan? Suunnitelman tulisi olla helppolukuinen ja aina käden ulottuvilla.

Anna palautetta ja auta meitä tekemään tämä suunnitelma valmiiksi. Keskustelu ja palaute tästä suunnitelmasta on yhtä tärkeää, kuin itse suunnitelma. Siinä pitää kuulua raahelaisten perheiden ääni ja näkyä Raahessa tärkeiksi koetut kasvatuksen, hoidon ja opetuksen asiat. Siitä pitää olla hyötyä alan työntekijöille, johdolle sekä alueemme päättäjille, jotka tekevät varhaiskasvatuksen järjestämistä koskevat päätökset.

Kommentteja toivoen, palautetta työryhmälle kerjäten:
varhaiskasvatussuunnitelman työryhmäläiset

Liite 9.

KUTSU VARHAISKASVATUSSUUNNITELMATYÖN (VASU) TIEDOTUS- JA KESKUSTELUTILAISUUTEEN

**Lauantai 28.1.2006 klo 10.00 – 14.00
Merikadun koulun auditorio, Merikatu 3, Raahе**

VASU:n johtotähti on perheen ja lapsen hyvinvointi

Tilaisuuden tavoitteena on osallistaa ja tiedottaa **varhaiskasvatussuunnitelman** periaatteista ja työskentelystä vanhempia, luottamushenkilöitä sekä lasten ja lapsiperheiden kanssa työskenteleviä tahoja.

Ohjelma :

klo 10.00 Ajankohtaista Raahen VASUsta
Sirikka Kiilakoski, vt. päivähoiton johtaja

klo 10.15 Monikulttuurisuus materiaalin esittely
Arja Maliniemi-Rautio

klo 11.45 Ryhmäkeskustelujen aiheiden esittely ja ryhmiin jako

Kahvitauko ja ryhmäkeskustelut

klo 13.00 Vanhemman puheenvuoro

klo. 13.15 Tavoiteorganisaatio, tulevaisuuden näkymiä
Sirikka Kiilakoski

klo 13.50 Tilaisuuden päätös

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA VASU:

Varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteena on lisätä kasvatustyöhön osallistuvien ammatillista tietoisuutta ja laaja-alaista ymmärrystä sekä vanhempien osallisuutta lapsensa varhaiskasvatuksessa. Tavoitteena on myös lisätä moniammatillista yhteistyötä eri palvelujen kesken ja varhaiskasvatus-henkilöstön ammatillista tietoisuutta, joilla tuetaan lasta ja perhettä ennen lapsen oppivelvollisuuden alkamista. Varhaiskasvatussuunnitelma yhdessä esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien kanssa muodostaa lasten hyvinvointia, kasvua ja oppimista edistävän kokonaisuuden Varhaiskasvatus-suunnitelmatyön edetessä tavoitteenamme on oppia tarkastelemaan uudella tavalla olennaisia, tärkeitä asioita yhteisen keskustelun, kehittämisen ja arvioinnin kautta. Työhön toivotaan laaja-alaista osallistumista, jossa ovat mukana vanhemmat, luottamushenkilöt sekä kaikki lasten parissa työskentelevät tahot.